

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОГО
ВИХОВАННЯ: СОЦІАЛЬНА СУБ'ЄКТНІСТЬ,
АКТИВНІСТЬ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
21 ЛИСТОПАДА 2014 РОКУ**

ХАРКІВ – 2014

УДК 307.013.42
ББК 74.60 (4 УКР)
Т 87

За редакцією
доктора педагогічних наук, професора,
завідувача кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди
М.П. Васильєвої

Теорія і практика соціального виховання: соціальна суб'єктність, активність та відповідальність. Матеріали науково-практичної конференції 21 листопада 2014 року. / За редакцією М.П. Васильєвої. – Харків: ХНПУ імені Г.С.Сковороди, 2014. – 116 с.

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 7 від 07.11.2014 р.).

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2014.
© Навчально-науковий інститут педагогіки та психології, 2014.
© Кафедра соціальної педагогіки, 2014.
© Васильєва М.П., 2014.

ЗМІСТ

Айвазян М.Р. СІМ'Я – ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ.....	9
Аніщенко А.П. ВИХОВНІ МОЖЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ.....	10
Байбекова Н.Р. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ.....	11
Баклушина О.В. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРИ ПРОВЕДЕНІ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ.....	12
Барановська Т.С. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ НАРКОЗАЛЕЖНОЇ МОЛОДІ В СОЦІУМІ.....	13
Березан В.І. БЕЗПЕКА ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ – ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ.....	14
Беспала Г.О. ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН.....	15
Беспала М.І. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	16
Бєляєва К.Ю. ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ДО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ.....	17
Білик О.М. КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	18
Білогурова С.Г., Гніда Т.Б. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В МІКРОСЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	19
Білоцерківська Н.Г. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ.....	20
Василенко О.М., Андрєєва М.О. ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ.....	22
Василенко О.М. КАТЕГОРІЯ «СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	23
Васильєва М.П. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ.....	24
Гавриш А.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ АЛКОГОЛІЗМУ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗНЗ.....	25
Гніда Т.Б., Разводова Т.О. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ – СУЧАСНА ПРОБЛЕМА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	26
Головня В.О. ПРОФІЛАКТИКА ЯВИЩА БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ.....	27

Гончаров Д.О. РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ.....	28
Горщерук Г.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	29
Григоренко В.Л., Рассказова О.І. РОЗВИТОК МОДЕЛЕЙ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ У ХХ СТОЛІТТІ.....	30
Грищенко І.С. ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПІЗНАВАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ ЗАСОБОМ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....	31
Грінченко М.С. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ.....	32
Грубіч Д.Ю., Городиський М.І. ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ.....	33
Грубіч О.Ю. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	34
Гуренко О.І. ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ПОЛКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ.....	34
Дейниченко В.Г. ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРОЕКТНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	36
Дейниченко Г.В. ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПОВИХ ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ТЕХНІЧНОГО КОНСТРУЮВАННЯ.....	37
Дейніченко Т.І., Панько О.Л. ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ЛОГІКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	38
Дмитренко Н.М. УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЄЮ УЧНІВ ДО СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ.....	39
Дьяконенко В.В. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ.....	40
Єсіна Н.О. МЕТОДИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	41
Жихова А.В. ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБОМ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ.....	42
Жукова О.А. УЧЕБНОЕ ИГРОВОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	43
Задоя І.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	44

Зоріна М.О. СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ДИСЦИПЛІНИ БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ.....	45
Ібрагім Ю.С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	46
Ізмайлова Г.Г. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ МІЖШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО КОМБІНАТУ.....	47
Ільїна В.М. СІМЕЙНІ ГРУПОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД.....	48
Кабусь Н.Д. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО СПІВТОВАРИСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	49
Калашнікова Л.Ю. СОЦІАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ.....	50
Коваленко Д.В. СУТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА.....	51
Коваленко Т.М. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ – ОДНА З ОСНОВНИХ ЗАДАЧ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗНЗ.....	52
Ковальчук М.Ю. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ З ПИТАНЬ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА.....	53
Кожина Г.В. ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОФІЛАКТИЦІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	54
Колесник В.Б. СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А.С. МАКАРЕНКА.....	55
Костіна В.В. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА.....	56
Кузуб Д.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	57
Курінна С.М. РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ.....	57
Лавроненко М.О. ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ПРАВОНАВСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ІКТ, ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ.....	59
Лазарчук Г.В. РОЛЬ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....	60
Лелека С.М., Квітко Н.М. ВПЛИВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ НА ПРОФЕСІЙНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	61
Леонтєва І.М. ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ШКОЛАХ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	62

Макар Л.М. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	63
Максимовська Н.О. СОЦІАЛЬНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	64
Мальований М.М., Богомолова Н.М. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СВІДОМОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ.....	66
Мацкевіч Ю.Р. РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СФЕРІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	67
Мінова Т.В. ЗВ'ЯЗОК СВОБОДИ ВИБОРУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	68
Ніколаєнко З.П. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРИТ У ДИТЯЧОМУ БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ.....	69
Онипченко Н.О. Г. ВАЩЕНКО ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ У ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ.....	70
Островська О.Л. ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ВАЖКОВИХОВУВАННИХ УЧНІВ.....	71
Панченко Н.В. РЕКЛАМНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ.....	72
Панченко О.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	73
Перетяцько Г.И., Гребенюк Г.Е. ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОХОДА К ОБУЧЕНИЮ.....	74
Петриця М.М. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ.....	76
Польшина Ю.Ю. ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	77
Пономарьова В.В. ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ УЧНІВ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛІГРАФІЧНОГО НАПРЯМУ.....	78
Попов В.Д. ВИХОВНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ.....	78
Попова О.В. СУТЬ ПОНЯТТЯ „ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ”.....	79
Порохня Л.А. УЧНІВСЬКИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УЧНІВСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА.....	79
Прикотенко Т.А. КОМУНІКАТИВНА ТА РЕГУЛЯТИВНА ФУНКЦІЇ АРТ-ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	80

Прокопенко А.І., Олійник Т.О., Чеботова Я.В. СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ЗАСІБ РОЗБУДОВИ НОВОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	81
Рибалко Л.С. САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ГУРТКАХ.....	82
Рижанова А.О. СОЦІАЛЬНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	83
Романова І.А. КУЛЬТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ.....	85
Самойлова Д.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ.....	86
Сачава К.Д. ЧИННИКИ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	87
Сєденкова Р.В. СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК НАСЛІДОК ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ.....	87
Ситникова Д.С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	88
Сіліна Г.О., Замазій Ю.О. ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМИ.....	90
Страшко О.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТЮТЮНОПАЛІННЯ СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ.....	91
Суржанська В.А. ТЕСТУВАННЯ АБІТУРІЄНТІВ ПІД ЧАС ВСТУПУ НА 5 КУРС ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ І МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЗНАТЬ Е-RATING.....	92
Сурова Ю.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	93
Таран Я.О. ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН.....	94
Тереня Е.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СТАТЕВОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ.....	95
Трофимов О.Є. СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	96
Тяпкіна Ю.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	97

Хлапонін С.С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ.....	98
Хохлова А.І. ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКА В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ.....	98
Чайка Н.М. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАБЛЮДЕННЯ ЗА ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН.....	99
Чернецька Ю.І. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСІ ЇХ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ.....	102
Чорна В.Ю. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	103
Чумак Я.В. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	104
Шачкова Э.В. ИНТЕГРАЦИЯ НАУКИ И ИСКУССТВА КАК ФАКТОР ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ХУДОЖНИКОВ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА.....	104
Шевелева М.О. СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ.....	105
Шеплякова І.О. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА.....	106
Якименко М.О. ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ФОРМ У СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	107
Відомості про автора	109

СІМ'Я – ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Сім'я як соціальний феномен, що склався у суспільстві, має для кожної окремої людини дуже велике значення, і в самому суспільстві становить загально визнану соціальну цінність. Тому нормативне регулювання сімейних відносин відображає і соціальну значущість тих видів сімейних відносин, які підлягають правовому регулюванню, й індивідуальну цінність певних видів сімейних відносин для кожної людини зокрема. Від якості та обґрунтованості — правової і соціальної — цього регулювання залежить стан сімейних відносин у суспільстві, визначеність поведінки окремих осіб, які є учасниками сімейних та суспільних відносин, їх соціальне становище і правовий стан, навіть їхнє сприйняття світу і життя взагалі.

Велике значення сім'ї, як соціального інституту робить її предметом пильної уваги багатьох наукових досліджень — соціологічних, педагогічних, правових тощо. Дослідженню проблеми впливу сім'ї, сімейного виховання на соціалізацію дитини, формування її особистості присвячували свої роботи Ю.М. Якубова, О.Г. Антонова-Турченко, Г.В. Святненко, М.М. Московка, Г.К. Матвеев, З.В. Ромоська, Я.М. Шевченко, Т.С. Барило, О.Б. Сахаров, Н.М. Єршова та ін.

Нині суспільні відносини в Україні, частиною яких є безперечно і сімейні відносини, зазнають певної трансформації під впливом політичних, соціально-економічних та інших змін. Звичайно глобальної перебудови у сфері сімейних відносин не відбулося. Однак багато інституцій так би мовити «відреагували» на умови сьогодення, пристосувавшись, навіть на законодавчому рівні, до реалій життя. І в першу чергу, такі зміни торкнулися інституту сім'ї. Процес «розмивання» системи норм поведінки у сфері шлюбу та сім'ї, зміна уявлень про зміст сімейних прав та обов'язків здебільшого серед молоді, тобто серед потенційно можливих батьків і матерів, так чи інакше вплинули на класичну форму шлюбу та сім'ї, і зумовили значне поширення такої форми співжиття, як створення сім'ї без реєстрації шлюбу. Крім того, вже тривалий час фахівці звертають увагу на поширенні такого соціального явища як безбатьківська сім'я — усвідомлене позашлюбне народження дитини жінкою без реєстрації батьківства або ж розлучення батьків. Всі ці моменти так чи інакше зумовлюють певні кризові явища в сфері сімейних відносин.

Для подальшої роботи та розв'язання поставлених проблем даної теми соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу планує роботу з такими категоріями дітей як:

- робота з дітьми з малозабезпечених сімей;
- робота з дітьми з багатодітних сімей;
- робота з дітьми з сімей, які проходять по ст. 135 СКУ;
- робота з дітьми сиротами та дітьми позбавлених батьківського піклування;
- робота з дітьми інвалідами;
- робота з дітьми напівсиротами;
- робота з учнями школи.

За допомогою таких напрямків як тренінги, виховні заходи, бесіди, лекції, запрошення фахівців з центру соціальної служби сім'ї дітей та молоді.

Питання щодо виховної ролі сім'ї завжди були актуальними для суспільства, незважаючи на панівну ідеологію того чи іншого періоду його розвитку. Роль сім'ї у

вихованні дітей величезна, і сімейне батьківське виховання не можна замінити найдосконалішими формами державного, суспільного виховання.

Отже, сім'я, як соціальний інститут, залишає за собою високу персональну значимість для розвитку особистості.

АНИЩЕНКО А.П.

ВИХОВНІ МОЖЛИВОСТІ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

У ХХ- ХХІ ст. феномен туризму став соціальним інструментом, що здійснює глобальний вплив на цивілізацію. Туризм - важливий чинник формування способу життя і потреб людини.

З розвитком постіндустріального суспільства подорожі з активного організованого відпочинку, де приймали участь та отримували задоволення меншість населення, набули форму явища глобального масштабу.

Подорож як туризмологічний концепт - це прояв однієї із базових сутностей людського буття, універсальний культурний прояв, засіб реалізації інтересу до життя; це форма самореалізації людини у процесі її соціалізації.

Особливості процесу соціалізації молоді в інформаційному суспільстві досліджували Ш. Амонашвілі, А. Мудрик, С. Савченко, А. Печчеї, А. Рижанова. Але дослідження впливу туристичних подорожей на процес соціалізації молоді розглянуто недостатньо.

Соціалізація – це процес входження особистості у суспільне життя, що супроводжується засвоєнням та відтворенням соціального досвіду; у процесі соціалізації формуються соціальні якості, цінності, соціальних норм. Провідною складовою процесу соціалізації є педагогічно-кероване соціальне виховання.

Педагогіка туризму – наука, що вивчає процеси виховання, навчання і розвитку особистості у контексті гуманітарно-соціальних функцій туризму, її предмет - людина, яка вихована під час перебування в оздоровчих, пізнавальних або професійно-ділових цілях на іншій території та виховання професіоналів для туризму. Туристське виховання є складовою соціального виховання. Воно сприяє формуванню соціальних якостей у особистості, яка подорожує. У процесі подорожі відбувається засвоєння соціально схвальних норм поведінки, усвідомлення соціальних цінностей та вирішення проблеми активізації соціальної діяльності громадян щодо взаєморозуміння та поваги між народами і суспільствами.

Ефективність процесу соціалізації молоді є актуальною не тільки для особистості зокрема, але й для суспільства взагалі. На процес соціалізації впливають закономірності розвитку і формування юнаків, їх вікові особливості.

Туристське виховання виконує потрійне завдання: всебічно розвиває туриста, формує колективістське мислення громадян, виховує толерантність до інших культур.

Кінцевої метою туризму, орієнтованого з точки зору виховання, є збагачення туриста соціальними цінностями (моральними, етичними тощо), саморозвиток та самовдосконалення, оздоровлення. У процесі туристичної подорожі формується соціальний досвід особистості за допомогою нового аксіологічного простору: природної та культурної спадщини, що освоюється за допомогою освітніх інститутів, сім'ї, засобів масової інформації, інших засобів туризму.

Практика соціально-виховного туризму в процесі соціалізації формує нову ієрархію цінностей, де духовні цінності переважають елементи матеріального та технічного характеру. Такими духовними цінностями є: повний та гармонійний

розвиток особистості; постійний пізнавальний та виховний вклад, що зростає; рівні права в визначенні власної долі; право на повагу та індивідуальності; визнання самобутності культур та повага до моральних цінностей різних народів.

Цілеспрямоване формування та розвиток якостей соціальної активності, соціальної відповідальності, толерантності та громадянської солідарності у молоді засобами виховного компоненту педагогіки туризму може забезпечити ефективність процесу соціалізації молоді в умовах сучасного суспільства.

БАЙБЕКОВА Н.Р.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Проблема соціальної відповідальності розглядається сьогодні в усіх сферах людського буття, зокрема економічній, політичній, правовій, екологічній, педагогічній та психологічній. Соціальна відповідальність – відповідальність перед людьми і даними їм обіцянками, зобов'язаннями. Соціальна відповідальність не припускає, що людина може вибирати: вона просто слідує обов'язкам, запропонованими їй ролі. Звичайно, вона може вибирати саму роль, але вибравши її, далі зобов'язана підпорядкувати себе її функціоналу, інакше вона може вважатися безвідповідальною людиною. Тому соціальну відповідальність можна також назвати рольовою відповідальністю. У разі рольової відповідальності особа обмежується одним вибором будь-якої ролі на початку, а потім живе за планом (сценарієм) цієї ролі. Це робить життя зрозуміліше і простіше: не треба постійно занурюватися в екзистенціальні роздуми з приводу своїх дій.

Соціальну відповідальність психолога слід здійснювати через професійну діяльність відповідно до законів, які діють в інтересах пацієнта і громадського блага в цілому. Майбутній психолог усвідомлює свою професійну та особисту відповідальність перед клієнтом і суспільством за свою професійну діяльність. Проводячи дослідження, психолог піклується, перш за все, про благополуччя людей і не використовує результати роботи їм на шкоду. Психолог несе відповідальність за дотримання даного Етичного кодексу незалежно від того, проводить він психологічну роботу сам або вона йде під його керівництвом. Психолог несе професійну відповідальність за власні висловлювання на психологічні теми, зроблені в засобах масової інформації та в публічних виступах. Психолог у публічних виступах не має права користуватися неперевіреною інформацією, вводити людей в оману щодо своєї освіти та компетентності.

Соціальна відповідальність майбутніх психологів у консультативній діяльності полягає в тому, що слід дотримуватися права пацієнта на конфіденційність у всіх сенсах: правовому, цивільному, адміністративному. Він повинен подбати про те, щоб записи про роботу з пацієнтами не могли потрапити до рук сторонніх осіб, а також дотримуватися всіх етичних правил збереження таємниці приватного життя. Психологу слід підтримувати закони і соціальну політику, які діють в інтересах пацієнтів і сприяють психічному здоров'ю в суспільстві. Майбутньому психологу слід вкладати свій час і здібності в клінічну, консультативну та освітню діяльність, що має своєю метою збільшення професіоналізму в сфері психічного здоров'я та поліпшення якості життя людей.

Усвідомлення та розуміння значення соціальної відповідальності майбутніх психологів є вельми важливим. Психологу слід здійснювати професійну діяльність відповідно до законів, які діють в інтересах пацієнта і громадського блага в цілому.

Література:

1. Карамушка Л. М. Технології роботи організаційних психологів: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів після диплом. освіти К. : ІНКОС, 2005. 366 с.

2. Акімова М. К. Психологическая диагностика / Под ред. М. К. Акимовой. СПб. : Питер, 2005. 303с.

БАКЛУШИНА О.В.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРИ ПРОВЕДЕНІ ПРОФІЛАКТИЧНИХ ЗАХОДІВ

У різних дослідженнях відповідальність розуміється як свобода вибору, волі та засобів існування, або як дотримання моральних норм, як спосіб реалізації життєвої позиції, або як спосіб самореалізації особистістю своєї сутності. На сучасному етапі уявлення про відповідальність носять особистісно-орієнтовану спрямованість.

Як засвідчує педагогічна практика, у сучасних школярів часто знижується інтерес до навчання, виявляється тенденція до деструктивної поведінки, що природно, позбавляє їх можливості виявлення соціальної відповідальності, зокрема, у старшому шкільному віці, коли виникає нагальна потреба в самоствердженні. Нажаль, процес становлення особистості дитини залежить не тільки від впливу позитивних, але й від негативних чинників. Уживання наркотичних речовин у дитячому середовищі негативно відображається на особистості: ускладнює навчання, спортивну та трудову діяльність, деформує психіку, порушує соціальні зв'язки, знижує рівень відповідальності за власне здоров'я. Все це актуалізує проблему профілактики наркоманії в учнівському середовищі, що дозволить підвищити рівень відповідальності дитини за власні вчинки, за наслідки своєї діяльності, відповідальність за когось, задля чогось.

Формування соціальної відповідальності старшокласників знайшло своє відображення у роботах видатних педагогів А. Макаренка, В. Сухомлинського, Б. Кобзаря, М. Левківського, О. Сухомлинської, В. Савченка, Н. Огренич, Л. Терехова та ін. У філософському аспекті проблему соціальної відповідальності розглядали І. Кант, М. Бердяєв, Л. Сохань, Е. Фромм як сутність самої людини та співвідношення між її свободою і відповідальністю. Г.Йонас зазначає, що відповідальність є характеристикою будь-яких реальних людських відносин та стосується майже всіх аспектів людської діяльності. К. Роджерс визначає відповідальність як головну ознаку сформованої особистості. І. Бех під соціальною відповідальністю старшокласників розуміє якість, що характеризує соціальну типовість особистості, тобто її здатність дотримуватися у своїй поведінці й діяльності загальноприйнятих у даному суспільстві соціальних норм та активно й соціально-значуще виявляти свої індивідуальні здібності; виконувати рольові обов'язки та звітувати за власні дії. О. Василенко, розглядаючи соціальну відповідальність як особистісну якість, доводить позитивний вплив видів профілактики на формування соціальної відповідальності учнів до власної поведінки.

Для формування відповідальності старшокласників за своє здоров'я, поведінку в різних ситуаціях у ході профілактики не можна оволодіти, лише засвоївши ті чи інші правила і знання. Людина стає відповідальною внаслідок проходження через реальні життєві ситуації та обставини.

На основі аналізу робіт І. Зверєвої, А. Капської, Є. Холостової було розроблено соціально-педагогічну технологію профілактики наркоманії в учнівському середовищі за такими етапами: інформаційно-діагностичний (інформування учнів про наслідки вживання наркотиків, ознайомлення з науковою літературою, нормативними документами про наслідки вживання, розповсюдження наркотиків, виявлення схильностей дітей до вживання наркотиків), змістовно-процесуальний

(формування в учнів усвідомлення соціальної відповідальності за здоров'я як особистісної цінності; організація пізнавальної, предметно-перетворювальної, суспільно-корисної й дослідно-наукової діяльності щодо впливу наркотиків на соціальний імідж особистості; використання інтерактивних форм, методів щодо попередження вживання наркотичних засобів; індивідуальні: консультації, бесіди, групові: тренінги, конкурси, лекції, колективні: дискусії, диспути, анкетування, бесіда, ігри), аналітико-корекційний (корекція профілактичних засобів та аналіз та узагальнення результатів, аналіз навчально-виховної діяльності). Таким чином, розроблена соціально-педагогічна технологія впливатиме на підвищення рівня соціальної відповідальності учнів.

БАРАНОВСЬКА Т.С.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ НАРКОЗАЛЕЖНОЇ МОЛОДІ В СОЦІУМІ

Соціокультурна трансформація сучасного українського суспільства тісно пов'язана з розширенням сфери соціальної політики, одним із пріоритетів якої є забезпечення повноцінного функціонування суспільства, яке неможливе без створення умов для самореалізації кожної окремої людини. Об'єктами такої політики на сьогодні дедалі більше стають різноманітні групи населення, що потребують специфічних підходів та методів роботи. Однією із груп є наркозалежна молодь. Процеси реформування соціального, економічного, культурного та політичного життя в Україні сприяли загостренню проблем невідповідності прав та можливостей окремих членів та груп суспільства. Особи, що визнані суспільством як девіанти, часто неспроможні до повноцінної життєдіяльності внаслідок втрати частини соціально важливих цінностей та норм поведінки.

Натомість, соціальна відповідальність є тим фундаментом, на якому розбудована вся система відносин у суспільстві. У цьому випадку вона виступає невід'ємним елементом у макросистемі наркозалежна особа – держава – суспільство. Людина, усвідомлюючи свою відокремленість від світового життя, розмірковуючи над проблемами свободи, відповідальності, сенсу життя, змушена постійно відчувати протиріччя між суцям і належним, зіставляти, порівнювати, живучи не просто в онтологічному континуумі „природа-соціум” а в культурі, з неминучістю подекуди впадає в дисонансний стан розладу зі світовим порядком і самим собою.

Соціальна відповідальність відображає певне співвідношення між особистістю та суспільством інтегрально. Як зазначає О. Ростигаєв, соціальна відповідальність є виразом всієї багатоманітності соціальних відносин та узагальнений вираз всіх форм відповідальності. Специфіка конкретних видів відповідальності обумовлена природою тих суспільних відносин, всередині яких вони виникли та існують у власній якісній визначеності.

Дослідник О. Поляков характеризує соціальну відповідальність як зовнішню негативну реакцію з боку суспільства на нормопорушуючі дії суб'єкта, що порушують соціальну комунікацію, і являє собою легітимну соціальну відповідь на неприпустиму поведінку через реалізацію принципу покарання. І. Семякін визначає соціальну відповідальність як обов'язок індивіда виконувати відповідні політичні, юридичні та моральні вимоги, які встановлюються суспільством, державою чи колективом.

У науковій літературі відсутня єдність думок про кількість видів соціальної відповідальності. Так, Н. Фокіна вважає, що соціальна відповідальність складається з моральної та правової. На думку Н. Головки, соціальна відповідальність існує у формі

політичної, правової та моральної відповідальності. Л. Грядунова до соціальної відповідальності відносить політичну, громадянську, партійну, виробничу, правову, моральну, сімейно-побутову, а О. Плахотний пропонує класифікацію, що об'єднує всі ці види відповідальності, приєднуючи до них економічну, національну та державну.

М. Бахтіним виділяються наступні види соціальної відповідальності: моральна, персональна, політична, соціальна. Р. Хачатуров вважає, що у суспільстві існує стільки різновидів соціальної відповідальності, скільки в ньому діє різновидів соціальних норм.

Отже, з врахуванням викладеного вище ми можемо визначити соціальну відповідальність накозалежної молоді як взаємозв'язок між особою та суспільством, що характеризується взаємними правами та обов'язками з виконання приписів соціальних норм та покладенням різноманітних засобів впливу в разі її порушення.

БЕРЕЗАН В.І.

БЕЗПЕКА ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ – ОДНЕ ІЗ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ

Сучасні тенденції в розвитку єдиного освітнього простору, пов'язані з соціально-економічним розвитком суспільства, інтенсивним впровадженням нових технологій, ставлять нові вимоги до освіти і виховання громадян України. Сьогодні зміст, форми і методи соціального виховання повинні забезпечувати формування соціально компетентної особистості учнів. Основою сучасної освітньої політики держави є соціальна адресність і збалансованість соціальних інтересів. Насамперед, випускники сучасної школи зацікавлені в отриманні знань, необхідних їм для успішної інтеграції в соціум та адаптації в умовах інформаційного суспільства. Інформація як основний стратегічний ресурс і головне джерело суспільного багатства стає цінністю суспільства.

Нові умови розвитку суспільства диктують такі завдання для соціальних інституцій, як формування особистості, здатної успішно соціалізуватися; цілеспрямоване створення умов для формування базової культури особистості; впровадження технологічної культури. Сучасна педагогіка повинна виходити з положення „необхідності розвитку у дітей якостей, які допомагають людині реалізувати себе як істоту суто суспільну і як неповторну особистість, зі своїми індивідуальними способами соціальної самореалізації” (А.В. Іванов).

Для соціальної самореалізації учень нового суспільства поряд з використанням книг, періодичної преси, радіо і телевізійного мовлення використовує мультимедійні та інформаційно-комунікаційні технології, непогано орієнтується у глобальних та локальних мережах. Інтернет став для дітей паралельним світом, де вони спілкуються, знаходять нових друзів, обмінюються новинами, діляться інтересами, отримують безліч цікавої, захопливої для них інформації. Крім того, соціальні мережі – найлегший спосіб вийти на контакт з будь-якою людиною. Поряд з цим інформаційні соціальні медіа технології застосовуються з різною метою – комерційною, кримінальною, протестною тощо. В умовах сьогодення ці медіа технології перед усім реалізуються через Інтернет, соціальні мережі і стають потужним засобом впливу на молодь. Сьогодні інформація та інформаційні медіа технології є зброєю у боротьбі за духовний світ підлітків та юнаків.

Тому, одним із завдань соціального виховання є сприяння інтернет-безпеці підростаючого покоління. Завдання соціального педагога і його помічників у цій справі (класний керівник, учитель інформатики) – навчити дітей та їх батьків використовувати Інтернет правильно, навчити дітей безпечній поведінці у

віртуальному житті.

Для виконання цього завдання соціальний педагог, перш за все, сам повинен бути компетентним у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Тому, перед вищими навчальними закладами і закладами післядипломної освіти залишається актуальним питання формування інформаційно-комунікаційної компетентності, перш за все, майбутнього, а іноді і вже працюючого, соціального педагога.

Крім організації профілактичних заходів для батьків і дітей щодо безпеки в Інтернет (онлайн) просторі, у соціальному вихованні школярів можна реалізувати метод проектів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, використовуючи віртуальні технології у реальній діяльності школярів. Отримуючи консультації від педагогів, вони навчаються грамотно здобувати, обробляти і використовувати інформаційні ресурси. В основі методу проектів лежить креативність, вміння орієнтуватися в інформаційному просторі та самостійно конструювати свої знання. Проекти можуть бути дослідницькими, творчими, ролево-ігровими, практико-орієнтованими тощо. Таким чином, діти навчаються створенню презентацій, беруть участь у зйомках і монтажі коротких репортажів, колективно створюють фільми. У таких заходах реалізується важливі напрями соціального виховання – самореалізація дитини, формування її соціальності, побудова зв'язків і відносин з батьками, навчальним закладом, педагогами.

БЕЗПАЛА Г.О.

ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН

Професійна підготовка в галузі образотворчого мистецтва обумовлена необхідністю підвищення фахової компетенції майбутніх учителів, що пов'язане з динамізмом розвитку і модернізацією суспільства. Вдосконалення змісту художньої освіти, спрямованої на гармонійний розвиток особистості, вимагає дослідження актуальних проблем, пов'язаних з формуванням соціальної активності в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів при вивченні фахових дисциплін.

Поняття «соціальна активність» – міждисциплінарне та багатогранне поняття. У педагогічній літературі соціальна активність особистості розглядається як явище, як стан особистості й водночас як її ставлення до різних аспектів життєдіяльності (Є. Белозерцева, Л. Захарової, Л. Іванова). Розглядаючи питання особливості виховання соціальної активності, психологи Л. Божович, О. Леонтьєв, В. Мерлін прийшли до висновку, що соціальну активність як якість особистості характеризують суспільно цінні мотиви, активна поведінка, вміння не тільки пристосовуватися до обставин, а й враховувати і змінювати їх відповідно до засвоєних моральними вимогами.

Проблему виховання соціальної активності у майбутніх учителів розглядали В. Лозова, О. Рогова, О. Кондаков, В. Лизинський, Ю. Забродін. Науковці підкреслюють важливість формування цієї найважливішої інтегративної якості майбутнього вчителя. Вони розглядають студента як особистість, яка сама самовизначається в соціумі, виявляючи в ньому активність, чим перетворює його і самого себе як суб'єкта соціальних відносин. Якість цього процесу визначається усім різноманіттям факторів, з якими майбутній учитель взаємодіє і завдяки яким розвивається як фахівець, і які чинять на цей розвиток вплив.

І. Козловська стверджує, що системні знання, необхідні для вироблення цілісного, проблемного мислення майбутнього вчителя як фахівця, можуть бути отримані лише на

основі прояву соціальної активності самого студента в умовах педагогічної підготовки. Отже, виховання соціальної активності майбутніх вчителів забезпечується, насамперед, оновленням змісту і методів підготовки вчителя у процесі вивчення фахових дисциплін з метою підвищення рівня його готовності до професійної діяльності.

Методи формування соціальної активності майбутніх вчителів відносяться до групи методів соціального виховання і є способами взаємодії між педагогами і студентами, сприяючі організації життя, діяльності, стосунків, спілкування, стимулюючі активність студентів і регулюючі їх поведінку. Формування соціальної активності є процесом освоєння певних сфер суспільного досвіду, в результаті якого виникають нові мотиви і потреби, їх перетворення і супідрядність.

Методи дії на мотиваційну сферу майбутніх вчителів включають стимулювання: методи заохочення і покарання, порівняння, змагання, конкуренції, довіри та гри. Методи стимулювання мають на меті спонукати до певної поведінки через задоволення його потреб і інтересів.

При дії на поведінкову сферу використовуються методи дії на наочно-практичну сферу (методи виховуючих ситуацій, метод соціальної проби); методи організації діяльності і формування досвіду поведінки (вправа і привчання за допомогою гри, праці, використання драматизації, доручення, змагання, методи підтримки, показу зразків, прикладів, створення ситуації успіху). Освоєння соціального досвіду і формування необхідних якостей майбутніх вчителів відбувається швидше і на глибшому рівні в процесі спілкування, участі в колективних заходах. Тому поєднання індивідуальною, груповою і масових форм виховання сприятиме ефективній організації позаурочну діяльності.

Отже, важливе місце в організації та здійсненні виховання соціальної активності майбутніх учителів належить цілісній системі методів навчально-виховного процесу, що є необхідним інструментарієм у процесі отримання науково-практичних знань.

БЕСПАЛА М.І.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасний стан розвитку української державності характеризується складністю, неоднозначністю, а в ряді випадків і суперечливістю, що зумовлено низкою факторів суб'єктивного і об'єктивного характеру як внутрішніх, так і зовнішніх.

Ситуація, що склалася, свідчить на користь необхідності наукового осмислення комплексу проблем соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність є тим фундаментом, на якому розбудована вся система відносин у суспільстві. У цьому випадку вона виступає невід'ємним елементом у макросистемі людина-держава-суспільство [1].

Професійна орієнтація - це важливий чинник розвитку соціальної відповідальності; профорієнтація - це система психолого-педагогічних, медичних та державних заходів, що допомагають людині науково обґрунтовано вибрати професію з урахуванням як власних інтересів та здібностей, так і потреб суспільства у висококваліфікованих кадрах.

Свідомий професійний вибір кожної молодої людини сприяє кращій підготовці кваліфікованих, творчих фахівців для різних галузей господарської діяльності, науки, освіти, техніки і культури, попереджає плінність кадрів, забезпечує створення соціального комфорту в суспільстві [3].

Саме актуальність проблеми підготовки дітей та молоді до свідомого вибору професії зумовила зростання інтересу до неї сучасних вчених (Ю.Т. Барабаш, Р.О. Позінкевич, Т.М. Демиденко та ін.). Аналіз їхніх праць свідчить, що вибір

професії - важлива соціальна проблема. Помилка, припущена під час вибору це не тільки невдача однієї людини, вона має більш серйозні соціальні наслідки. Разом з тим, це й особиста проблема: вид трудової діяльності, яку обирає особистість, суттєво впливає на все її життя. Через виробничу сферу людина виявляє своє ставлення до світу. Саме професійна діяльність визначає місце людини в цьому світі. Отже, профорієнтаційна діяльність – справа як особиста, так і соціальна.

Професійна орієнтація як чинник розвитку соціальної відповідальності має входити у життя людини поступово, починаючи з раннього дитинства [2]. Вчені підкреслюють, що кожна дитина повинна знати вартість речі, якою вона користується, кількість праці, що в неї вкладена, естетичну цінність і корисність. У молодшому підлітковому віці особистість вже має орієнтуватися у світі нових і традиційних професій, розуміти їхню сутність, особливості роботи, шляхи одержання професії, вміти вірно оцінити свої професійні схильності тощо. Цей період у соціальному становленні особистості є особливо сприятливим для підготовки дитини до вибору професії, оскільки вона вже є достатньо свідомою та рефлексивною особистістю щоб оцінити власні здібності, і, одночасно, ще не має психологічних комплексів, обмежень дорослого [4].

Отже, соціальна відповідальність є яскравим проявом суспільних рис людини. Розвиток соціальної відповідальності молодших підлітків засобами професійної орієнтації - запорука розбудови соціальної і правової держави в Україні.

Література:

1. Гришук В. К. Соціальна відповідальність: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 152 с.
2. Демиденко Т. М. Соціально-педагогічні аспекти профорієнтаційної роботи. – Черкаси, 2006 р.
3. Барабаш Ю. Г., Позінкевич Р. О. Психолого-педагогічні основи вибору професії. - Луцьк, 2003 р.
4. Скрипченко О. В., Волинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. – Київ: Просвіта, 2001. – 416 с.

БЄЛЯЄВА К.Ю.

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ЯК УМОВА ЇХНЬОЇ ПІДГОТОВКИ ДО СУПРОВОДУ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ

Аналіз наукової літератури з проблеми професійної ідентичності показав, що її досліджували багатьох учених: М. Абдуллаєва, Н. Волянук, Г. Гарбузова, О. Єрмолаєва, Г. Ложкіна, А. Лукіяничук, А. Маслоу, Л. Мітіна, Ю. Поваренкова, Є. Чорний, А. Шатохін, Л. Шнейдер та ін.). На думку М. Абдуллаєвої ідентичними можуть вважатися лише ті професіонали, що володіють як стабілізуючою базою, так і перетворюючим потенціалом. М. Докторович зазначає, що в своєму формуванні майбутній фахівець соціальної сфери проходить ряд етапів, серед яких першочерговими є: професійна адаптація (приспособуванням до фаху та фахових обов'язків), професійна ідентифікація (включеність професіонала-початківця в систему професійних відносин, сенсом якої є усвідомлення своєї приналежності до тієї чи іншої професійної групи) [2, с.65].

Під час професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до супроводу обдарованих школярів важливо врахувати наявність зазначених етапів, оскільки супровід обдарованих школярів вимагає від фахівця постійних зусиль, творчого підходу до вирішення складних соціально-педагогічних завдань, організаторських та координаційних вмінь та навичок. Важливо врахувати також наявність проблем адаптації молодого соціального педагога до умов роботи у сучасному навчальному закладі, до вимог, які висуваються до нього усіма суб'єктами навчального процесу, нерозуміння сутності й специфіки професійної

діяльності фахівця. Для формування адекватного сприйняття роботи соціального педагога, який має супроводжувати не лише проблемні родини, дітей з негативними проявами девіації, а й тих, хто відрізняються особливими здібностями до навчання й творчості, слід зорієнтувати самого фахівця ще під час навчання у ВНЗ на цінність професії соціального педагога, її чітку і досить зрозумілу мету, що представлена у нормативно-правових документах психологічної служби, де йдеться й про необхідність організації роботи з обдарованими дітьми.

Стереотипне уявлення про професію соціального педагога лише як помічника малозабезпеченим родинам, дітям, які знаходяться під опікою, які перебувають на внутрішньо шкільному обліку є наслідком відсутності усвідомлення фахівцями важливості соціально-педагогічного супроводження усього навчального процесу. Обдаровані школярі, як і вищезазначені категорії дітей потребують від соціального педагога уваги, підтримки, взаємодії, допомоги. На даний час, вважається можливим забезпечити задоволення цих потреб за допомогою соціально-педагогічного супроводження фахівцями психологічної служби обдарованих школярів та їхнього оточення (батьків, педагогів), які помічаючи видатні здібності дитини, часто зустрічаються з труднощами у спілкуванні з нею (упертість, принциповість вчинків, формування нестандартного підходу до життя і проблем, які у ньому виникають). Враховуючи вищезазначене, постає необхідність у формуванні професійної ідентифікації майбутніх соціальних педагогів ще під час їхнього навчання у ВНЗ, що допоможе їм у оволодінні навичками вирішення нестандартних ситуацій в роботі з обдарованими школярами. Отже, формування професійної ідентичності майбутніх соціальних педагогів є важливим елементом їхньої професійної підготовки до супроводу обдарованих школярів, оскільки сформованість усвідомленості про майбутню професію, знаходження себе у ній робить діяльність соціального педагога навчального закладу необхідною та цінною, а взаємодію з обдарованими школярами цілеспрямованою та результативною.

Література:

- 1.Абдуллаева М. Профессиональная идентичность личности: психосемантический поход / М. М. Абдуллаева // Психологический журнал. – 2004. – Т. 25. - № 2. – С. 86–95.
- 2.Докторович М. Професійна компетентність соціального педагога / М. Докторович //Педагогічні науки. - Випуск 15. - С.64-69.

БІЛИК О.М.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ОСВІТНЬО-КУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

На початку ХХІ століття посилюється взаємодія між країнами та народами з метою взаємозбагачення культур, що зумовлює актуальність проблеми толерантного співіснування різних етнічних та соціальних спільнот, зростання значущості полікультурної освіти та виховання в молодіжному середовищі, необхідність аналізу соціальних та культурних передумов толерантності, яку досліджували Г. Олпорт, К. Уейн, Б. Уільямс, О. Хеффе, О. Безпалько, І. Бех, В. Бочарова, Я. Довгополова, Н. Заверико, О. Зарівна, І. Зверева, А. Капська, О. Карякіна, О. Лазарева, А. Мудрик, О. Олексюк, С. Савченко, Л. Слобожанкіна, О. Сухомлинська, О. Яковлева та ін.

Інтеграція українських ВНЗ в міжнародну освітню систему, збільшення контингенту іноземних студентів, необхідність підготовки випускників до продуктивної міжнародної співпраці зумовлюють актуалізацію проблеми

формування культури толерантності як українських, так і іноземних студентів, які активно залучаються до проведення заходів щодо формування толерантних етнокультурних настанов.

Відповідно до Декларації принципів толерантності, прийнятих ЮНЕСКО в 1995 році, толерантність розглядається як цінність і соціальна норма громадянського суспільства та реалізується в праві індивідів бути різними в забезпеченні стійкої гармонії між конфесіями, політичними, етнічними та іншими соціальними групами, в повазі до розмаїття світових культур, в готовності до співпраці з людьми, незалежно від зовнішності, мови, переконань, звичаїв та вірувань.

Толерантність є необхідною якістю, соціокультурною характеристикою особистості, оскільки дозволяє людині бути відкритою до ідей та цінностей інших, дотримуватися моральних норм, долати негативні явища, стереотипи та переконання, регулювати поведінку та взаємодію у полікультурному суспільстві.

Підґрунтям толерантності молоді сьогодні може виступати міжкультурна та міжетнічна взаємодія як сприятливе середовище для спілкування представників різних етносів в системі вищої освіти України. Культура відіграє важливу роль у процесі соціалізації особистості іноземних студентів, тому необхідно приділяти значну увагу знайомству з традиціями та звичаями українського народу, з елементами української культури. Народні традиції, звичаї та їх складові в контексті сучасних соціальних відносин виступають фактором, який впливає на ефективність усієї системи виховання толерантності іноземних студентів в освітньо-культурному середовищі вищого навчального закладу.

Робота щодо формування культури толерантності іноземних студентів відбувається, перш за все, в межах навчальної діяльності, науково-дослідної діяльності, проходження різних видів практики, позааудиторної роботи. Ефективність цього процесу зумовлена організацією комплексного та системного впливу різноманітних факторів в усіх видах діяльності, посиленням уваги до виховної роботи, яка має охоплювати всі сторони формування особистості майбутнього фахівця. Освітньо-культурне середовище, виступаючи соціокультурним фактором розвитку толерантності іноземних студентів, створює умови для трансляції культури, розвитку нової культури, може служити моделлю формування толерантних відносин. З метою формування толерантного середовища та толерантності іноземних студентів використовуються різні форми та методи роботи.

Таким чином, для формування толерантності іноземних студентів як якості особистості, важливої для процесу соціалізації, необхідно цілеспрямовано прищеплювати іноземним студентам знання про національні традиції, звичаї, народні промисли й особливості національної самобутності українського народу, сприяти розвитку толерантного ставлення до представників іншого етносу та іншої культури.

БЛОГУРОВА С.Г., ГНІДА Т.Б.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО АКТИВНОЇ ОСОБИСТОСТІ В МІКРОСЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти в Україні однією з найважливіших проблем постає формування соціальної активності особистості (вихователів, батьків та дошкільників) у мікросередовищі сучасного дошкільного навчального закладу. Постійно з'являються нові технології формування життєвої компетентності дитини, а також її складових: соціальної, комунікативної, фізичної

компетентності, художньо-естетичного потенціалу особистості, виховання свідомого ставлення до себе, екологічний, мовленнєвий розвиток дитини та інші. Ці ідеї підтримуються і втілюються Базовим компонентом дошкільної освіти, Коментарем до якого проголошується ідея розширення світогляду дитини, її соціалізація, формування бажання та вміння розширювати свій соціальний досвід.

Дослідники І. Бех, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, С. Литвиненко, Т. Піроженко, Т. Пріма, Н. Шиліна розглядали сутність поняття «соціальна компетентність дитини» та її структуру: емоційно-ціннісний, соціально-когнітивний та комунікативний компоненти. Комплексне формування цих складових у процесі виховання та навчання сприятиме більш гармонійному розвитку соціально компетентної особистості.

Соціальний розвиток дитини старшого дошкільного віку є результатом постійної взаємодії середовища та особистості. Цьому сприяє цілеспрямоване виховання, розвиток емоційно-оцінної сфери, ознайомлення з моральними нормами і духовними цінностями, розвиток комунікативних навичок у процесі спілкування з оточуючим світом.

Експериментальне дослідження складалося з чотирьох етапів. За результатами констатувального етапу не було виявлено дітей з високим рівнем розвитку соціальної компетентності. Якісний аналіз даних показав, що значна кількість дітей відрізнялася недовірливим, а іноді агресивним ставленням до соціуму, намагалися уникнути нових контактів, були невпевнені у собі, не завжди дотримувалися соціально-моральних норм тощо.

Під час формувального етапу робота проводилася за програмою розвитку соціальної компетентності, яка містила чотири взаємопов'язані блоки.

I блок «Я – емоційне» – спрямований на формування позитивних емоцій, вміння розрізняти соціальні почуття та орієнтація на партнера, його настрій, дії.

II блок «Я – соціально-когнітивне» – надання знань про норми взаємодії у суспільстві, розвиток уміння будувати нові взаємовідносини; виховання гуманності, альтруїзму, визначення в собі позитивних та негативних рис.

III блок «Я – морально-ціннісне» – виховання гармонійної, духовно-розвиненої особистості.

IV блок «Я – комунікативне» – надання дітям уявлень про сутність та засоби комунікації, розвиток комунікативних якостей, удосконалення та застосування набутих комунікативних вмінь у мовленнєвій практиці.

Контрольний етап дослідження виявив значні зміни, які відбулися внаслідок проведеної цілеспрямованої роботи. Оптимізації процесу формування основ соціальної компетентності в дошкільному віці сприяють поетапне застосування комплексу комунікативно-ігрових ситуацій, психологічних ігор та вправ, спеціальна організація занять з розвитку соціальних якостей, використання художнього слова, творів мистецтва та спостереження у природі тощо. Сукупність даних умов сприяє розвитку в дитини життєдайного самоствалення, активної соціальної позиції, вміння виступати в різних соціальних ролях.

БІЛОЦЕРКІВСЬКА Н.Г.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДІ

Становлення України як суверенної, незалежної, демократичної, правової держави передбачає необхідність активізації розбудови громадянського суспільства, що є гарантом рівності, стабільності та захищеності особистості.

Основним засобом досягнення всіх соціальних цілей є соціальна відповідальність як загальний фактор самоорганізації суспільства. Соціальна відповідальність виникає одночасно зі суспільством. Її формування пов'язане з розвитком людини як соціальної істоти, суспільних відносин, коли поведінка особи набуває суспільної значущості і тому починає регулюватися за допомогою соціальних норм.

В умовах сучасних реалій питання соціальної відповідальності тісно взаємопов'язане з проблематикою підвищення рівня правової свідомості та правової культури всього населення країни, але все ж таки найбільш болючим і актуальним воно залишається в контексті правової соціалізації молоді.

Соціальна відповідальність — термін, що має двояке значення. З однієї сторони, це дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм. З іншої (у випадках безвідповідальної поведінки, що не відповідає вимогам норм чи порушує суспільний порядок) соціальна відповідальність особи полягає в тому, що вона зобов'язується нести додаткову відповідальність особистого чи майнового характеру.

Соціальна відповідальність розглядається як форма взаємозв'язку і взаємодії суспільства і особи. Соціальна відповідальність визначається як підзвітність, як відношення особи до соціальних вимог, що виражається у конкретних діях, як свідомо-вольове відношення людини до пред'явлених суспільством вимог і обов'язок неухильного їх дотримання, як відповідна позитивна чи негативна оцінка діяльності людини з боку суспільства. Отже, соціальна відповідальність є одним з проявів зв'язку і взаємозалежності особи і суспільства.

Соціальна відповідальність – це системна, соціальна якість особистості, яка визначає особливості і свідомості, і діяльності. Соціальна відповідальність – не тільки розуміння і прийняття соціально значущих інтересів суспільства, але й готовність, уміння не спричинити збитків соціуму своєю діяльністю, враховувати інтереси інших, не нанести їм шкоди. Люди повинні передбачати наслідки своєї діяльності й регулювати свою поведінку не тільки на основі своїх потреб та інтересів, але й на основі вимог суспільства, тому в людини об'єктивно виникає відповідальність за свою поведінку й діяльність.

Що стосується соціальної відповідальності молоді, то основним чинником в даному питанні є формування правової культури, як основного фактору, що покликаний забезпечити ефективність функціонування особистості у сучасному громадянському суспільстві.

Правова культура – це складний комплекс явищ суспільного життя, це глибокі знання й розуміння права, ретельне виконання його вимог як усвідомленої необхідності та внутрішньої переконаності. Основними показниками рівня правової культури вважають: право, що відповідає вимогам справедливості та свободи; рівень правосвідомості громадян і посадових осіб, їхню переконаність діяти відповідно до вимог правових приписів; рівень культури творення та реалізації права; рівень якості роботи правоохоронних і правозастосовних органів та посадових осіб; якість системи законодавства, певний рівень законності й правопорядку.

Отже, для повної і ефективної реалізації механізму соціальної відповідальності молоді необхідно створити не тільки об'єктивні умови, сформулювати правову соціальну державу, демократичне суспільство, а й привести у відповідність суб'єктивні чинники, а саме – сформулювати у соціальних суб'єктів, представників держави, громадянського суспільства соціальні настанови діяти соціально

відповідально. У зв'язку з цим виникає актуальне завдання забезпечити формування правової культури як фактору ефективного функціонування соціально відповідальної особистості в соціумі.

ВАСИЛЕНКО О.М., АНДРЕЄВА М.О. **ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЯК ОБ'ЄКТ** **ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ**

Проблематика здоров'язбереження підростаючого покоління актуалізується останнім часом в усьому світі, зумовлюючи необхідність дослідження та розробки технологічного підходу до збереження здоров'я дітей, організації безпечного середовища у закладах освіти, пропагування здорового способу життя, запобігання поширенню шкідливих звичок серед неповнолітніх, залучення громадських організацій, творчих спілок, окремих громадян до профілактико-виховної та спортивно-оздоровчої роботи.

Регулювати і регламентувати розв'язання низки актуальних проблем охорони здоров'я підростаючого покоління наша держава намагається за допомогою затверджених у різні роки національних і цільових програм: Національна програма "Репродуктивне здоров'я"; Цільова комплексна програма "Фізичне виховання – здоров'я нації"; Національна програма забезпечення профілактики ВІЛ-інфекції, допомоги та лікування ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД; Міжгалузева комплексна програма "Здоров'я нації" тощо. У державних нормативних документах підкреслюється важливість активізації системи освіти та інших соціальних інститутів виховання у залученні молоді та юнацтва до здорового способу життя. Впровадження цього завдання передбачає введення в практику сучасних освітніх закладів здоров'язбережувальних технологій, які є важливим елементом здоров'язбережувального освітнього простору і включають взаємозв'язок всіх факторів педагогічного процесу, спрямованих на збереження та зміцнення здоров'я дитини на всіх етапах її розвитку та виховання.

Накреслені у зазначених документах положення зумовили активну психолого-педагогічну розробку проблематики здоров'я у контексті пошуку технологій сприяння здоров'язбереженню підростаючого покоління виховними засобами. Поняття «здоров'язбережувальні технології» у контексті їх безпосередньої розробки застосовується у дослідженнях Т. Бичкової, М. Безруких, О. Бутакової, Є. Пужаєвої, М. Смирнова, І. Соколової, В. Сонькіна, І. Чупахи та ін. Розробляються основи впровадження здоров'язбережувальних освітніх та медико-педагогічних технологій у навчально-виховний процес закладів освіти (М. Булатова, В. Волканова, О. Куц, А. Рудакова, Г. Ричкова, В. Стасенко, Ю. Усачьов та ін.).

Поняття "здоров'язбережувальні технології" об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я вихованців. Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти: сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання); оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм); повноцінний та раціонально організований руховий режим. Впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язбережувальних технологій

та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності. До здоров'язбережувальних технологій належать: фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, масаж, фітотерапія, музична терапія, а також технології навчання здоров'ю – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання. Ці технології реалізуються через виховання культури здоров'я – розвиток в учнів особистісних якостей, які сприяють збереженню та зміцненню здоров'я, формуванню уявлень про здоров'я як цінність, посиленню мотивації на ведення здорового способу життя, підвищенню відповідальності за особисте здоров'я, здоров'я родини.

ВАСИЛЕНКО О.М.

КАТЕГОРІЯ «СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ» У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Сучасні трансформації в усіх сферах життя, зміни в менталітеті суспільства й особистості, зміщення ціннісних орієнтацій у молодого покоління спричинили пошук нових підходів до вимог суспільства до громадянина, а отже, і змін пріоритетів у соціальному вихованні дитини. Значною підмогою в цьому є переосмислення історичної педагогічної спадщини, що формувалася саме в роки глобальних змін. Форпостом такої спадщини виступає вчення В.О.Сухомлинського – вітчизняного педагога, який приділяв пильну увагу питанням відповідальності особистості. Почуття відповідальності, на думку автора, повинно формуватися з дитинства, щоб кожна людина брала «... на себе труд відповідальності, тягар обов'язку за життя, здоров'я, душевний спокій, благополуччя інших людей; щоб ухиляння від труда відповідальності і обов'язку мислилось і переживалось людиною як мерзенність» (В.О.Сухомлинський).

Концептуальні ідеї вченого спрямовані на виховання відповідальності на рівні моральної свідомості й самосвідомості, діяльності і моральних відносин суб'єктів навчального процесу. Педагог одним із провідних, принципів виховання відповідальності вважав принцип взаємної відповідальності старших перед молодшими і молодших перед старшими. У контексті цього положення як приклад можна навести зміст роботи старшокласників з молодшими класами як вожатих, як керівників гуртків. Передання старшокласниками традицій учням молодшим класів, допомога у творчих, трудових справах – все це формувало у школярів відповідальність перед колективом, суспільством. Зазначимо, В.О.Сухомлинський наполягав у тому, що найкраща школа виховання сердечності, душевності та чуйності – це сім'я, а держати обов'язок перед матір'ю, батьком, братами є випробування людяності. Педагог постійно наголошував на відповідальності батьків перед дітьми і дітей перед батьками.

Почуття відповідальності, на думку педагога, стає актуальним фактом свідомості дитини коли вона має реальний приклад соціальних вчинків батьків, учителів, друзів, усіх оточуючих. При цьому В.О. Сухомлинський звертає особливу увагу на те, що гордість за своїх батьків, усвідомлення суспільного значення їхньої праці виступають потужною спонукальною силою особистості до активної, відповідальної діяльності. Також на прикладах вчинків відомих людей, героїв війни, людей, які подолали власні недуги, проявляли мужність, досягли успіхів у праці, творчості повсякденного життя вихованці усвідомлювали та засвоювали основи відповідальної поведінки.

В.О. Сухомлинський підкреслював, що почуття відповідальності повинно формуватися у взаємозв'язку із почуттями громадянськості, патріотизму, обов'язку. На думку педагога-новатора громадянськість – це «насамперед відповідальність, обов'язок – та вища сходинка в духовному житті людини, на якій вона віддає себе служінню ідеалові».

В.О. Сухомлинського прихильник активної позиції стосовно вихованням відповідальності особистості. Він розкрив основи активного, діяльнісно-вчинкового характеру відповідальності. При цьому дійсним стимулом відповідального ставлення до людського життя, на думку автора, є праця, в якій людина досягає удосконалення та бачить джерело духовних радостей. Безумовно, така виховна робота вимагає і від педагога відповідального ставлення до навчання й виховання дітей, тобто усі учасники цього процесу мають бути взаємно відповідальними.

Вивчення та аналіз педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського щодо проблеми соціальної відповідальності на рівні моральних відносин суб'єктів навчального процесу дають підстави стверджувати, що це актуальне питання займає в його теоретичній та практичній діяльності одне з провідних місць.

ВАСИЛЬЄВА М.П.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛОЖЕНЬ КОНВЕНЦІЇ ООН ПРО ПРАВА ДИТИНИ

На сучасному етапі є визнаним той факт, що діти як особлива соціально-демографічна група населення мають свої специфічні потреби, інтереси та права, проте не володіють достатньою спроможністю обстоювати і захищати їх, а отже – потребують підвищеної уваги з боку суспільства.

Дитинство і його проблеми є багатоаспектним явищем. Сьогодні досить гостро стоїть питання про становище дітей, сукупність умов, які склалися у суспільстві для їх виживання і розвитку: міра матеріального забезпечення життя дітей, стан охорони їхнього здоров'я, розвиток мережі оздоровчих установ, система освіти і виховання, виховні можливості сім'ї, розвиненість державної турботи про дітей і законодавчі норми, які обстоюють життєво важливі права та інтереси дітей. Всі ці проблеми можуть бути вирішені лише за умови комплексного підходу.

Конвенція ООН про права дитини, що визнала дитину суб'єктом права, а її інтереси пріоритетними щодо потреб суспільства, містить основні вимоги щодо реалізації права дітей на виживання, розвиток, захист і забезпечення активної участі в житті суспільства, чому повинні сприяти всі ті, хто має безпосереднє відношення до проблем дитини, хто є суб'єктами діяльності, спрямованої на дитину. Такими суб'єктами виступають представники педагогічної професії взагалі й соціальні педагоги зокрема.

Для виконання професійних функцій стосовно дітей з реалізації їх прав і свобод соціальний педагог потребує спеціальної підготовки, що здійснюється в умовах вищого навчального закладу. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми, забезпечення їх прав передбачає її реалізацію у двох напрямках: теоретична та практична підготовка.

Теоретична підготовка забезпечується викладанням навчальних дисциплін, які дозволяють сформувати у студентів знання, уміння та навички щодо реалізації захисту прав дітей в Україні: «Охорона прав дітей в Україні»; «Психолого-

педагогічні засади міжособистісного спілкування», «Основи соціалізації особистості» дозволяють майбутньому соціальному педагогу, згідно зі (ст.8.1 Конвенції), створити умови для самореалізації особистості дитини, прояву її індивідуальності як умови її позитивної соціалізації, умови для позитивної сімейної соціалізації дитини, виховання поваги до батьків (ст.29 Конвенції).

До нетрадиційних напрямів практичної підготовки можна віднести партнерські взаємовідносини з соціальними службами під час соціально-педагогічної практики в системі соціальних служб, закладах для дітей, позбавлених батьківського піклування, закладах для дітей з особливими потребами, а також загальноосвітніх навчальних закладах.

Програмою практики студентів у загальноосвітніх закладах передбачено виконання завдань, спрямованих на захист інтересів дітей, а саме: проведення заходів з професійної орієнтації учнівської молоді; доведення до відома дітей основних положень Конвенції ООН “Про права дітей” та Закону України “Про охорону дитинства”; про права неповнолітніх та про їх цивільну й адміністративну відповідальність за вчинення правопорушення та спричинення шкоди.

Важливе місце в практичній підготовці студентів до реалізації положень Конвенції ООН про права дитини є практика студентів у літніх таборах відпочинку дітей в різних містах України й Харківської області. Ще одним практичним напрямом студентської діяльності, спрямованої на захист прав дитини, є волонтерська діяльність.

Отже, можливості професійної підготовки повинні бути спрямовані на забезпечення майбутніх фахівців такими ціннісними особистісними установками як: педагогічний гуманізм, який виявляється у повазі особистості дитини, її гідності, сприйнятті її запитів, інтересів, упевненості у власних силах, емпатійному сприйнятті дітей і підлітків; готовності прийти на допомогу кожній дитині, що її потребує, не лишитися байдужим до чужого горя.

ГАВРИШ А.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ АЛКОГОЛІЗМУ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ЗНЗ

В умовах інноваційних змін в організації середньої освіти України значимою є цілеспрямована спільна робота соціальних педагогів і батьків у вихованні підростаючого покоління. Направляючи в конструктивне русло вплив батьків на дітей, соціальний педагог впливає на процес гармонізації відносин, сприяє вдосконаленню особистості самих підлітків, тим самим підвищує рівень загальної культури населення. Реформування шкільної освіти полягає у тому, щоб проводити різнобічну діяльність (інтелектуальну, художню, теоретичну й практично орієнтовану), виконуючи яку, дитина одночасно виконувала б корисну роботу й «будувала» себе як особистість. У цілому соціально-педагогічна діяльність передбачає конструювання особистісного досвіду дитини на основі життєвого самовизначення, свободи вибору, особистісної ініціативи.

Зловживання підлітками алкоголем являє собою гостру медико-психологічну та соціально-педагогічну проблему, що не одержала до сьогоднішнього часу належного вирішення. Отже, до попередження алкоголізму, як професійної сфери майбутнього соціального педагога необхідно готувати ще зі студентської лави.

Нині констатуємо деяке послаблення родинного впливу дає зрозуміти, що саме соціальний педагог може надати кваліфіковану допомогу батькам у вихованні дитини. Нормативно-правова база дослідження формує основні вимоги до соціальних педагогів, які працюватимуть у загальноосвітніх навчальних закладах з Листа Міністерства освіти і науки України від 02.08.2001р. «Про особливості діяльності практичних психологів (соціальних педагогів) загальноосвітніх навчальних закладів», Наказ МОН України від 28.12.06р. №864. На питаннях вдосконалення професійної діяльності соціального педагога акцентували увагу багато науковців: І. Бех, О. Беспалько, А. Капська, С. Харченко. Проблеми алкоголізму та теоретичним обґрунтуванням соціально-педагогічних технологій присвячені роботи дослідників: М. Галагузової, В. Курбатова, А. Капської, О. Беспалько та інших. Проблеми профілактики та реабілітації проявів різних негативних явищ, у тому числі й дитячого алкоголізму, у поведінці підлітків присвятили свої праці Г. Золотова, С. Коношенко, Л. Міщик, С. Омельченко, В. Оржеховська.

Війна з алкоголем стане успішною за умови глибокого ознайомлення її учасників з проблемою, використання науково обґрунтованих і небезпечних доказів, прикладів, пояснень і рекомендацій. Вважаємо, що майбутніх соціальних педагогів необхідно ґрунтовно готувати у цьому напрямку. Суттєвим позитивним ефектом у сфері підвищення готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики вживання алкогольних напоїв володіють ігрові форми підготовки, які передбачають моделювання ситуацій, які можливі в практичній діяльності. У процесі підвищення фахової компетентності майбутніх соціальних педагогів щодо попередження алкогольної залежності доцільно використовувати елементи тренінгових технологій, які безпосередньо спрямовані на вдосконалення практичних умінь та навичок студентів щодо попередження алкогольної залежності у підлітків. У нашому баченні практичні заняття для майбутніх соціальних педагогів мають бути максимально наближеними до професійної діяльності.

ГНІДА Т.Б., РАЗВОВА Т.О.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ – СУЧАСНА ПРОБЛЕМА НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Складні соціально-політичні події, що відбуваються в Україні позначаються на життєдіяльності всього населення країни. Значну частину населення складають особи соціально вразливих категорій, які потребують постійної уваги та підтримки з боку держави, фахівців соціальних служб та установ. До них належать діти; сім'ї, члени яких загинули, поранені чи зникли безвісти; жінки; внутрішньо переміщені особи; сім'ї військовослужбовців; сім'ї, в яких зруйновані родинні зв'язки; безробітні; особи та члени їх сімей, що зазнають насильства за свої переконання; сім'ї, які перебували в зоні бойових дій та зараз проживають на територіях підконтрольних уряду України; сім'ї в зоні ризику проведення бойових дій.

Сучасний навчальний заклад зіткнувся з раніше не відомою проблемою реабілітацією вимушених переселенців. Такі діти відчувають стрес, страх, злість, сум, мають проблеми зі сном або увагою; переживають події, свідками яких вони стали.

У соціально-педагогічній роботі з цією категорією дітей важливо пам'ятати, що кожна з них може мати специфічні потреби. Робота має бути побудована на

виявлення цих потреб, а також подальше їх задоволення шляхом співпраці з різними суб'єктами соціальної, соціально-педагогічної та психологічної діяльності.

Міністерство освіти і науки зауважує, що в контексті нових викликів, які постали перед країною, педагогічним працівникам необхідно пояснювати дітям, які події відбуваються, як реагувати на конфлікти, що розгортаються між дітьми, як утриматися від жорстких чи емоційних оцінок, як не нашкодити дітям, а навпаки – бути корисними, допомогти їм. Така специфічна робота для багатьох педагогічних працівників є новою.

До основних напрямів соціально-педагогічної реабілітації дітей, що є внутрішньо переміщеними особами, в межах навчального закладу відносимо:

- виявлення осіб групи ризику та організація надання їм необхідної допомоги (виявлення, аналіз потреб, надання допомоги у відповідності до здійснення своєї функціональної діяльності; перенаправлення по допомогу в органи державної влади, волонтерські групи, громадські організації);

- формування знань про соціально-політичні події в Україні у дітей, батьків та педагогічних працівників з метою попередження або мінімізації негативних наслідків конфліктних подій (відстеження нових законів та інших нормативно-правових актів та своєчасне донесення такої інформації);

- протидія булінгу – тривалому свідомому жорстокому ставленню з боку однієї дитини або групи дітей до іншої дитини або групи інших дітей. Жертвою булінгу може стати дитина, погляди якої відрізняються від загальноприйнятих у даному колективі, нові учні в класі;

- формування навичок протистояння інформаційній війні: фільтрування інформації, зниження емоційного сприйняття та формування критичного мислення;

- вирішення конфліктів. Зростання рівня агресії призводить до збільшення кількості конфліктів у сімейному середовищі, навчальних закладах, громаді. З метою попередження конфліктів в середовищі навчального закладу важливо сприяти адаптації внутрішньо переміщених дітей, налагодженню їх соціальних зв'язків, організації дозвілля. Цей напрям вимагає адекватної роботи всіх педагогічних працівників та соціальних інститутів.

ГОЛОВНЯ В.О.

ПРОФІЛАКТИКА ЯВИЩА БУЛІНГУ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Булінг - досить нове поняття в житті сучасного українського суспільства, але доволі поширене закордоном і досліджується у багатьох країнах: Сполучені Штати Америки, Велика Британія, Канада, Норвегія, Фінляндія та інших. Як зазначає російський науковець І. Кон, за останні 20 років «булінг» став міжнародним соціально-психологічним і педагогічним терміном, який поєднує складну сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем [2]. Сьогодні поширення булінгу являє собою одну з актуальних проблем сучасного шкільного середовища, що вимагає ретельного вивчення та розробки ефективних засобів соціально-педагогічної допомоги.

Аналіз зарубіжних досліджень з проблеми булінгу показав, що теоретичні основи роботи з її розв'язання розроблено в дослідженнях Д. Олвеуса, А. Пікасо, Є. Роланда, П. Хайнеманна. Аналіз вітчизняних літературних джерел та нормативно-правової бази України показав, що незважаючи на практичну значущість проблеми булінгу, у нашій країні вона практично не висвітлена, є лише окремі розробки О. Дроздова, В. Оржеховської,

В. Ролінського та інших дослідників [1]. Перші публікації з проблеми булінгу в Україні з'явилися лише у 2005 р. А у 2009 р. Всеукраїнська громадська організація «Жіночий консорціум України» провела дослідження у навчальних закладах центральних областей України на тему: «Насильство в школі». Результати дослідження засвідчили, що серед форм насильства серед учнів, переважають такі форми, як побиття, образи, приниження, копняки, використання образливих прізвиськ, бойкот тощо. Було визначено, що зазнають насильства в школі близько 56% дівчат та 51 % хлопців у віці 14—16 років. [3]. Явище булінгу серед підлітків – актуальна соціально-педагогічна проблема, до вирішення якої повинні залучатись як науковці, так і практики – вчителі, соціальні педагоги, соціальні працівники, психологи, працівники соціальних служб та правоохоронних органів.

З метою профілактики вищезазначеного явища у межах загальноосвітнього навчального закладу необхідно регулярно проводити моніторинг способів спілкування та взаємодії між підлітками на предмет виявлення можливих причин виникнення булінгу, завдяки чому можливим буде розробка системи дієвих форм, методів та засобів попередження та подолання жорстокої поведінки серед підлітків. До завдань соціально-педагогічної діяльності у межах зазначеної проблеми є: попередження поведінки підлітків, яка спрямована на заподіяння шкоди іншим; формування в дітей розуміння негативних наслідків булінгу; захист підлітків, які стали жертвами жорстокості; здійснення соціально-педагогічної діяльності з профілактики жорстокої поведінки серед учнів, шляхом впливу творчого, позитивного соціально-інформаційного середовища.

Аналіз наукової соціально-педагогічної літератури та практики організації соціально-педагогічної діяльності з профілактики булінгу дозволив визначити провідні ідеї Д. Олвеуса, О. Дроздова, Є. Роланда, на основі узагальнення яких, нами виокремлено найдоцільніші форми та методи розв'язання проблеми: форум-театр, медіаційна служба школи, телевізійна шкільна студія, акції, конкурси, творчі завдання, ігри на згуртування та розвиток дружніх відносин, арт-терапевтичні майстерні, психологічні консультації, та інше [4].

Таким чином, соціально-педагогічна профілактика булінгу в підлітковому середовищі є важливими та актуальним напрямом виховання гуманістичної та толерантної комунікативної культури молодого покоління, яка можлива за умови активної взаємодії виховних суб'єктів: вчителів, батьків, соціальних педагогів, психологічних служб, органів управління освітою, членів громади, церкви, правоохоронних служб.

Літератури:

1. Дроздов О. Феномен третирування в школі: шляхи вирішення проблеми / О. Дроздов // Соціальна психологія. – 2007. – № 6. – С. 124–132.
2. Кон И.С. Что такое буллинг и как с ним бороться? / И.С. Кон // Семья и школа. – 2006. - № 11. – с. 15-17.
3. Насильство у школі: аналіз проблеми та допомога, якої потребують діти і вчителі в її розв'язанні. - Режим доступу: <http://uccg.org.ua/bulletin/Articles/01-02%2816%29/08-Doslidzhennya/160801.pdf/>
4. Olweus D. Bullying at school: tackling the problem [Електронний ресурс] / D. Olweus. – 2001. – Режим доступу: <http://www.oecdobserver.org>.

ГОНЧАРОВ Д.О.

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВНОЇ РОБОТИ

Реалії сьогодення вимагають підготовки вчителя-вихователя, здатного створювати оптимальні умови для розвитку в учнів високоморальних якостей, які дозволяють їм ставати активними повноправними громадянами своєї держави та

самореалізуватися як особистостям. Це зумовлює необхідність формування у вчителя системи професійних умінь і якостей, завдяки яким він може приймати своєчасні самостійні рішення, переконувати учнів у правильності своєї позиції, вести їх за собою на шляху досягнення поставлених цілей, ефективно взаємодіяти з батьками школярів і колегами. Великий потенціал для вирішення проблеми підготовки майбутніх учителів до виховної роботи має студентське самоврядування,

Участь у різних видах студентського самоврядування, в яких органічно зливаються в єдине ціле педагогічне керівництво наставника й самостійна діяльність студента, студентської групи, передбачає розвиток і вдосконалення виховної діяльності майбутнього вчителя, особливо її організаційного та комунікативного компонентів. Професійно-педагогічна спрямованість організації студентського самоврядування забезпечує проходження студентами повноцінної школи виховної діяльності, що сприяє накопиченню майбутніми вчителями необхідного практичного багажу для подальшого розв'язання завдань виховання, оволодінню змістом, формами, методами виховної роботи. Значення потенціалу студентського самоврядування для підготовки майбутнього вчителя до виховної діяльності посилюється тим, що участь студентів у ньому ґрунтується на принципі добровільності, забезпечує та враховує їхні особистісні інтереси, не має програмних обмежень, організується як колективна творча діяльність на засадах співпраці та співтворчості й усебічно співвідноситься з формами та методами виховної роботи з учнівським колективом.

ГОРЩЕРУК Г.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ У ДОШКІЛЬНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Реформування системи дошкільної освіти та трансформаційні процеси, що поступово відбуваються у цій галузі, неодмінно позначаються на вимогах до підготовки майбутніх соціальних педагогів, зокрема, до соціалізації старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі. Нормативно-правові документи, серед яких Закон України «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (2012 р.) наголошують на принциповій важливості успішної соціалізації дошкільника, його входження у широкий соціум. Саме тому, майбутній соціальний педагог повинен мати чітке уявлення про особливості процесу соціалізації дітей старшого дошкільного віку, володіти навичками практичного упровадження педагогічно виваженої соціалізації у дошкільному навчальному закладі. Успішне розв'язання цієї проблеми залежить від рівня професійної готовності соціального педагога, його спроможності оптимізувати процес соціалізації старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі, реалізуючи систему якісної соціально-педагогічної допомоги та підтримки з урахуванням сучасних прийомів, технологій та засобів впливу на соціалізацію дітей у дошкільному навчальному закладі.

Дослідження різних аспектів проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх соціальних педагогів широко представлено в роботах Л. Артемової, Г. Беленької, В. Бенери, І. Беха, Н. Гавриш, Н. Ємельянової, Л. Завгородньої, Ю. Косенко, О. Кучерявого, І. Луценко, Н. Лисенко, М. Машовець, О. Панько, І. Парасюк, Г. Підкурғанної, Т. Слободянюк та інших.

Аналіз наукової літератури та соціально-педагогічної практики дозволяє стверджувати, що у сучасній ситуації постає проблема підготовки майбутніх

соціальних педагогів до соціалізації старших дошкільників у дитячому садку, про що свідчать наявні у суспільстві суперечності між:

- вимогами суспільства до соціального розвитку особистості на етапі дошкільного дитинства та реальним рівнем соціалізованості старших дошкільників;
- вимогами нормативно-правових документів, що визначають необхідність створення належних умов для ефективного протікання процесу соціалізації дітей та рівнем підготовки соціальних педагогів до цього процесу;
- нагальною потребою в ефективній соціалізації старших дошкільників та неготовністю педагогів до її цілеспрямованого впровадження.

Тому підготовка майбутнього соціального педагога має забезпечити такі складові готовності соціального педагога до соціалізації старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі: професійно-гуманістична спрямованість особистості фахівця, інтелектуально-пізнавальний та діяльнісно-практичний компонент.

Доцільність представлення таких професійно значущих компонентів є основою для розв'язання професійних завдань та формування особистості фахівця, а також для вибору дисциплін змісту підготовки майбутнього соціального педагога в умовах вищого навчального закладу та можливостей працевлаштування. У сучасній освіті перспективами вдосконалення змісту підготовки соціальних педагогів до соціалізації старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі є вивчення дисциплін, що містять конкретні вимоги до рівня і обсягу знань, умінь і навичок соціального педагога, а саме: «Вікова і педагогічна психологія», «Соціальна педагогіка», «Соціально-педагогічна робота у дошкільному навчальному закладі», «Соціалізація особистості», «Технологія соціально-педагогічної роботи» тощо. Але, нажаль, відчувається потреба у їх модернізації і доповненні, що дозволить у майбутньому на більш якісному рівні готувати майбутніх спеціалістів соціально-психологічної служби. А це, у свою чергу, сприятиме виконанню належним чином професійних функцій соціального педагога у визначених умовах

ГРИГОРЕНКО В.Л., РАСКАЗОВА О.І. РОЗВИТОК МОДЕЛЕЙ ОСВІТИ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ В УКРАЇНІ У ХХ СТОЛІТТІ

Світові тенденції гуманізації та демократизації суспільства детермінують необхідність зміни ставлення української громади до проблем людей з інвалідністю, пошуку нової моделі їх навчання, виховання та інтеграції у соціальне середовище. Універсальним традиційним шляхом залучення людини до соціальної взаємодії є її включення у систему освіти. Нажаль, для багатьох дітей з інвалідністю сьогодні така можливість є недоступною не через стан здоров'я, ментальні порушення проблеми поведінки або інші індивідуальні обмеження, притаманні окремій людині, а через наявність у суспільстві просторових, соціальних, психологічних бар'єрів, що склалися історично та створюють цілу систему заборон та стигматизуючих стереотипів, притаманних нашому суспільству.

Виникнення стигматизуючого стереотипу щодо людей з особливими потребами у вітчизняній громадській думці має певне історичне підґрунтя, що пов'язане із розвитком у суспільній свідомості медичної моделі сприйняття інвалідності, у контексті якої інвалідність розуміється як особиста патологія людини, а її проблеми – як наслідок цієї патології. Тобто через свою «аномалію» здоров'я людина мусить пристосовуватися до світу «нормальних» людей [Шевцов А.Г. Освітні основи реабілітології : [монографія] / А.Г. Шевцов. – Л.: «МП Леся», 2009. – 483 с., С.22].

Стигматизація людей з особливими потребами здоров'я є наслідком радянської ідеології, за якою людина, нездатна до всебічного гармонійного розвитку та подальшої самовідданої праці, була не потрібна суспільству (це відповідає зазначеній вище медичній моделі інвалідності).

Саме тому, для нашої держави традиційною є модель навчання дітей з обмеженням життєдіяльності, що передбачає їх суспільну ізоляцію та вилучення з сімейного середовища у спецшколи та інтернати – спеціальні освітні установи для дітей з психофізичними проблемами із цілодобовим перебуванням учнів. Соціалізація дитини у таких умовах відбувалася під впливом негативного соціального чинника – соціальної депривації – комплекс негативних властивостей і якостей, що набувала дитина у результаті одночасної дії двох факторів: позбавлення родини (сімейна депривація) та виховання в умовах школи-інтернату (закладова депривація), унаслідок чого, процес її соціалізації мав деструктивний характер [Полянничко, С.5]. Таким чином, самі умови соціалізації дітей в інтернатних закладах визначали аномальність соціального розвитку вихованців.

Останнього часу інтернатні заклади почали реорганізовуватися у ресурсні реабілітаційні установи, покликані проводити індивідуальну та групову корекційну роботу з дітьми, що навчаються у звичайній загальноосвітній школі, проте, потребують спеціального медико-педагогічного впливу. Середовище інтернату у сучасних умовах стає усе більш відкритим: батьки дітей з особливостями здоров'я та розвитку усе частіше відмовляються від цілодобового перебування дітей у навчальному закладі та активно співпрацюють з вчителями, долучаються до позакласної роботи. Крім того, за рахунок технічних засобів розширюються можливості вільної комунікації учнів, у виховний процес впроваджуються «відкриті» форми масової роботи з учнями та їх оточенням.

Сьогодні українське суспільство може характеризуватися як таке, що вже впроваджує ідеї соціальної та освітньої інклюзії, як на рівні нормативного законодавства, так і у суспільній та освітній практиці. Тенденції розбудови та оновлення моделі інклюзивної освіти у зв'язку із потребами людей з інвалідністю, пов'язані з необхідністю докорінної зміни ставлення соціуму до дітей з особливими освітніми потребами, оскільки, сьогодні стає зрозумілим, що повноцінне функціонування і розвиток суспільства залежить від якості створених для кожного представника підростаючого покоління умов для самореалізації у суспільстві.

ГРИЩЕНКО І.С.

ФОРМУВАННЯ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПІЗНАВАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОГО ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ ЗАСОБОМ ІМІТАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

У сучасних умовах ринкової економіки виникає необхідність у ґрунтовному оволодінні студентами природничо-математичних спеціальностей педагогічних ВНЗ теорією ймовірностей як складником професійної підготовки, оскільки ймовірнісні методи досліджень широко використовуються в теоріях масового обслуговування, інформації, кібернетиці, інформатиці, педагогіці, мовознавстві, тобто мають міждисциплінарне значення. Разом з тим надання студентам глибоких, системних знань з курсу можливе за умови формування та розвитку позитивних мотивів навчання теорії ймовірностей.

Формування пізнавально-професійного інтересу майбутніх учителів до навчання теорії ймовірностей у дослідженні, що проводиться, передбачає використання

методів імітаційної технології навчання (ІмТН), мета якої полягає у формуванні у студентів ціннісних орієнтацій, мотивів, культури спілкування, мислення, методів діяльності (планування, прогноз, аналіз, рефлексія), певних вольових зусиль шляхом застосування в навчальному процесі відносин та умов реального життя (В. Гриньов, Г. Дейниченко, В. Загвязинський та ін.), а саме: аналіз конкретної ситуації, яка відбулася; розв'язання ситуацій, що передбачає розробку варіантів розв'язування проблеми у групах; ділові ігри, як форма відтворення предметного та соціального змісту діяльності; організаційно-діяльнісні ігри, що вимагають організації колективної мислєдіяльності за умов організації навчання на груповій основі.

Отже, організація ефективного навчання за ІмТН, спрямованого на цілісний розвиток особистості, досягається за рахунок застосування колективного розв'язання навчальних проблем, що передбачає їх обговорення, в ході якого суб'єкти навчального процесу стають співучасниками навчальної діяльності, а навчання стає особистісно значущим і розвивальним.

ГРИНЧЕНКО М.С.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІРТУАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

В умовах переходу людства від індустріального до інформаційного суспільства, головна роль належить соціальним якостям особистості, а головною цінністю є знання. Формування соціуму нового типу, породженого конвергенцією інформаційних і комунікаційних технологій висуває нові вимоги до людини інформаційного суспільства. Розвиток соціальних якостей студентів, і як наслідок – соціальності є необхідною умовою виживання усього суспільства. Соціальність ми розглядаємо як здатність людини до взаємодії з соціальним світом, включаючи розвиток таких якостей як милосердя, толерантність, емпатія та ін. Віртуальний простір стає новою умовою розвитку соціальності, характерної лише для інформаційного суспільства.

Соціальність як інтегрований результат соціального виховання досліджують такі науковці як О. Бурим, І. Курліщук, Л. Мардахаєв, В. Нікітін, О. Пахомова, О. Рассказова, А. Рижанова, С. Савченко, С. Харченко, О. Хендрикта та ін. Проблему формування соціальності та соціалізованості студентської молоді вирішували Я. Довгополова, І. Курліщук, О. Севастьянова та ін.

Головною умовою благополуччя кожної людини і кожної держави стає знання, здобуте завдяки безперешкодному доступу до інформації й умінню працювати з нею, саме тому інформаційне суспільство стає суспільством знань. Динаміка розвитку соціальності людини як результату соціального виховання залежить від створених у суспільстві умов. На часі стрімкий розвиток інформаційних технологій, а саме – можливість безперешкодного доступу до інформації через Інтернет. Людство дедалі більше заглиблюється у віртуальне життя. Зараз не можна уявити життя людини, а надто студентської молоді, без використання віртуального простору, адже в такому випадку ймовірний гострий дефіцит інформації і, як наслідок, неможливість ефективного функціонування у суспільстві.

Студентська молодь, використовуючи інформацію, здобуту у віртуальному просторі, може направити її як на благо, так і на знищення, тому найголовнішим є формування у неї ієрархії соціальних цінностей, соціальних якостей та соціальної поведінки. Задля збереження людської цивілізації в умовах розвитку інформаційного

суспільства важливим завданням є направлення знань саме на об'єднання людей, створення спільності, а не на конкуренцію та знищення.

Соціальність індивіда вимірюється через залучення його до різних видів діяльності і може характеризуватися двома вимірами: екстенсивністю (кількістю галузей діяльності до яких залучений індивід) та інтенсивністю (ступенем володіння діяльністю у цих галузях).

Основою формування світогляду молодшої людини є соціальні цінності — узагальнені уявлення про мету і норми поведінки. Ціннісні орієнтації студентства формуються в процесі соціалізації під час засвоєння нових знань та соціально-психологічного досвіду і виявляються у цілях, інтересах, переконаннях, спілкуванні і діяльності особистості. Зміни в суспільстві певним чином відображаються у свідомості молоді, зумовлюючи зміни в системі їх ціннісних орієнтацій. Тож, на основі соціальних цінностей, прийнятих особистістю за норму, формуються і соціальні якості, які виявляє людина у повсякденному житті, і соціальна поведінка.

Віртуальний простір займає значну роль у процесі соціалізації студентської молоді, розвитку соціальності внаслідок залучення особистості до тієї чи іншої діяльності (мережеві спільноти, ігри, спілкування), зумовлює засвоєння відповідних соціальних цінностей, формування соціальних якостей, соціальної поведінки. Отже, найголовнішим питанням розвитку соціальності студентської молоді у віртуальному просторі є направленість інформаційних впливів, використання знань на благо людства.

ГРУБІЧ Д.Ю., ГОРОДИСЬКИЙ М.І. **ІННОВАЦІЙНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОКРАЩЕННЯ** **ЗАГАЛЬНОПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ**

Саме через діяльність педагога реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального і духовного потенціалу нації, розвиток вітчизняної науки і техніки. У зв'язку з цим потребує оновлення зміст педагогічної освіти, зокрема стосовно забезпечення випереджувального спрямування підготовки педагогічних працівників, оптимального співвідношення між усіма компонентами професійної підготовки вчителя. Важливим є інтеграція педагогічної науки і практики, а також впровадження інноваційних педагогічних технологій.

Для виконання цих вимог сьогодні на вищі педагогічні навчальні заклади покладаються певні обов'язки в плані вдосконалення організаційного й методичного забезпечення процесу загальноправової підготовки студентів, упровадження інноваційних педагогічних технологій, нових концепцій та методик навчання й виховання, які сприяють підвищенню правової компетентності майбутніх педагогів.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою інновацій займалися (В.М. Гриньова, О.В. Попова), педагогічною технологією (В.П. Беспалько, В.І. Євдокимов, І.Ф. Прокопенко), інноваційною педагогічною технологією (О.В. Попова, С.О. Сисоєва).

Інноваційні педагогічні технології розглядаються нами як інструмент, за допомогою якого нова освітня парадигма, що заснована на суб'єкт-суб'єктних відносинах учасників освітнього процесу, може бути "втілена в життя". Предмет педагогічної технології у вищих педагогічних закладах освіти — конструювання систем вищої педагогічної освіти, професійної та загальнокультурної підготовки майбутнього педагога на засадах законності.

Підводячи підсумок вище викладеному, варто зазначити, що інноваційні педагогічні технології дозволяють проектувати мету, зміст та методи загальноправового навчання, досягають відповідної якості правової освіти, створюють умови для оптимізації навчальної

діяльності студентів, для їхньої творчої самореалізації, а також виступають засобом покращення правової підготовки студентів.

ГРУБІЧ О.Ю.

СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У зв'язку з переходом суспільства на ринкові відносини і побудовою нової незалежної демократичної, правової, соціальної держави, система освіти зіткнулась із гострою проблемою соціального виховання у підростаючого покоління. Проблема соціального виховання вивчається різними науками: соціологією, психологією, педагогікою, філософією та іншими.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що дослідженню суті й призначенню соціальної педагогіки як самостійної науки присвятили свої роботи вітчизняні вчені (З. Зайцева, І. Зверева, А. Капська, Л. Коваль), історичному аспекту соціального виховання (П. Наторп, С. Шацький) становленню й розвитку соціального виховання в Україні (Г. Гринько, Н. Дідек, О. Дзевєріна), практичному досвіду соціального виховання підростаючих поколінь (В. Бочарова, В. Загвязинський, Г. Малько, А. Мудрик, А. Капська, А. Рижанова).

В історичному плані соціальне виховання прирівнювалося до соціальної педагогіки і розглядалося як соціальний аспект усіх видів виховання.

Вчені педагогічної галузі розглядають соціальне виховання як планомірне створення умов для відносно цілеспрямованого розвитку і духовно ціннісної орієнтації людини в процесі її соціалізації.

З точки зору психології соціальне виховання - це процес свідомого, цілеспрямованого й систематичного формування особистості, який здійснюється в межах і під впливом соціальних інституцій (родини, виховних і навчальних закладів, установ культури, суспільних організацій, засобів масової інформації тощо) з метою її підготовки до повноцінного життя й самореалізації у суспільстві, до життєдіяльності в різних сферах соціальної практики (професійно-трудової, сімейно-побутової, суспільно-політичної й культурної) та до виконання певних соціальних функцій, сприйняття соціальних ролей.

Соціологічна наука наголошує на тому, що соціальне виховання повинно досягати двох цілей: успішності соціалізації підростаючих поколінь у сучасних умовах і саморозвитку людини як суб'єкта діяльності і як особистості.

На нашу думку, *соціальне виховання* – це процес цілеспрямованого й систематичного створення в суспільстві заходів та умов, спрямованих на формування духовного потенціалу особистості, оволодіння нею спеціальними знаннями, соціальним досвідом з метою підготовки її до повноцінного життя.

Підводячи підсумок вище викладеному, зауважимо, що соціальне виховання створює сприятливі умови і можливості для оволодіння людиною позитивними соціальними, духовними та емоційними цінностями, а також для його самопізнання, самовизначення, самореалізації, а в цілому – для придбання досвіду соціалізації у суспільстві.

ГУРЕНКО О.І.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Вивчення закономірностей і тенденцій розвитку багатокультурного суспільства, освітнього полікультурного простору, аналіз наукових праць з проблем полікультурності (В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко, Н. Якса та ін.) свідчать про те, що сучасна освіта – це відкрита нелінійна система, яка характеризується цілісністю, мультикультуралізмом, контекстуальністю,

діалогізмом. Відповідно за такої системи зберігається функція підготовки особистості, яка мешкатиме у світі багатоманітних зв'язків, здатної орієнтуватися у швидкоплинному житті, готової до взаємодії в багатокультурному просторі, що передбачає сформованість світоглядних позицій, сприйняття культурного плюралізму, загальнолюдських цінностей, позитивного ставлення до представників інших етносів, релігій, культур, духовної гнучкості, розуміння необхідності компромісів, почуття поваги до людини незалежно від її національного чи соціального походження; здатної до міжкультурної комунікації та взаємодії на засадах толерантності. Така складно організована освітня система, в якій не просто сумарно представлена різноманітність культур, а мають місце різні культурні прояви на рівні нації, етносу, конфесій, рас, статевих, соціальних та інших відмінностей, є полікультурною освітою.

Ми розглядаємо полікультурну освіту майбутніх соціальних педагогів як педагогічне явище, яке необхідно визначати з позицій системного підходу.

Численні підходи до визначення поняття «педагогічна система» можна об'єднати у дві групи. У першій групі визначень в якості істотної ознаки вказується цілісність (В. Беспалько, Л. Вікторова, Ю. Конаржевский, П. Третьяков, Т. Шамова та ін.), в другій групі – система розглядається як сукупність елементів разом з відносинами між ними (О. Ковальов, Ф. Корольов, Н. Кузьміна, І. Радченко та ін.).

Екстраполюючи вчення відомого українського дидакта К. Баханова про педагогічну систему в загальноосвітній школі на вищій навчальній заклад, можна розкрити її сутність як узагальнену модель полікультурної освіти. Так, у сучасній педагогіці навчання трактується як процес послідовної взаємодії педагога й студентів, спрямований на засвоєння всіх компонентів змісту освіти, а виховання – цілеспрямована виховна діяльність педагога з метою досягнення певних виховних цілей. До структури навчання й виховання включені діяльність викладача та діяльність студентів, де і викладач, і студент виступають суб'єктами власної діяльності. Тому взаємодія між ними має характер суб'єкт-суб'єктних відносин. Це дозволяє виявити в педагогічній системі суб'єкт-суб'єктний компонент, до якого належать студенти з їхніми потребами, пізнавальними можливостями тощо, викладачі, з їхньою компетентністю, мотивацією, стилем роботи та відносинами, які складаються між суб'єктами навчання. Спрямованість процесу навчання й виховання виявляється у цільовому компоненті педагогічної системи, який відбиває ідеальні уявлення про бажані результати навчання й виховання в їх конкретних вимірах. Система знань, умінь, навичок, способів діяльності, досвіду творчої діяльності, система цінностей, ставлення і поведінки, тобто те, що засвоюється студентами під час навчання й виховання, складає змістовий компонент педагогічної системи. І нарешті, механізм процесу навчання й виховання: засоби, за допомогою яких він відбувається, його форми, методи, прийоми, включаючи контроль і оцінювання результатів, моделювання процесу загалом, можна відокремити в організаційно-технологічний компонент.

Отже, полікультурна освіта – це освіта, що включає організацію і зміст педагогічного процесу, побудованого на партнерських суб'єкт-суб'єктних стосунках між педагогами і студентами на принципах гуманізму, культурного діалогу, з урахуванням багатокультурності (етнічної, релігійної, мовної, соціальної тощо), та спрямованого на формування особистості, здатної жити й діяти в полікультурному суспільстві.

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ ДО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ПРОЕКТНОЇ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає підстави свідчити, що вдосконалення підготовки майбутнього вчителя гуманітарного профілю до навчально-проектної роботи залишається актуальною проблемою сучасної педагогічної освіти і є складником загальної проблеми професійної підготовки вчителя в системі вищої педагогічної освіти (С. Гончаренко, В. Гриньова, М. Елькін, І. Зязюн, Л. Кондратова, Н. Матяш, Г. Муравйова, М. Нечаєв, М. Пелагейченко, О. Попова та ін.).

Результатом підготовки випускника педагогічного ВНЗ до навчання старшокласників засобом проектування є вчитель, спрямований на розвиток і самореалізацію учнів у проектній діяльності.

Сутнісною характеристикою результату підготовки, а також важливим чинником успішного навчання старшокласників проектної навчально-пізнавальної діяльності є готовність майбутніх учителів до цієї діяльності, а її формування та розвиток є необхідними компонентами професійної підготовки студентів.

Проблема готовності майбутніх учителів до професійної діяльності широко висвітлена в роботах педагогів (К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, Н. Кузьміна, О. Пехота, В. Сластьонін та ін.) і психологів (М. Дяченко, Л. Кандибович, В. Моляко, С. Равикович, Д. Узнадзе та ін.).

Аналіз науково-педагогічної літератури дозволяє виокремити різні підходи вчених до визначення сутності й структури готовності студентів до різних видів педагогічної діяльності, яку розуміють як:

- сукупність якостей, властивостей, характеристик, що забезпечують успіх учительської й учнівської праці (В. Сластьонін, С. Манукова, С. Седашева, Л. Філатова);

- сукупність професійних знань, умінь та навичок, позитивного ставлення до педагогічної діяльності (Л. Арчажнікова, Р. Пенькова, Л. Нечаєва);

- сутнісну характеристику спеціальної професійної підготовки (загальнопедагогічної і предметно-методичної), що характеризується сформованістю у студентів спрямованості (установок, відповідних цілей, мотивів), системи знань, умінь, навичок, особистісних якостей та потенційних можливостей (Г. Дейниченко, О. Пехота, А. Старєва);

- інтеграційне утворення особистості з динамічною структурою, між компонентами якої існує функціональна залежність (М. Вієвська, Л. Рибалко, С. Шаров).

Отже, аналіз науково-педагогічних джерел надає підстави свідчити, що спільним у розгляді готовності до різних видів педагогічної діяльності є трактування її дослідниками як стійкого інтегративного особистісного утворення, яке забезпечує внутрішні умови для успішного виконання професійної діяльності та включає спрямованість, мотиви, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх практичного застосування, особистісні якості, що забезпечують ефективне здійснення певного виду педагогічної діяльності.

У проведеному дослідженні розглядаємо готовність майбутнього вчителя гуманітарного профілю до навчання старшокласників проектної навчально-

пізнавальної діяльності як інтегроване особистісне утворення, що характеризується сформованістю у студентів цілей, мотивів, системи знань, умінь і навичок, особистісних якостей майбутнього фахівця, які забезпечують ефективне навчання учнів проектної діяльності та визначається єдністю компонентів: мотиваційного-стимульовального, інформаційно-когнітивного, процесуально-діяльнісного, інтеграційно-методичного.

ДЕЙНИЧЕНКО Г.В.

**ЗАСТОСУВАННЯ ГРУПОВИХ ФОРМ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ТЕХНІЧНОГО
КОНСТРУЮВАННЯ**

На сучасному етапі процес організації групової навчальної діяльності студентів здебільшого розглядається дослідниками як новий науковий підхід до аналізу й організації навчального процесу, тобто як технологія навчання, метою якої є розвиток особистості як суб'єкта навчальної діяльності (Т. Васильєва, С. Полетіло, Н. Савельєва, Т. Франчук та інші).

Разом з тим проведений теоретичний аналіз літературних джерел дає підстави засвідчити, що групові форми навчальної діяльності з позицій засобу підвищення ефективності підготовки майбутнього вчителя до технічного конструювання досліджено недостатньо.

В організації групової діяльності студентів, яка розглядалась нами як засіб оптимізації навчального процесу, що сприятиме підвищенню рівня готовності до технічного конструювання кожного студента, ми виходили з того, що в чисельних дослідженнях учених (В. Загвязинський, Х. Лійметс, М. Львов, Н. Савельєва, І. Чередов, О. Ярошенко та ін.) доведено позитивний виховний вплив групових форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів (учнів) на формування якостей особистості, значущих у навчальній діяльності, зокрема технічного конструювання.

Виходячи з мети, завдань і специфіки процесу підготовки до технічного конструювання в проведеному дослідженні був обраний постійний на протязі півріччя варіант мікрогруп студентів у кількості 3-5 осіб. Організація навчальної групової роботи на заняттях з технічного конструювання здійснювалась за такими напрямками: робота гетерогенних груп з лідером, гомогенних груп без лідера, парна робота.

На етапі розробки навчально-конструкторського проекту в експериментальних групах організовувалась робота «творчих» гетерогенних мікрогруп, до складу яких входили студенти з різним рівнем готовності до технічного конструювання.

У складі «творчих» гетерогенних груп студенти мали можливість продовжувати заняття технічним конструюванням у позанавчальний час у студентському конструкторському бюро.

На лабораторно-практичних заняттях студенти експериментальних груп, виконуючи диференційовані завдання, працювали у складі гомогенних за рівнем готовності до технічного конструювання груп, оскільки у практиці роботи середньої і вищої шкіл доведено їх найбільш продуктивну працю (І. Чередов, О. Ярошенко, Н. Савельєва та ін.).

Групова робота, що організовувалась на заняттях з технічного конструювання, як окремий випадок, включала парну роботу студентів на етапі закріплення, удосконалення знань, умінь і навичок, що передбачало повторне осмислення та

неодноразове відтворення засвоєного. Організація парної роботи передбачала взаємодію студентів з різними й однаковими навчальними можливостями до технічного конструювання та сприяла взаємозбагаченню інформацією, допомогою, підтримкою, визнанням тощо.

У цілому проведена варіативна експериментально-дослідна робота надає підстави засвідчити, що групові форми організації навчально-пізнавальної діяльності, які характеризуються безпосередньою взаємодією та спільною узгодженою працею в навчальних мікрогрупах, виконують такі функції у підготовці майбутніх учителів до технічного конструювання: забезпечують формування позитивних мотивів оволодіння професійними знаннями, потребу в самовдосконаленні; містять механізми управління процесом навчання, спрямованого на розвиток особистості; сприяють виявленню індивідуальних результатів конструкторської діяльності студентів і передбачають їх корекцію в ході розробки навчально-конструкторського проекту, суттєво впливаючи на підвищення рівнів готовності до здійснення техніко-конструкторської діяльності.

ДЕЙНІЧЕНКО Т.І., ПАНЬКО О.Л.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАВЧАННЯ У ВИВЧЕННІ МАТЕМАТИЧНОЇ ЛОГІКИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Характерними рисами розвитку проблеми підготовки студентів педагогічного ВНЗ до вивчення математичної логіки на сучасному етапі є модернізація та концептуальне переосмислення професійно-педагогічної підготовки вчителя на принципах гуманізації й демократизації, упровадження інноваційних форм і методів навчання, його варіативності й диверсифікації, що сприяє реалізації завдань соціально-економічного і культурного розвитку суспільства на даному етапі і потребує нових підходів, визначення пріоритетів освіти, які лежать в площині вирішення проблеми розвитку особистості і спираються на прогресивні ідеї особистісно орієнтованого навчання, забезпечуючи умови для розкриття здібностей, використання досвіду, задоволення освітніх потреб тощо. Одним із найважливіших складників особистісно орієнтованого навчання є його диференціація, під час здійснення якої саме і враховуються якісні характеристики індивідуальності (І. Бех, В. Кремень, В. Лозова, В. Мадзігон, О. Савченко, І. Якиманська та інші).

Проблемі диференціації навчання у психолого-педагогічній науці ХХ століття присвячена значна кількість наукових праць, в яких досліджуються її різні аспекти:

- психологічний (В. Ананьєв, Л. Виготський, П. Гальперін, Ю. Гільбух, В. Давидов, І. Дубровіна, Є. Кабанова-Меллер, Є. Климов, Я. Коломинський, Г. Костюк, В. Крутецький, С. Рубінштейн, Л. Фрідман, І. Якиманська та інші);

- дидактико-методичний (М. Акімова, Ю. Бабанський, О. Бугайов, І. Бутузов, В. Володько, С. Гончаренко, Д. Дейкун, Г. Литвиненко, В. Монахов, В. Орлов, І. Унт, В. Фірсов та інші);

- технологічний (В. Вінник, С. Григор'єв, В. Гузєєв, С. Кожухов, Н. Лобко-Лобановська, С. Логачевська, Д. Ниник, О. Раєвський, І. Ромашко, Г. Левітас, О. Савченко, І. Самігуллін, В. Паламарчук, І. Чередов та інші).

Узагальнення різних підходів до визначення дефініції «диференціація навчання» дозволяє виділити такі її особливості: диференціація навчання потребує врахування різних індивідуальних характеристик студентів, їхнього суб'єктного досвіду для організації відповідних сталих (або тимчасових) типологічних груп з метою створення оптимальних умов для розвитку задатків, нахилів, інтересів,

самореалізації, що передбачає диференціацію змісту навчального матеріалу, методів і форм навчання та ін.

Аналіз професіограм випускника педагогічного ВНЗ, нормативних документів, психолого-педагогічної та наукової літератури надає підстави виділити в змісті підготовки студентів з математичної логіки такі складники, як-от: засвоєння студентами знань з основ науки; формування вмінь і навичок використовувати методи математичної логіки для розв'язання найрізноманітніших математичних, практичних завдань, усвідомленого використання засобів сучасних інформаційних технологій; набуття досвіду творчої діяльності в оволодінні поняттями і методами математичної логіки, які можуть бути застосовані у шкільній практиці для реалізації прикладної спрямованості курсу; формування досвіду емоційно-ціннісного ставлення до діяльності через розвиток свідомого позитивного ставлення до математичної логіки, формування наукового світогляду студентів, погляду на математику як єдину дедуктивну систему задля їхнього становлення як суб'єктів навчально-професійної діяльності.

Отже, підготовка студентів до вивчення математичної логіки як складник їхньої професійної підготовки має на меті формування вчителя, позитивно спрямованого на здійснення навчальної діяльності з предмету в межах професійної компетенції як кола обов'язків і передбачає організацію навчальної роботи, варіативної за змістом, обсягом, складністю, методами і засобами, спрямованої на реалізацію індивідуального підходу в навчанні математичної логіки.

ДМИТРЕНКО Н.М.

УПРАВЛІННЯ АДАПТАЦІЄЮ УЧНІВ ДО СЕРЕДНЬОЇ ЛАНКИ НАВЧАННЯ В УМОВАХ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ

Соціалізація учнів при переході до середньої школи є необхідною і великою мірою зумовлена об'єктивними факторами, пов'язаними з організацією навчального процесу й віковими особливостями учнів. Дослідження свідчать, що на початку навчання у 5 класі учні переживають період адаптації до нових умов навчання та додаються труднощі пов'язані з специфічними проблемами кризи підліткового віку.

Соціальні норми - загальні правила поведінки в різних соціальних ситуаціях, які поширюються на всіх членів суспільства. Завдяки соціальним нормам розрізнені індивідуальні людські дії і вчинки інтегруються у систему суспільних відносин, формують певний соціальний порядок.

Соціальний потенціал дитини: нахили, здібності, знання, вміння і т.п. Вони визначають у своїй сукупності не тільки те, що дитина робить, а і те, як вона це робить, спосіб, технологію людської діяльності, її рівень і ефективність. Метою соціалізації може вважатися формування соціально активної особистості, дії та вчинки якої регулюються соціальними нормами та суспільними інтересами і соціалізацією називають процес засвоєння дитиною певної системи цінностей, норм, знань та вмінь, зразків поведінки, які відповідають її соціальним ролям та роблять повноправним членом суспільства.

Основними інститутами соціалізації на даному етапі є сім'я і інститут освіти. Школа – соціальний інститут, який прищеплює дитині навички групового спілкування, здатність до взаємодії з іншими, до спільної діяльності. Повноцінним суб'єктом суспільного життя дитина стає лише в міру засвоєння та прийняття нею соціальних норм, які регулюють практично всі сторони життєдіяльності суспільства.

І допомогти дитині в цей час просто обов'язок соціального педагога. Це спонукало мене до створення програми, яка б допомогла би дітям адаптуватися до середньої ланки навчання, створити добру атмосферу у класі, яка би сприяла розвитку соціальних якостей учнів. Програма призначена саме для корекції і подолання негативних проявів і рекомендується для використання в рамках проведення соціально-перетворювальної роботи з метою профілактики шкільної та соціальної дезадаптації.

Основний зміст програми складають ігри і вправи, спрямовані на цілісний психологічний розвиток дитини і рішення конкретних соціально-психологічних проблем; психотехніки, спрямовані на розвиток групових структур і процесів, підтримка сприятливого внутрішньо групового клімату, зімкнення й організаційний розвиток дитячого співтовариства, позитивної «Я-концепції».

Мета програми: сприяти соціалізації дітей, які зазнають труднощів у перехідному періоді; допомогти їм пізнати себе, сприяти розвитку почуття власної гідності, сформуванню впевненості у собі, навчити способів реагування в різних життєвих ситуаціях; активізувати процес самопізнання і саморозкриття дітей; розвинути та зміцнити дружні стосунки у класі та творчий потенціал колективної діяльності.

Методи і форми роботи: бесіда, обговорення, інформаційне повідомлення, «мозковий штурм», дискусія, рухові та рольові ігри, вправи, тестування, анкетування, малювання, психогімнастика.

Кожне заняття починається з ритуалу привітання, потім йде інформаційне повідомлення, повторювання правил. Наступним кроком є вправи і ігри стосовно теми занять. Вправи закінчуються обговоренням, відповідями на запитання дітей. Діти дуже пишаються своїми досягненнями, тим що створили своїми руками і разом з групою, дивуються пізнаючи однокласників.

Результативність тренінгових занять обговорюється на нараді при директорові, на методичному засіданні класних керівників, на батьківських зборах у п'ятих класах, на педконсилиумах тощо. Актуальність цієї теми негасатиме, доки до п'ятих класів будуть зараховуватися учні.

ДЬЯКОНЕНКО В.В.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

Після закінчення шкіл учні стають на порозі вибору подальшого шляху у житті – вибору професії. Міжшкільний навчально-виробничий комбінат надає можливість дітям обрати та опанувати професії, які сьогодні користуються попитом на ринку праці. Свідомий вибір професії дає можливість старшокласникам відповідально ставитися до свого майбутнього.

Проблемою професійної підготовки школярів займалися Л.А. Йовайша, О.О. Клімов, А.Д.Сазонова, В.Д. Симоненко, в роботах яких розкриваються профорієнтаційні компоненти роботи зі старшокласниками.

Форми, методи навчання в міжшкільних навчально-виробничих комбінатах (МНВК) базуються на принципі поєднання навчання з виробничою працею, що дозволяє успішно реалізовувати учбово-виховні цілі під час проходження основних програмних тем протягом навчального року. Комбінат – це навчальний заклад, який забезпечує потреби учнів загальноосвітніх навчальних закладів у профорієнтаційній,

допрофесійній та професійній підготовці. Головною метою МНВК є формування соціальної відповідальності учнів в процесі виробничого навчання, а саме: свідомого ставлення до праці, професійного самовизначення в умовах свободи вибору сфери діяльності відповідно до своїх можливостей, здібностей та з урахуванням вимог ринку праці.

Формування соціальної відповідальності учнів у процесі виробничого навчання в МНВК відбувалося завдяки різними профорієнтаційними заходами. Так для учнів 8-х, 9-х, 10-х класів було проведено екскурсії до вищих навчальних закладів, професійних ліцеїв, коледжів, де вони ознайомилися зі спеціальностями та профілями навчання цих закладів. Учні МНВК постійно приймають активну участь у Всеукраїнській учнівській олімпіаді з виробничого навчання.

Педагогічний колектив закладу постійно працює над розширенням переліку програм для навчання за вибором учнів. Велика увага приділяється авторським ліцензованим програмам. Так на базі МНВК традиційно проводяться семінари для вчителів трудового навчання Жовтневого району.

На базі МНВК було проведено місячника з профорієнтації учнів, у ході якого було проведено анкетування тестування, співбесіди з учнів з метою виявлення їхніх схильностей, професійних інтересів.

Для учнів 9-х класів проведено захід «У світі професій», конкурс «Кращий за професією» за спеціальністю «Менеджмент швейного виробництва», конкурс «Практичне застосування графічного редактора Paint. Конструювання об'ємних фігур» за спеціальністю «Інформатика», для учнів 5-го класу було проведено захід «Выбирай себе дорогу и по ней смелей иди».

Для батьків учнів був проведений День відкритих дверей щодо ознайомлення з організацією навчально-виховного процесу в МНВК та його матеріальною базою. З батьками були проведені лекції та бесіди на теми: «Роль знань про професії та потреби народного господарства в кадрах для правильного вибору професії»; «Індивідуальні особливості дитини й вибір професії».

Педагогічний колектив приділяє велику увагу роботі з охорони праці та техніки безпеки з метою підготовки учнів до роботи на виробництвах, що формує у них відповідальність за свої вчинки.

Таким чином, створена система профорієнтаційної роботи на базі МНВК надає можливість ознайомити учнів з трудовими процесами, змістом праці за рядом професій, підготувати їх до свідомого вибору професії, навчити учнів початковим умінням та навичкам праці з вибраного профілю навчання. Профорієнтаційна робота з учнями, їхніми батьками спрямована на надання інформації про вимоги до робітників різних професій, потреби регіону в кадрах.

Вибір професії – це по суті вибір життєвого шляху. Від вибору професії до душі залежить задоволення людини своєю долею, її щастя.

ЄСІНА Н.О.

МЕТОДИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІГРОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема формування творчих умінь належить до низки “вічних” проблем філософсько-педагогічної та психолого-педагогічної думки. Психолого-педагогічний аспект проблеми творчості пов'язаний з виявленням та формування творчих умінь особистості, розробкою змісту, засобів, умов та методів організації та здійснення

творчої діяльності. Вивчення та аналіз змісту інтелектуально-ігрової діяльності відкриває можливість визначити методи цілеспрямованого формування творчих умінь.

Для виконання цих вимог сьогодні на вищі педагогічні навчальні заклади покладаються певні обов'язки в плані аналізу та вдосконалення методів забезпечення процесу формування творчих умінь студентів в інтелектуально-ігровій діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволив встановити, що проблемою методів, які впливають на процес формування творчих умінь студентів займалися (М. Скаткин, Н. Тарасевич), інтелектуально-ігровою діяльністю (О. Білецький, Б. Мандель).

Важливим у процесі формування та розвитку творчих умінь є використання логічних методів інтелектуально-ігрової діяльності. В основі цієї діяльності людини лежить здатність переносити способи розв'язання тих чи інших інтелектуально-ігрових завдань на умови проблемної ситуації, що постала перед нею.

Для формування творчого вміння студент повинен уміти проаналізувати інтелектуально-ігрову задачу (розглянути різні підходи до її вирішення) та вибрати один вірний варіант її вирішення.

Формуванню творчих умінь майбутніх учителів сприяє впровадження відкритих методів, що передбачають дискусії, оригінальні експерименти, студентські проекти тощо. Дедуктивний метод привчає до послідовності і систематичності думки, розвиває формальне мислення..

Проблемний метод є особливо ефективним для формування творчих умінь. Під час використання проблемних методів педагог ставить перед студентами інтелектуально-ігрове завдання і показує його розв'язання.

Дослідницький метод формує та розвиває загальні творчі вміння у процесі цілісного вирішення інтелектуально-ігрового завдання або системи інтелектуально-ігрових завдань.

Підводячи підсумок вище викладеному зауважимо, що від схарактеризованих методів та вимог до їх використання залежить ефективність процесу професійної підготовки майбутніх педагогів, який впливає на формування та розвиток творчих умінь студентів – майбутніх учителів.

ЖИХОВА А.В.

ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ ЗАСОБОМ ЕЛЕКТИВНОГО КУРСУ

Актуальність проблеми формування в студентів природничо-математичних спеціальностей умінь і навичок графічної діяльності зумовлена відсутністю фундаментальних досліджень з цього питання в їх професійній підготовці. Успішне вирішення цієї проблеми можливе за умов залучення студентів до вивчення елективних курсів, що мають на меті формування творчої особистості через виявлення інтересів, використання суб'єктного досвіду, задоволення освітніх потреб тощо.

Аналіз сучасних досліджень (Г. Дейниченко, О. Коваленко, В. Моторіна, А. Мотков та ін.) надає підстави засвідчити, що значна кількість студентів не володіють у достатній мірі графічною грамотністю, хоча зміст спеціальних і методичних дисциплін фізико-математичного факультету педагогічного ВНЗ вимагає певної сформованості цієї ключової компетенції.

З метою вдосконалення графічної діяльності студентів випускного курсу природничо-математичних спеціальностей педагогічного ВНЗ, покращення їхньої графічної грамотності, забезпечення підготовки до формування графічної грамотності учнів, в навчальний процес фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди впроваджено елективний курс «Геометричне моделювання». Цілями спецкурсу є ознайомлення студентів з основами сучасної теорії зображень просторових фігур на площині; розкриття можливостей застосування геометричного моделювання в навчальному процесі; удосконалення графічної підготовки студентів у межах професійної компетентності; залучення до роботи з графічним редактором.

Отже, формування вмінь і навичок графічної діяльності студентів може ефективно відбуватися за умови включення до програми основних курсів додаткових питань або вивчення елективних курсів та виконання завдань з високим рівнем самостійності.

ЖУКОВА О.А.

УЧЕБНОЕ ИГРОВОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ

Проблема формирования социальной активности студентов является многогранной, многоаспектной, а потому сложной и неоднозначной.

Анализ современной психолого-педагогической литературы показал отсутствие единого устоявшегося мнения относительно трактования содержания данного термина. Одни исследователи (Г.М. Андреева, Л.И. Анцыферова, Д.М. Архангельский, Л.С. Выготский, М.С. Каган, А.Н. Леонтьев, А.В. Петровский, К.К. Платонов, С.Л. Рубинштейн, Д.Н. Узнадзе) отождествляют его с понятием «общественная активность»; другие же (А.В. Брушлинский, А.С. Капто, А.Ю. Коджаспиров, Г.М. Коджаспирова, Н.А. Степанова) - разводят данные понятия.

В области педагогической науки эта дефиниция рассматривается в рамках двух подходов: как качество личности и как синоним понятия «деятельность» (по Г.И. Щукиной). Как качество личности активность выражается в «усиленной деятельности, во внешнем проявлении взглядов и убеждений». Ее социальный смысл определяется направленностью личности и мотивацией. Этот критерий позволяет подразделить активность на позитивную и негативную [1, с. 16]. Естественно, что прогрессивно развивающееся общество заинтересовано в проявлении позитивной активности, которая порождает высокие социально значимые результаты. Социальная активность может быть рассмотрена и как «сознательная деятельность человека, который изменяет окружающие его общественные условия, воспитывает в себе желаемые качества личности». Она является «необходимым условием для формирования индивида как деятельного, энергичного субъекта» и своеобразной «предпосылкой» для его разностороннего развития [3].

Анализ указанных в педагогике подходов позволил нам сформулировать определение социальной активности, взяв за основу определение, предложенное в работе И.В. Фирсаковой [2, с.13] с некоторой модификацией. Так, социальная активность молодежи представляет собой особую форму сознания и проявления деятельности, которая: 1) направлена на участие в общественной жизни, деятельности общественных объединений; 2) формируется в значительной степени под влиянием социальных институтов общества, а также процессов обучения и воспитания; 3) приводит к социальному (прогрессивному) развитию общества.

Одним из средств формирования социальной активности студентов, одной из групп молодежи, является учебное игровое взаимодействие. Оно: 1) ориентирует молодежь на участие в социально-значимой деятельности, рассматриваемой нами как совокупность действий, направленных на реализацию социальных преобразований и частичное разрешение проблем социума; 2) позволяет молодежи непосредственно участвовать в процессе социального развития общества (профилактика социальных болезней, участие в социальных проектах, касающихся вопросов проектирования общественных явлений, некоторых форм социального устройства и общественной жизни, разработки систем управления и т.д.).

В целом, являясь действенным средством вовлечения молодежи в социальную практику, и видом деятельности одновременно, игровое взаимодействие способствует позитивным изменениям в самом человеке-преобразователе и предоставляет возможность молодым людям проявить себя, реализовать свой потенциал.

Литература:

1. Вишнякова С.М. Профессиональное образование: Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. - ХМ.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
2. Фирсакова И.В. Особенности формирования общественных молодежных организаций в социальной структуре российского общества (на примере Хабаровского края): автореф.дис...канд.соц. наук. – Хабаровск, 2013. – 24 с.
3. Человек и общество. (Культурология). Словарь справочник. - Ростов-на-Дону: Издательство «Феникс», 1996. – 544 с.

ЗАДОЯ І.А.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АЛКОГОЛЬНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Проблема алкогольної залежності підлітків в останні роки стала надзвичайно актуальною для нашої країни, що зумовило необхідність активного пошуку дієвих шляхів підготовки майбутніх фахівців до здійснення профілактичної діяльності з підлітками: забезпечення професійно-орієнтованого та діяльнісно-практичного навчання майбутніх фахівців.

Аналіз стану профілактичної роботи у загальноосвітніх закладах показав, що у навчально-виховному процесі на профілактику адиктивної поведінки учнів не відводиться достатньо часу, у ряді випадків така робота характеризується безсистемністю і поверховістю; більшість заходів носять обов'язковий характер, що налаштовує учнів на негативне сприйняття інформації; значна частина соціальних педагогів не готові до використання методів соціального навчання і виховання підлітків; у ряді випадків відсутній інноваційний підхід до профілактики.

Теоретичною основою дослідження є роботи: Л. Анісімова, О. Балакіревої, Н. Бурмаки, які розглядали проблему організації взаємодії соціальних педагогів зі старшими підлітками, що мають схильність до проявів адиктивної поведінки; С. Березіна, В. Беспалько, Т. Вайніленко, К. Лисецького, Н. Максимової, В. Оржеховської, Л. Фортової, які вивчали питання застосування технологій і методик профілактики та корекції адиктивної поведінки підлітків у роботі соціального педагога загальноосвітнього закладу; М. Ковальчук, О. Пилипенко,

В. Чернишової, що визначили складники готовності спеціалістів до профілактичної роботи зі старшокласниками; О. Вакуленко, Л. Ващенко, Ю. Галустяна, С. Кириленко, які розробили стратегії формування здорового способу життя учнів. Узагальнення основних ідей вищезазначених досліджень дозволило визначити професійну підготовку майбутніх соціальних педагогів до профілактики алкогольної залежності підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах як ступінчатий процес передачі спеціальних знань, формування відповідних умінь, навичок професійних цінностей і якостей особистості майбутнього спеціаліста, що у своїй сукупності дозволяють йому забезпечити продуктивну взаємодію з підлітками у сфері профілактичної роботи з урахуванням психолого-педагогічних особливостей визначеної вікової категорії, та розробити комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з профілактики алкогольної залежності підлітків у загальноосвітніх навчальних закладах через: формування сучасного погляду на проблему залучення підлітків до вживання алкогольних напоїв; використання активних форм і методів діяльності („кейс-метод”, ділова гра, тренінг) застосовувати традиційних та інноваційних технік профілактики (Форум-театр, кейс-метод, «дайджест інформаційних новин», «журналістське розслідування», портфоліо діяльності студента). У позааудиторні години нами також була запропонована форма роботи – «відео дискусійний ток-шоуп» (від англ. «talkshop» - говорити на професійні теми), яка вже є модифікацією вже відомої та апробованої форми роботи відео лекторію. Основна відмінність «відеодискусійного лекторію ток-шоупу» від інших варіантів подібної роботи в тому, що у ньому беруть участь майбутні спеціалісти, які здобувають фах і орієнтовані на проведення профілактичної роботи. Мета такої роботи – актуалізувати проблему алкогольної залежності підлітків для професійно зацікавлених студентів, допомогти їм краще усвідомити пов’язану з нею небезпеку.

Перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення закордонного досвіду організації підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактичної роботи з підлітками, схильними до алкогольної залежності та визначення можливостей адаптації цього досвіду в Україні.

ЗОРІНА М.О.

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ ДИСЦИПЛІНИ БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Сьогодні соціальні процеси та явища набувають все більш глобального характеру. В умовах соціальної та економічної нестабільності, несприятливої екологічної обстановці, негативних наслідків розвитку науки та техніки, стрімкого поширення соціальних хвороб (венеричні захворювання, СНІД, туберкульоз, наркотична залежність), зростання числа військових та збройних конфліктів, злочинності, зростає актуальність та важливість дослідження питань виживання людини, забезпечення її безпеки життєдіяльності. Кожна людина при виникненні надзвичайної ситуації соціального походження, повинна уміти захистити себе, та тих, хто її оточує, тобто бути підготовлена до безпечної життєдіяльності в сучасному небезпечному середовищі.

Потребу в забезпеченні безпеки людини можна віднести до основних мотивів її діяльності. На жаль, слід відзначити, що людина, створюючи умови для існування, задовольняючи свої потреби, негативно впливає на навколишнє середовище.

Безпека життєдіяльності як наукова і навчальна дисципліна спрямована на формування безпеки і попередження небезпеки шляхом вивчення загальних закономірностей виникнення та розвитку небезпек, їхніх властивостей, наслідків

їхнього впливу на організм людини та пошуку ефективних заходів та засобів захисту від них соціуму (людини, її співтовариств, людства). Таким чином, виявляється її соціальна спрямованість, оскільки об'єктом небезпек і загроз виступає соціум, хоча суб'єктами можуть бути і природне середовище, і техногенна сфера, і екологія. Крім того, є й безпосередньо соціальна сфера безпеки життєдіяльності, коли сам соціум виступає і об'єктом, і суб'єктом небезпек та загроз, тому що, саме людська життєдіяльність стає причиною багатьох небезпечних та надзвичайних ситуацій.

На сьогодні зростає роль соціальних аспектів життєдіяльності. Слід відзначити, що найчастіше природні катаклізми об'єктивні та не залежать від волі та діяльності людини, а небезпечні та надзвичайні ситуації соціального характеру, безпосередньо пов'язані з діяльністю людей і тому бувають більш небезпечні та руйнівні, так як носять свідомий, цілеспрямований характер.

Отже, безпека життєдіяльності має соціальну спрямованість, оскільки пов'язана із забезпеченням захисту соціуму від різних небезпек, в тому числі і антропогенного походження. Разом з тим вона має і власне соціальний аспект, пов'язаний з небезпеками, які отримали широке поширення в суспільстві і загрожують життю та здоров'ю людей. Ці небезпеки вимагають глибокого і всебічного вивчення на основі методологічних принципів наукового пізнання проблем безпеки.

ІБРАГІМ Ю.С.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА БАГАТОДІТНИХ СІМЕЙ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

У всі часи сім'я виступала та виступає основною ланкою суспільства, яка є головним стимулом суспільних перетворень та комфортним середовищем розвитку кожної окремої людини. Стабільність та економічний розвиток держави залежать від соціальної активності, самостійності та відповідальності сім'ї, її духовного та фізіологічного здоров'я, успішного її функціонування як повноправного соціального суб'єкта.

На жаль, в Україні, незважаючи на те, що сімейна політика була і є невід'ємною складовою програми діяльності всіх урядів, продовжується зниження народжуваності, збільшується відсоток насильства в сім'ї, недостатнім є рівень виконання батьківських обов'язків, розлучення, позашлюбна народжуваність, масова невротизація та зростання алкоголізації, наркоманії, злочинності, психічних та соматичних захворювань, масове поширення соціального сирітства тощо. Ці проблеми стосуються в першу чергу і багатодітних кризових сімей.

Проте, значна частина багатодітних сімей накопичила позитивний досвід розв'язання багатьох проблем і є потенціалом суспільного розвитку. За дослідженнями вчених такі сім'ї є найбільш придатними та гнучкими для реалізації особистісних та суспільних потреб, створення благоприємних умов для виховання, соціального становлення.

Державою здійснюються певні дії щодо стабілізації та сприяння успішному розвитку багатодітних родин проте відсутня чітка система їх соціальної, психологічної та соціально-педагогічної підтримки, існування якої дозволило би підвищити соціальність сімей у територіальній громаді та підняло би престиж традиційної для українського народу форми сім'ї - багатодітної.

Через те, що держава не може надати повну допомогу і підтримку всім потребуючим, то в першу чергу увага приділяється тим сім'ям, які знаходяться у складних життєвих обставинах і більш кризовому стані. Проте є можливість через

громадські неурядові організації посилити залучення як самих сімей, так і громадськості до взаємодії з метою підтримки та розвитку не тільки цих сімей, а й їх цінностей у суспільстві.

Залучення багатодітної сім'ї до діяльності в громадській організації дає їй можливість розвивати комунікативні, організаторські та лідерські якості, особистісний та творчий потенціал, відчутти причетність до громадських та державних справ, вчитися толерантності, розширювати кругозір та інформаційне поле, самовдосконалюватися та реалізовуватися в різних видах суспільно-корисної діяльності, набувати досвіду волонтерської роботи, реалізувати власні ініціативи, знайти своє місце в громадському та суспільному житті.

Основними напрямками соціально-педагогічної підтримки громадськими організаціями багатодітних сімей має бути є залучення їх членів до суспільно-корисних справ, формування активної життєвої позиції, виховання гуманності та свідомості особистості, забезпечення, захист прав та свобод членів та створення умов для їх самореалізації тощо.

В Україні існує мережа неурядових громадських організацій, які працюють з багатодітними сім'ями, надаючи різноманітні види підтримки: економічна, побутова, психологічна тощо. Проте важливим є обмін досвідом як на регіональному й загальнодержавному рівні, так і на міжнародному рівнях, що посилює та зміцнює би ефект від соціальної підтримки та соціального розвитку. Залучення багатодітних сімей до активної громадської позиції на основі інтерпретованого позитивного досвіду, сприятиме розкриттю внутрішніх ресурсів сімей для вирішення власних проблем.

Отже, громадські неурядові організації можуть стати ефективними провідниками між сім'єю та іншими державними інститутами, надаючи якісну соціально-педагогічну підтримку багатодітним сім'ям.

ІЗМАЙЛОВА Г.Г.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ МІЖШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО КОМБІНАТУ

Актуальність формування соціальної відповідальності старшокласників міжшкільного навчально-виробничого комбінату обумовлена необхідністю сьогодення підготовки конкурентоспроможної особистості. Професія надає можливість людині реалізувати себе як особистість.

Основи профорієнтаційної роботи розроблено науковцями Л. Йовайша, О. Клімов, Д. Сазонова, В. Симоненко. Форми, методи формування соціальної відповідальності учнів в умовах профорієнтаційної роботи розкрито в роботах О. Василенко, Г. Василенко, І. Черевань. Однак, проблема виховання соціальної відповідальності особистості як якості, що характеризує соціальну типовість особистості, здатної відповідально відноситися до своєї професії, залишається актуальною.

Соціальна відповідальність старшокласників в міжшкільному навчально-виробничому комбінаті (МНВК) формується на основі розвитку творчих здібностей учнів та особисто-орієнтованого підходу до навчання учнів і визначення ними шляхів подальшого свідомого вибору майбутньої професії. МНВК за нормативними документами розглядається як форма з'єднання навчання з виробництвом, що повинна покращити роботу з профорієнтації учнів.

Основними завданнями формування соціальної відповідальності старшокласників МНВК є: забезпечення необхідних умов для творчого потенціалу та формування в учнях якостей, необхідних для майбутньої трудової діяльності; адаптація їх до життя у сучасному суспільстві. підвищення педагогічної майстерності.

Одним зі шляхів розв'язання цих завдань на базі МНВК Жовтневого району м. Харкова створено умови свободи вибору учнями професійних курсів, викладачів, графіку вивчення професійних предметів. Так було створено 19 навчальних груп, що складало 338 чоловік, за такими технологічними напрямками: трудового, профільного та професійного навчання за різними профілями (основи бджільництва; основи дизайну та технології оздоблення виробів; менеджмент швейного виробництва; інформатика; інженерна графіка; автосправа). Зазначимо, що створення навчальних груп відбувалось з урахуванням потреб учнів, побажань батьків, фахової підготовки педагогічних кадрів, матеріальної бази МНВК.

Особливістю формування соціальної відповідальності старшокласників на базі МНВК було введення різноманітних форм, методів активації пізнавальної діяльності учнів до різних професій (місячник з профорієнтації учнів, конкурс професій, інтелектуальні ігри, творчі зустрічі).

Це стимулювало інтерес учнів до ознайомлення з трудовими процесами, змістом праці, отримання початкових умінь та навичок праці вибраного профілю навчання. Зазначимо, що здійснення профорієнтації учнів у МНВК сприяло метою підготовки їх до свідомого вибору професії.

Таким чином розглянуті форми, методи організації профорієнтаційної роботи МНВК дозволяють формувати у старшокласників здатність дотримуватись у своїй діяльності загальноприйнятих соціальних норм, активно виявляти свої індивідуальні професійні здібності та відповідати за свої вчинки. Надання профорієнтаційної підтримки учням у процесі вибору профілю навчання та сфери майбутньої професійної діяльності сприяє виробленню у школярів свідомого ставлення до праці, професійного самовизначення в умовах свободи вибору сфери діяльності відповідно до своїх можливостей, здібностей та з урахуванням вимог ринку праці.

ІЛЬІНА В.М.

СІМЕЙНІ ГРУПОВІ КОНФЕРЕНЦІЇ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ: ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

Сімейні групові конференції (або наради; далі - СГК) є досить новим явищем для держави й суспільства в цілому. Сучасні сімейні групові конференції з'явилися у 1989 році у Новій Зеландії. Відповідно до новозеландського законодавства, усі неповнолітні особи, окрім тих, хто вчинив вбивства, направлялися на сімейні групові конференції. Сімейна конференція вважається ефективною в тих випадках, коли інші некаральні заходи не допомагають. До того ж, серед маорійських общин прийнято дещо по-іншому реагувати на злочин. Мова йде про сімейні зустрічі або сімейні конференції, які зазвичай не враховувались офіційним правосуддям у випадку прийняття рішення щодо дитини. Оскільки значна частина неповнолітніх Нової Зеландії, які вчинили злочин - це діти маорі, було прийнято рішення направляти їх на традиційну зустріч, під час якої сім'я у її розширеному складі обговорює ситуацію та приймає рішення стосовно її розв'язання.

На теперішній час єдиного визначення терміну "сімейна групова конференція" не існує: СГК - це зустріч, яка відбувається в певний час і в певному місці, обраних

сім'єю та молодого особою, жертвою, міліцією та адвокатом, на якій можуть бути присутніми будь-які члени сім'ї; це відносно новий шлях прийняття рішення, заснований на співпраці між сім'ями і професіоналами і корисний у багатьох ситуаціях. Можна визначити СГК як альтернативний підхід у роботі з залученням сім'ї у контексті захисту прав дитини; як культурно-чутливий альтернативний підхід у захисті прав дітей, який дозволяє усім членам сім'ї створити план догляду за своєю дитиною відповідно до проблем, виявлених службою соціального захисту дітей.

Оскільки сімейна групова конференція поєднує елементи офіційного державного правосуддя та звичаїв, було прийнято рішення про призначення координаторів, які будуть ініціювати та проводити конференцію, але всі рішення стосовно ситуації та їх прийняття залежать лише від сім'ї.

Сімейна групова конференція складається з трьох етапів. Спочатку здійснюється обмін інформацією учасників конференції, обмін думками. Другим етапом є приватний час сім'ї - період, коли обговорюється та складається план вирішення ситуації без сторонніх осіб. Під час третього етапу план обговорюється і затверджується всіма учасниками конференції, складається проект оцінки реалізації плану.

Сімейні групові конференції - це нова ідея, виникнення якої є потребою сучасності, а розширення сфери впровадження та активність застосування покликано сприяти вирішенню соціальних задач.

КАБУСЬ Н.Д.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО СПІВТОВАРИСТВА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Реалізація ідеї сталого розвитку суспільства, що передбачає збалансований поступальний екологічний, економічний та соціальний прогрес соціальної спільноти протягом тривалого часу, потребує від системи освіти впровадження таких форм та методів діяльності, які б сприяли ефективному соціальному вихованню підростаючого покоління, становленню особистості як відповідального соціального суб'єкта, представника певної соціальної групи, родини, громади, нації, держави, що сприятиме стабільному прогресивному розвитку суспільства в цілому.

Вагомий внесок у вирішення означеної проблеми має залучення дітей та молоді під час навчання до діяльності дитячих громадських організацій, що створюють якнайсприятливіші умови для розвитку творчого та духовного потенціалу підростаючого покоління, стимулюють до соціальної творчості з метою поліпшення як власного, так і суспільного буття. Саме залучення дітей до активної діяльності з покращення навколишнього світу забезпечує у них формування культурного досвіду в процесі взаємодії з соціальним середовищем на когнітивному, почуттєво-емоційному і діяльнісному рівнях й уможливорює формування стійкої особистісної та суспільної позиції індивіда. Проте сьогодні, на жаль, дитячий громадський рух не є масовим: лише біля 15% випускників шкіл мають досвід залучення до діяльності дитячих громадських організацій, що значно знижує їхній позитивний соціально-виховний вплив на підростаюче покоління. Це зумовлює надзвичайну актуальність поширення й пропаганди дитячого громадського руху.

У цьому контексті суттєвою є діяльність соціального педагога (як спеціаліста, місією якого є соціальне виховання особистості з метою розуміння нею свого призначення та сутності як суб'єкта і творця власного й суспільного життя), який

може бути ініціатором створення та ідейним фасілітатором функціонування дитячого об'єднання у загальноосвітньому навчальному закладі. Слід зазначити, що у фаховій підготовці майбутніх соціальних педагогів приділяється увага організації діяльності дитячих громадських об'єднань, зокрема під час вивчення курсів: „Методика та організація роботи з дитячими та молодіжними організаціями”, „Проектна діяльність дитячих та молодіжних громадських організацій”, „Правові основи діяльності дитячих та молодіжних організацій” та інших. При цьому важливими є: 1) ознайомлення майбутніх соціальних педагогів з прогресивним досвідом діяльності сучасних дитячих громадських об'єднань та співтовариств („Барвінкова країна”, „Берегиня”, „Веселкове сузір'я”, „Вітрила”, „Земляни”, „Країна Добра”, „Планета дитинства”, „Юнландія” та інших, що діють в межах Федерації дитячих організацій України); 2) стимулювання студентів до розробки власної моделі та проекту діяльності дитячого співтовариства в контексті реалізації ідеї сталого суспільного розвитку; 3) формування в майбутніх соціальних педагогів готовності бути засновником, організатором та координатором дитячого руху, що має стати невід'ємним атрибутом кожного навчального закладу з метою забезпечення ефективного соціального виховання підростаючого покоління.

Таким чином, соціальний педагог має чітко усвідомлювати основні стратегічні орієнтири, що стоять нині перед людством й реалізувати їх у фаховій діяльності, зокрема через залучення дітей та молоді до діяльності дитячих громадських організацій, сприяючи створенню духовно-насиченого соціально-виховного середовища, що має стати простором позитивно спрямованого особистісного та соціального розвитку підростаючого покоління. Все це сприятиме формуванню стійкої системи цінностей особистості, яка має чітко усвідомлювати власну причетність до перебігу світових процесів, відчуваючи соціальну відповідальність як за результати власної життєдіяльності, так і за індивідуальний внесок у процес суспільних перетворень; має гуманістичне, творче ставлення до світа і до самої себе й здатна до спільної продуктивної діяльності зі створення загального добробуту, об'єднання зусиль з метою позитивних суспільних перетворень.

КАЛАШНІКОВА Л.Ю.

СОЦІАЛЬНА ПОЗИЦІЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Для забезпечення соціального замовлення до сучасної школи вчителю треба не тільки оволодіти знаннями, методами і прийомами виховної роботи, але бути самому гідним громадянином своєї держави з чітко визначеними моральними пріоритетами. З огляду на це, можна стверджувати, що важливою складовою професіоналізму сучасного вчителя є його соціальна позиція, яка більш ніж будь-яке інше утворення внутрішнього світу особистості визначає соціальну стійкість системи її взаємин із суспільством, з іншими людьми, ефективно впливає на формування свідомості, самосвідомості та професійних якостей.

Соціальну позицію вчителя розглядаємо як складову його професійної позиції, котра є системою інтелектуальних, вольових та емоційно-оціночних ставлень до світу, навколишньої дійсності, до професійно-педагогічних обов'язків, які є джерелом його професійної і громадської активності. У ній виявляються мотиви і мета педагога, захоплення, переживання, світогляд, ідеали, громадянські цінності, громадянська поведінка і діяльність. Соціальна позиція педагога відбиває вимоги, очікування, можливості, які висуває до нього суспільство.

Сформована соціальна позиція майбутнього вчителя визначає його соціальну зрілість, впливає на рівень громадянської свідомості, забезпечує засвоєння основних цінностей і моральних норм демократичного суспільства, оволодіння інструментарієм для аналізу та прийняття оптимальних рішень у конкретних життєвих і професійних ситуаціях.

Проблема формування соціальної позиції вчителя набуває особливої гостроти в сучасних умовах. Глобальні зміни в соціальній, політичній та економічній сферах життя України, для яких характерними є нестабільність та суперечливість громадянських цінностей та ідеалів у суспільстві.

КОВАЛЕНКО Д.В.

СУТЬ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

Останнім часом мета і результат підготовки до виконання будь-яких функцій науковцями позначаються як сформована компетентність. У зв'язку з цим, мова йде про єдині критерії щодо професійної компетентності робітника, тобто про певні стандарти цієї компетентності, що характеризують якість підготовки фахівця і, як результат – якість продукції або послуг, що ним виробляються. При розгляді проблем модернізації професійно-технічного освіти й визначення вимог до її випускників, широко застосовується термін «професійна компетентність».

Поняття компетентності сформувалося в умовах становлення нового підходу до людських ресурсів, який зафіксував актуальну потребу в адаптації людини до інтенсивних змін технологій і вимог робочих місць. За такого підходу компетенції характеризуються як загальна здатність, що проявляється й формується в діяльності, яка заснована на знаннях, цінностях, схильностях і дозволяє людині встановити зв'язок між знанням і ситуацією, виявити процедуру (систему дій, алгоритм) для успішного розв'язання проблеми. На відміну від знань, умінь, навичок, що припускають дію за аналогією зі зразком, компетентність передбачає наявність досвіду самостійної діяльності на основі універсальних знань. У динамічних соціально-професійних умовах все більше потребується не освіченість як така, а здатність фахівця реалізовувати її в конкретній практичній діяльності (компетентність). Тому одним з провідних завдань системи професійно-технічного освіти можна вважати формування цілісної системи універсальних умінь, здатності студентів до самостійної діяльності й відповідальності, тобто компетенцій, які позиціонуються як ключові і характеризуються багатофункціональністю; багатовимірністю; міждисциплінарним характером тощо.

Проведений аналіз досліджень проблеми правової компетентності дозволив зробити висновок про те, що пошуки науковців зосереджені на виявленні сутності компетентності, яку визначають як інтегративну, якісну характеристику фахівця, що виявляється у діяльності, є метою професійної підготовки, у порівнянні з компетенцією як складником компетентності.

Визначено, що метою професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога в умовах вищого навчального закладу є формування його професійно-правової компетентності, яку на підставі аналізу наукових праць визначаємо як інтегративну якість особистості фахівця, що характеризує його здатність і готовність до ефективного реалізації права у власній практичній професійній діяльності під час реалізації професійних функцій. Професійно-правова компетентність інженера-педагога представляє собою наявність компетенцій: загальноправової і професійно-

правової (правовиховної, правонавчальної, правоосвітньої, управлінської, нормотворчої) як сукупності загальноправових і професійно-правових знань, умінь, навичок, а також особистісних характеристик, використання яких забезпечує способи виконання всіх видів правових дій в інженерно-педагогічній діяльності. Структура професійно-правової компетентності повинна відповідати функціональній структурі професійно-правової діяльності, і, відповідно, основні компоненти професійно-правової компетентності повинні відповідати операційним функціям професійно-правової діяльності.

За своєю змістовою структурою професійно-правова компетентність інженера-педагога є складним, багатоаспектним особистісним утворенням, яке включає такі пов'язані та взаємозумовлені компоненти: *когнітивний* (правова освіченість, поінформованість); *особистісно-ціннісний* (сформована правова позиція як потреба або усвідомлена необхідність дотримуватися правових норм; професійно-правові орієнтації, мотиви професійно-правової діяльності у професійній галузі; особистісні характеристики (законослухняність, правосвідомість тощо); *діяльнісний* (вміння і навички керуватися правовими знаннями в суспільному і професійному житті).

КОВАЛЕНКО Т.М.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДІТЕЙ – ОДНА З ОСНОВНИХ ЗАДАЧ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ЗНЗ

Економічні та соціальні перетворення у суспільстві супроводжуються трансформацією і в соціальній сфері. Нові суспільно-економічні відносини значною мірою впливають і на формування моральних якостей особистості, до яких відноситься й соціальна відповідальність. Соціальна відповідальність визначається суспільним характером громадської поведінки і відображає взаємозв'язок людини і суспільства.

Серед педагогічних теорій відповідальності особливе місце посідає теорія відповідальності А. Макаренка. Педагог справедливо вважав, що початок авторитету людини – відповідальність, яка є найважливішим людським атрибутом.

В. Сухомлинський трактував відповідальність як особистісну, персональну проблему, що характеризує здатність особистості самостійно формулювати моральні обов'язки, вимагати від себе їх виконання і здійснювати самооцінку та самоконтроль. До того ж відповідальність істотно розширює сферу втручання в навколишній світ, при цьому стверджується ідея особистої відповідальності.

У науковій літературі соціальну відповідальність учнів розглядають як якість, що характеризує соціальну типовість особистості, її схильність дотримувати у своїй поведінці загальновизнаних у цьому суспільстві соціальних норм, здатність обрати певну поведінку, самостійно формулювати моральні обов'язки, вимагати від себе їх виконання, здійснювати самооцінювання, самоконтроль, бути готовим відповідати за свої дії.

Соціальна відповідальність має тісний зв'язок з соціалізацією особистості. У соціології соціальна відповідальність розглядається вченими (Л. Буєва, П. Мінкіна, В. Сперанський, М. Лукашевич, Т. Шибутані, Е. Еріксон, Т. Парсонс та ін.) як об'єктивна необхідність взаємовідносин між особистістю і суспільством; в етиці (А. Гусейнов, В. Малахов, І. Кон, Г. Йонас та ін.) відповідальність розуміється у площині виконання людиною морально-значущих вимог.

У нормативних документах підкреслюється, що соціальний педагог — це фахівець із виховної роботи з дітьми, підлітками, молоддю, дорослими, який

покликаний створювати сприятливі соціальні, навчально-виховні умови для розвитку й соціалізації особистості; це спеціаліст, який організовує взаємодію освітніх та позашкільних закладів та установ, сім'ї, громадськості з метою створення в соціальному середовищі умов для соціальної адаптації та благополуччя в мікросоціумі дітей та молоді, їх всебічного розвитку.

Основними функціями соціального педагога у ЗНЗ, які спрямовані на формування соціальної відповідальності учнів є діагностична, прогностична, консультативна, профілактична, соціально-перетворювальна, захисна, організаційна.

Усі вище перераховані функції розраховані на активні форми роботи соціального педагога з дітьми, педагогами, батьками: проведення занять, тренінгів, виховних заходів, годин спілкування, бесід, семінарів, виступів на педрадах, нарадах, групових та індивідуальних консультацій тощо.

На когнітивному рівні майже всі школярі правильно розуміють моральні норми і вимоги, керуються ними в ситуації морального вибору, можуть передбачити наслідки своїх вчинків. Необхідно створювати умови, за яких ці знання стали б переконаннями дітей, що визначали б їхні вчинки в реальній дійсності.

З метою підвищення професійної компетентності фахівців психологічної служби в районі організована самоосвіта соціальних педагогів з питання виховання соціально свідомої особистості. Фахівці беруть участь у районних інструктивно-методичних нарадах, семінарах, методичних об'єднаннях соціальних педагогів, що дозволяє їм підвищувати власний професійний рівень, розширювати професійну скарбничку методів та прийомів роботи з дітьми, обмінюватися власним досвідом.

Отже, цілеспрямована робота соціального педагога щодо формування в учнів соціальної відповідальності сприяє підвищенню рівня моральних якостей підростаючого покоління.

КОВАЛЬЧУК М.Ю.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ З ПИТАНЬ ВІДПОВІДАЛЬНОГО БАТЬКІВСТВА

Стратегія сучасного розвитку української держави передбачає одним із основних завдань захист дитини як особистості та її розвиток, у зв'язку з цим, загострюється питання відповідального ставлення до батьківства у сучасній молоді, а також реалізації можливостей соціально-педагогічного супроводу цього процесу.

Проблеми підготовки молоді до сімейного життя набули висвітлення в працях Л. Яценко (гендерний чинник у підготовці старшокласників до сімейного життя); Н. Гусак (виявлення основних суперечностей, які негативно впливають на підготовку сучасної молоді до конструктивних сімейних взаємин) та ін.

Підготовка учнів до батьківства в системі загальноосвітньої школи відкриває нові можливості для розширення освітнього простору школи у вихованні моральної та гендерної культури. Відчуття сучасною молоддю себе як потенційних батьків є реальним шляхом гуманізації особистості та суспільства, вирішення демографічної кризи, зміни їх ціннісних вартостей щодо майбутніх батьківських обов'язків. Інноваційний тип школи відрізняється від традиційного тим, що нова школа повинна керувати знаннями, а не передавати їх, оскільки в час інформаційних технологій зменшується роль вчителя як джерела інформації та збільшується важливість самостійного набуття учнями умінь і навичок взагалі, і з такої важливої для майбутнього життя сфери, як батьківство, зокрема.

На нашу думку, з метою успішної підготовки учнів до батьківства, потрібно проводити спільні диспути та круглі столи, тренінгові заняття щодо виховання власного позиції відповідального батьківства; використовувати різні форми позааудиторної роботи із учнями (акції, свята, флеш-моби, тематичні зустрічі тощо), що і залишається перспективним напрямом подальших наукових розвідок.

КОЖИНА Г.В.

ДО ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОФІЛАКТИЦІ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

На шляху реформування сучасної освіти необхідним є створення культурно-освітнього, виховного простору для здійснення інноваційних та перспективних кроків у вирішенні соціально-педагогічних проблем. Однією з таких проблем у підлітковому середовищі загальноосвітнього навчального закладу є демонстрація агресивної та жорстокої поведінки неповнолітніми, що негативно впливає не тільки на навчальну діяльність школярів, але й порушує процеси соціалізації, ускладнює становлення міжособистісних стосунків, налагодження соціальних зв'язків та негативно впливає на загальне становлення позитивно спрямованої особистості підлітка.

Незважаючи на те, що проблема агресивної поведінки підлітків та її профілактика перебували у центрі наукових пошуків багатьох дослідників (Р. Берон, Л. Берковіц, В. Мись, О. Мойсеєва, Н. Платонова, Л. Семенюк, І. Фурманов тощо), проте, кількість агресивних проявів серед підлітків продовжує збільшуватись та лякає різноманітністю й посиленням видів та форм прояву. Щоб подолати таку складну соціально-педагогічну проблему як агресивна поведінка підлітків, необхідно не тільки вивчати проблему агресивної поведінки підлітків, її особливості, форми прояву та фактори виникнення, а й створити систему взаємодії соціальних інститутів у вирішенні даної проблеми, оскільки мова йде про майбутнє суспільних відносин та цінностей міжособистісної взаємодії.

До визначення і розкриття сутності соціально-педагогічних умов взаємодії, її принципів і функцій звертались дослідники Т. Басюк, О. Безпалько, В. Бочарова, І. Братусь, І. Зверева, Ю. Луньов, Т. Протасова та ін. Проведений аналіз досліджень авторів дозволив виявити, що вони розглядають взаємодію як процес і акцентують увагу на відмінностях її суб'єктів. З огляду на це, взаємодію соціальних інститутів розуміємо як сукупність процесів і відносин, що виникають з метою реалізації визначених цілей та завдань, спільно визначеними шляхами та засобами розв'язання питань профілактики агресивної поведінки підлітків і досягнення зниження ймовірності її появи.

Аналіз соціального середовища становлення особистості підлітка та факторів, які впливають на становлення агресивної поведінки дозволив визначити наступні соціальні інститути, що у взаємодії здійснюватимуть ефективну профілактичну діяльність із запобігання агресивної поведінки підлітків: загальноосвітній навчальний заклад, сім'я, ЗМІ, заклади дозвілєвої діяльності, соціальні служби. Отже, здійснивши узгодженість дій та інтересів соціальних інститутів, забезпечивши ресурсну нестачу, формування та підвищення компетентності суб'єктів здійснення профілактичної діяльності й досягнувши особистої зацікавленості кожної ланки взаємодії у вирішенні поставленої проблеми можливо досягти ефективної системи профілактики агресивної поведінки підлітків.

Соціально-педагогічними умовами взаємодії соціальних інститутів визначено: дотримання єдиних цілей і принципів взаємодії; визначення та реалізація спільної мети профілактики агресивної поведінки серед підлітків; відбір і впровадження форм взаємодії, що забезпечують інтегративний підхід до профілактики агресивної поведінки неповнолітніх і підвищення рівня професійної компетентності суб'єктів (соціального педагога, психолога, батьків, вчителів, спеціалістів служб) щодо профілактичної роботи; залучення додаткових ресурсів.

КОЛЕСНИК В.Б.

СІМЕЙНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ
А.С. МАКАРЕНКА

У сучасному суспільстві простежується криза сім'ї, яка виявляється не лише у соціально-економічній площині. Недостатніми є також психолого-педагогічний і соціально-педагогічний рівні підготовки підростаючого покоління до сімейного життя. Проблему виховання в сім'ї дитини розглядав у педагогічних працях А.С. Макаренка.

Педагог наголошував, що виховання – складна, але доступна кожній дорослій людині напружена праця, яка потребує постійної уваги, щирості, справедливості. Це ґрунтовна, систематична, відповідальна робота. Батьки мають чітко визначити конкретну мету виховання, деталізувати й продумати програму її досягнення.

А.С. Макаренко вважав, що керувати дитиною, спрямовувати її, а не оберегати від життя, – це найвідповідальніше завдання батьків. Він був переконаний, що підхід до виховання має бути з оптимістичною гіпотезою, нехай навіть з деяким ризиком.

А.С. Макаренко розробив принципи сімейного виховання, які є актуальними й дотепер. Це – загальні умови виховання в сім'ї, вплив її структури на дитину, роль авторитету й прикладу батьків у виховному процесі тощо.

У педагогічних творах А.С. Макаренка розглядає форми, методи трудового виховання дітей в сім'ї. За автором дітей необхідно залучати до виробничої праці, формування у них навичок підприємливості, господарської розпорядливості, вміння розподіляти гроші у домашньому господарстві.

Проаналізувавши теорію і досвід виховання дітей у родині в роботах А.С. Макаренка, визначимо в його системі виховання економічну складову, яка перебувала в розвитку від початкових уявлень про економічну доцільність господарської діяльності, що виникала в процесі практичної роботи, до усвідомлення ролі економічних факторів у сім'ї, на виробництві.

Таким чином, аналіз спадщини видатного педагога Антона Семеновича Макаренка показує що розв'язання проблеми сімейного виховання дітей спрямовано на: виховання дітей у праці; формування у них активної життєвої позиції; організація діяльності суспільно значимої (для людей), особистісно значимої ("творчо — інакше навіщо"), художньо-інструментованої (ритуали, закони, традиції), одухотвореної щирістю, гумором і розумінням дорослими потреб дитинства.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ СТУДЕНТСЬКОГО НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА

В умовах докорінних змін, що відбуваються у нашому суспільстві особливого значення набуває питання підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери, які здатні працювати в умовах глобалізації, інформатизації та певної невизначеності.

Як свідчить аналіз наукової літератури з проблеми професійного становлення майбутніх соціальних педагогів до компонентів професійної компетентності фахівця соціальної сфери сучасні дослідники відносять такі: професійні знання вміння та навички, професійні якості особистості та професійний імідж.

Ю. Овод професійну компетентність соціального педагога в контексті використання засобів дистанційного навчання визначає як системну освіту, що поєднує такі чотири компоненти [2, с.108]: особовий (визначає ставлення фахівця до самого себе як до особи і суб'єкта професійної діяльності в сфері соціального захисту населення); соціальний (характеризує успішність взаємодії професіонала з фахівцями, клієнтами та ін.), технологічний (відображає когнітивну і технологічну готовність до професійної діяльності, володіння засобами і процедурами реалізації головних функцій фахівця соціальної роботи), комп'ютерний (використання фахівцями соціальної сфери комп'ютерних технологій, загального і спеціального програмного забезпечення).

М. Докторович запропоновано систему критеріїв та показників сформованості професійної компетентності соціального педагога, що має чотири рівні [1, с.69]: 1) примітивний (мінімальний рівень компетентності, який базується на фрагментарних професійних знаннях, вміннях та навичках); 2) стандартний (характеризується наявністю системних професійних знань та набору універсальних навичок та вмінь); 3) оптимальний (рівень компетентності вище середнього, який визначається не лише системними фаховими знаннями, уміннями, професійним досвідом, але й певними особистісними здібностями, властивостями характеру, ресурсами інтелекту тощо); 4) унікальний (професійно-елітарний тип, обумовлений високим рівнем професійної культури, що ґрунтується на системних, глибинних знаннях, унікальних навичках та уміннях).

Спираючись на ідеї вищенаведених авторів, нами визначено три етапи формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів, що реалізовано в умовах діяльності студентського наукового товариства майбутніх соціальних педагогів ХНПУ імені Г.С. Сковороди: 1) репродуктивний (студенти молодших курсів є слухачами та співдоповідачами під час обговорення наукових доповідей старшокурсників, що забезпечує розвиток початкового рівня професійної компетентності); 2) активний (студенти 2-4 курсів є доповідачами, розробниками власних методичних матеріалів та організаторами активної волонтерської діяльності за темою наукового дослідження, що сприяє формуванню стандартного та оптимального рівнів професійної компетентності); 3) творчий (студенти - магістри є кураторами науковою діяльністю студентів молодших курсів, що дає можливість для формування оптимального рівня професійної компетентності).

Отже, під час активної участі у роботі студентського наукового товариства майбутні соціальні педагоги, набуваючи додаткових специфічних для діяльності у соціальній сфері знань, вмінь та професійного досвіду, поступово підвищують рівень власної професійної компетентності від примітивного до оптимального, а за наявності особистісної схильності до наукової діяльності, навіть, до унікального.

Література:

1. Докторович М. О. Професійна компетентність соціального педагога / О.М. Докторович // Вісник Глухівського ДПУ. — 2010. — Вип. 15. — С. 64—69.

2. Овод Ю. Професійна компетентність соціального педагога в контексті використання засобів дистанційного навчання // Вісник Львівського університету Серія педаг. - 2009.- Вип. 25.- Ч. 2. - С. 101–110.

КУЗУБ Д.О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Профілактика делінквентної поведінки є однією з актуальних проблем сучасного суспільства, яке потребує якісної підготовки майбутніх досвідчених соціальних педагогів та розробки комплексної програми соціально-педагогічної діяльності з профілактики делінквентної поведінки старших підлітків. Розроблена програма допоможе майбутнім соціальним педагогам спрямувати свою діяльність на виявлення, усунення чи нейтралізацію чинників, що породжують негативні соціальні явища, сприяють їх загостренню та заважають розвитку особистості.

У процесі дослідно-експериментальної роботи нами розроблено комплексну програму «Правильний вибір», яка містить три етапи: підготовчий, основний та підсумковий. Підготовчий етап спрямовано на формування мотивації підлітків до позитивно спрямованої поведінки (засоби: кінолекторій «Подорож вглиб себе»; вправа «Способи поведінки»; музична терапія «Музика – життя»). Основний етап орієнтовано на розвиток у підлітків позитивних особистісних якостей (засоби: правова гра «Людина. Держава. Закон»; групове заняття-практикум «Спілкування без конфліктів»; класна година-гра «На що витратити своє життя?»). Підсумковий етап націлено на закріплення стійкої просоціальної мотивації учнів для усвідомленої відмови від асоціальних норм на користь загальноприйнятих цінностей (засоби: гра «Аукціон цінностей»; бесіда «Знайти підхід до кожного»; заняття «Робити разом – сміятися разом?»).

Результатом професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики делінквентної поведінки старших підлітків виступає готовність студентів до здійснення цієї діяльності, високий рівень сформованості системи знань та умінь, необхідних для успішної реалізації профілактичної діяльності у підлітковому середовищі.

КУРІННА С.М.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ В ПЕРІОД ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗАКЛАДІВ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ

В умовах гуманізації суспільства посилюється значення проблеми соціальної інтеграції дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Зокрема, особливої актуальності набувають питання трансформації дитячих будинків

інтернатного типу в дитячі будинки сімейного типу та ролі соціально-педагогічних служб у зазначеному процесі (Г. Бевз, В. Бочарова, Ю. Гербеєв, В. Завгязинський, Л. Кальченко, Л. Канішевська, А. Капська, Л. Кочкіна, С. Коношенко, В. Мухіна, І. Пеша)

Провідним напрямом діяльності соціально-педагогічної служби, за нашим глибоким переконанням, є її діяльність у забезпеченні соціальної ідеології та політики трансформації дитячого будинку інтернатного типу у дитячий будинок сімейного типу з подальшою трансформацією останнього в прийомну сім'ю, що відповідає найбільш повному забезпеченню права кожної дитини на виховання у сім'ї. Крім того, ця єдність забезпечує також і превентивний, профілактичний, випереджувальний характер практичної соціально-педагогічної служби в дитячому будинку. Вона, звичайно, спрямована на попередження чи усунення причин, які формують сиріт як соціально-проблемну групу; на повернення дітей-сиріт з соціально-проблемної групи в соціально-стабільну. Згідно з цим партнером соціально-педагогічної служби з вихованцями дитячого будинку, окрім безпосередніх суб'єктів цієї роботи (колектив дорослих і вихованців), стає кожна свідомо людина-громадянин.

Суб'єкти соціально-педагогічної служби в дитячому будинку застосовують увесь технологічний арсенал, до якого, на нашу думку, належать і загальні, і специфічні технології соціально-педагогічної діяльності. Серед загальних зазначимо технології соціально-педагогічного напрямку: діагностування, програмування, прогнозування, моделювання, проектування. До цієї групи належать такі технології: планування, реалізації цілей і ціннісних орієнтацій, існування зворотного зв'язку й інформаційного забезпечення. У своїй сукупності вони утворюють замкнутий цикл технологічного процесу соціально-педагогічної діяльності в дитячому будинку. До специфічних належать технології вирішення завдань соціально-педагогічної адаптації вихованців і їхньої реабілітації, соціально-педагогічної профілактики та компенсації, соціально-педагогічного забезпечення й мобілізації, соціально-педагогічної корекції та стабілізації, соціально-педагогічного просвітництва та пропаганди й ін.

До найбільш важливої ділянки роботи служби соціального супроводу належить діяльність, яка пов'язана з улаштуванням дітей-сиріт у родину. Співпрацюючи з фахівцями різних соціальних служб регіону, соціально-педагогічна служба дитячого будинку здійснює різнобічну підготовку дітей до зустрічі з майбутніми батьками, опікунами (піклувальниками), надає допомогу, рекомендації з проблем спілкування та виховання дитини. Медичний сектор служби заздалегідь знайомить потенційних батьків з медичними діагнозами дітей, надає свідоцтво про те, яке лікування дитина отримує в дитячому будинку і яке повинна отримувати в подальшому житті, надає поради та рекомендації щодо лікування та збереження власного здоров'я дитини. Соціально-педагогічна служба в дитячому будинку здійснює зв'язок з сиротами і після того, як вони залишають стіни освітнього закладу.

Соціально-педагогічна служба дитячого будинку планує, організовує, діагностує і коректує роботу з прийняття вихованцями дитячого будинку цінностей сім'ї, виходячи із загальних показників критерію готовності до самостійного сімейного життя.

Таким чином, проведена робота довела, що в нашій державі дійсно відбуваються еволюційні процеси, які впливають на трансформацію дитячого будинку інтернатного типу до закладу сімейного типу і деяких його форм (патронатна та

замісна сім'я), та створення в дитячому будинку служби – центра соціально-педагогічного супроводу зазначених сімей.

ЛАВРОНЕНКО М.О.

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ ПРАВОЗНАВСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ІКТ, ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ НАУКИ І ПРАКТИКИ

Сутність соціального виховання це розвиток людини, перетворення біологічного індивіду в соціального суб'єкта в процесі соціалізації.

Інтереси сучасних школярів, які захоплюються комп'ютерними технологіями, змушують вчителів шукати все нові й нові засоби впливу на пізнавальну активність учнів, сприяти її підвищенню. Відповідно нами було поставлено завдання впроваджувати ІКТ на уроках правознавства, оскільки використання ІКТ на уроці дозволяє підготувати учнів до швидкого сприйняття та обробки великих обсягів правової інформації, сформувати у них інформаційно-правову компетенцію. ІКТ дає можливість готувати їх до різноманітних конкурсів, турнірів, олімпіад з предмету, так і займатися з дітьми дистанційно під час канікул.

Як методичний та дидактичний супровід уроку з мультимедійними презентаціями, створені за допомогою програми PowerPoint, виконують такі функції:

- ілюстративну (забезпечують принцип наочності при вивченні того чи іншого питання нової теми

- структурування навчальної інформації

- організацію пояснення нового матеріалу в різних формах: розповіді, евристичної бесіди, діалог, вирішення проблемних ситуацій та ін.

- забезпечення емоційного забарвлення, естетичне виховання (використання музичного супроводу, кольорової гами, репродукцій, художніх творів та ін.).

Презентації, які використовуються на різних етапах уроку та на уроках різних типів, містять наступні елементи:

- тексти, таблиці, діаграми;

- нормативні документи;

- малюнки, фотографії, елементи анімації.

Використання таких презентацій нами розглядається, як допоміжний засіб навчання учнів, який потребує коментарів та доповнень, бесід з учнями, постановки проблемних питань та відповіді на них, дискусій, спонукають до діалогу між вчителем та учнем.

За допомогою використання ІКТ вказані прийоми навчальної діяльності є більш ефективні, так наприклад:

- «Партнерське спілкування» - використовуючи ІКТ, допомагаємо учням оволодіти знаннями, підвищити інтерес до правознавства. На уроці вони мають можливість обмінюватись власним досвідом, їм пропонується стати партнером вчителя. Ця методика активно застосовується на уроках вивчення нового матеріалу, коли учням надається можливість заздалегідь зробити презентацію на окреме питання теми уроку, а потім продемонструвати свої знання з цього питання;

- під час «Застосування асоціації та асоціативних зв'язків» робиться закріплення основних термінів теми;

- застосовуючи раціональні прийоми пізнавальної діяльності, пропонуємо учням давати відповіді на запитання, з метою формування правової компетенції;

- при самоаналізі пізнавальних можливостей рекомендуємо учням скласти блок - схеми, які допомагають їм систематизувати свої знання;

- дисциплінарний тренінг полягає в тому, щоб навчити школярів ритмічно працювати. Для цього використовуються завдання відповідного рівня, проводяться ДІЗи (додаткові індивідуальні заняття), рекомендуємо учням виконувати завдання за п'ять, десять, п'ятнадцять хвилин залежно від його складності, школярам ставляться завдання знайти відповідь на задану кількість питань за обмежений період часу, використовуються інші нормативи навчальної діяльності. Подібні умови не тільки стимулюють розумову активність дитини, але й дисциплінують її правову компетенцію. Учні поступово звикають працювати організовано, активно, у відповідному темпі, що допомагає досягнути належного результату.

ЛАЗАРЧУК Г.В.

РОЛЬ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Завданням вищої освіти є забезпечення суспільства фундаментально підготовленими компетентними фахівцями, здатними творчо застосовувати на практиці найновіші досягнення сучасної науки і техніки, використовувати інноваційні технології, гнучко реагуючи на запити ринкової економіки. Для розуміння особливостей професійної підготовки майбутнього інженера-педагога економічного профілю необхідно з'ясувати сутність підготовки взагалі та професійної підготовки.

На підставі проведеного аналізу наукової літератури (М. Васильєва, Н. Волкова, О. Коваленко та інші) зроблено висновок про те, що професійна підготовка – це систематична, спланована діяльність особистості щодо формування професійно-необхідних знань, умінь, якостей, навичок, їх вдосконалення, отримання досвіду їх застосування у практичній професійній діяльності.

Важливою складовою професійної підготовки є цілі здійснення такої діяльності. Так, провідною метою професійної підготовки є вдосконалення професійної діяльності та забезпечення її продуктивності. Для досягнення високої якості професійної підготовки фахівців, як зазначає Б. Сазонов, виділяють чотири основні цілі вищої освіти у сучасному світі: підготовка до успішного входження на ринок праці, підготовка до життя і вироблення активної життєвої позиції; особистісний розвиток; підтримка широкої бази передових знань. У професійній підготовці майбутнього фахівця процес формування цілей його професійної діяльності, на думку В. Шадрикова, відбувається у три етапи: формування у майбутнього фахівця уявлення про нормативний результат професійної діяльності; формування уявлень про якісні параметри нормативного результату діяльності; формування уявлень про кількісні параметри нормативного результату діяльності.

Отже, процес формування у майбутнього фахівця цілей його професійної діяльності є, за своєю суттю, інтеріоризацією зовнішньо заданих цілей (сформованих на підставі уявлень з боку суспільства про певний вид професійної діяльності) – перехід їх у внутрішню суб'єктивну мету майбутнього фахівця, що перебуває у

процесі професійної підготовки. Мета професійної діяльності набуває, як і мотивація, особистісного сенсу.

М. Лазарєвим розроблено модель взаємодії процесів пізнавальної діяльності та процесу формування цілей у професійній підготовці майбутніх фахівців. Згідно з цією моделлю першим етапом формування цілі є формування у студентів внутрішнього первинного образу цілі, який характеризується усвідомленням студентами головних параметрів опису цілі. У результаті другого етапу студенти мають усвідомити повний перелік якісних параметрів цілі. Третім етапом є формування у студентів кількісних характеристик цілі. На четвертому етапі у студентів необхідно сформулювати критерії досягнення цілі та визначити розташування її в ієрархії цілей.

Ресурсами для виробництва кінцевого продукту – досягнення мети професійної підготовки – виступають відповідні фінансові, людські, організаційні ресурси, які необхідні для реалізації професійної підготовки та професійного розвитку.

Кінцевим продуктом професійної підготовки (продуктом процесу або результатом використання ресурсів на досягнення поставленої мети) – є підготовлений персонал, який пройшов підвищення кваліфікації, а кінцевим результатом (кінцевим ефектом або наслідком дії чи процесу) є вдосконалена професійна діяльність.

Отже, професійна підготовка майбутнього фахівця зумовлена цілями, що усвідомлюються на рівні суспільства у вигляді певних сподівань про те, яким буде фахівець, на якого покладено виконання певних професійних функцій. Такі цілі повинні реалізовуватися під час спеціально організованого цілеспрямованого процесу з створення умов і використання ресурсів для досягнення мети.

ЛЕЛЕКА С.М., КВІТКО Н.М.

ВПЛИВ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА ВНЗ НА ПРОФЕСІЙНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Головним завданням будь-якого суспільства є створення оптимальних умов для соціалізації молодого покоління, адже саме молодь у майбутньому визначатиме перспективи та шлях розвитку нашої держави, формуватиме її майбутнє. Студентський період є важливим етапом подальшого становлення особистості молодих людей, під час якого розкриваються їх потенційні можливості, вдосконалюється інтелект, трансформується система ціннісних орієнтацій, формуються нові соціальні настанови, розвиваються професійні здібності у зв'язку з опануванням фаху.

Найважливішим завданням вищої школи України є формування спрямованості фахівця на безперервне професійне самовдосконалення, готовності до ускладненої креативної діяльності, що можливе у випадку, якщо студент на всіх етапах підготовки постає як суб'єкт навчально-професійної й соціальної діяльності. В умовах сучасного ВНЗ система активності студентів характеризується просторовою і часовою співприсутністю, єдністю мети, організацією і управлінням діяльністю, розподілом функцій, дій, операцій та наявністю позитивних міжособистісних відносин. Серед наукових праць, присвячених цій проблемі, важливими для нас є дослідження Л. Виготський, І. Бех, О. Бодальов, Д. Ельконін, В. Давидов, І. Зімня,

Ш. Амонашвілі, О. Сухомлинський, В. Сластьонін, С. Максименко, П. Підкасистий [2; 4, с.288].

«Метою студента є потреба стати суб'єктом освітньої діяльності, яка в сукупності з цінностями й домінуючими мотивами постає системоутворювальним чинником самого розвитку особистості майбутнього професіонала» [5, с.72].

В умовах гуманістичної освітньої парадигми формування суб'єктності є провідною цільовою настановою, що розкривається у виховному процесі вищої школи. М. Боритко підкреслював, що суб'єктом не можна стати, ним можна лише ставати, оскільки суб'єктність полягає в саморозвитку, самоутвердженні, які в ситуаціях виховання протікають у формі самопізнання людини, самооцінки, усвідомлення себе, своїх особливостей, можливостей, достоїнств [1, с.181].

На думку більшості дослідників, сама ідея перетворення того, хто навчається, з об'єкта виховних дій у рівноправний суб'єкт навчального процесу виникла в середині ХХ ст. Проте до сьогодні вона не може вважатися ні до кінця реалізованою на практиці, ні повністю теоретично розробленою. Підкреслюючи активну роль вихованця у виховному процесі, Л. Виготський писав, що «найменше слід уявляти собі виховний процес як односторонньо активний і приписувати всю без залишку активність середовищу, вводючи нанівець активність самого учня» [3, с.89].

Д. Леонт'єв вважав, що в основі формування суб'єктних якостей особистості лежить свобода, яка, «по-перше, є усвідомленою активністю, по-друге, опосередкованою ціннісним «для чого», і, по-третє, активністю повністю керованою самим суб'єктом» [4, с.51]. Виховний процес у ВНЗ повинен зводитися до спільного пошуку цінностей, значень, поведінкових стереотипів, причому відбувається в справжньому житті, у конкретних видах діяльності, у спілкуванні й полікультурному діалозі. Ці процеси складають соціально-педагогічний зміст виховного процесу у ВНЗ. Л. Аксьонова, вважає, що «соціально-педагогічну діяльність необхідно розглядати як діяльність суб'єкта з перетворення соціальної ситуації, явища в соціумі відповідно до педагогічних цілей і завдань» [7, с.19].

Отже, аналіз показує, що процес становлення студента як суб'єкта діяльності є досить складним, але й дуже важливим. Тому проблема є дуже актуальною, особливо у світлі прямування України до європейських стандартів освіти.

ЛЕОНТЬЄВА І.М.

ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ШКОЛАХ УКРАЇНИ НАПРИКІНЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

На сучасному етапі інтеграції України до загальноєвропейського товариства особливого значення й актуальності набуває проблема формування соціально активної особистості, здатної вирішувати економічні, соціальні, політичні питання.

Одним зі шляхів її реалізації є критичне осмислення набутого історичного досвіду з виховання соціальної активності учнів при вивченні дисциплін з економіки у школах України саме наприкінці ХХ століття, коли простежується інтенсивний процес відкриття ліцеїв, гімназій, навчальних комплексів „школа-внз” з економічним профілем та застосовуються інноваційні педагогічні технології у формуванні пізнавального інтересу учнів до економічних знань.

Аналіз навчальних планів і програм показав, що у цей період введення варіативних курсів з економіки відображало соціальне замовлення суспільства щодо підготовки молоді до нових економічних умов. На заняттях старшокласники усвідомлювали основи функціонування ринку праці, капіталу, грошей, цінних паперів; особливості основних ринкових структур. Вперше для школи вводяться поняття „потреби сім'ї”, „витрати сім'ї”, „сімейний бюджет”, „допомога сім'ям з дітьми, неповним, малозабезпеченим сім'ям”, „пільги сім'ї”, „сімейна економіка”. На цих заняттях формується навика використання коштів сімейного бюджету у нових ринкових умовах, що відображає відповідальність за власні вчинки. Виховання активної позиції учнів щодо вирішенні економічних задач відбувалося на основі використання закордонного досвіду викладання економіки. Так, зміст курсу „Прикладна економіка” базувався на програмі „Junior Achievement” (США), був спрямований на розуміння економічної теорії вільного ринку, формування практичних навичок в управлінні підприємством у рамках системного підприємства. Спецкурс „Комп'ютер в офісі”, передбачав поглиблення інтегрованих знань з математики, інформатики, менеджменту, економіки з використання мережі Інтернет. Зазначимо, що й вітчизняні вчителі-ентузіасти розробляли програми і публікували економічні нароби у журналах. Цікавий досвід виховання соціальної активності був застосований у школі № 16 м. Харкова – створення різновікових груп для проведення спільних ділових економічних ігор, де учні молодшої, середньої та старшої школи в спілкуванні взаємозбагачуються, отримують додаткові знання. Учні сш№55 в економічних класів вивчали спецкурс „Прикладна економіка” та факультативний курс „Основи маркетингу та менеджменту”. Комплекс цих програм стимулював їх пізнавальний інтерес, розвивав їх світогляд, вчив мислити та давав можливість розвивати прикладний аспект застосування знань через виконання завдань проблемного, пошукового характеру.

Аналіз матеріалів публікацій досліджуваного періоду переконав, що в руслі досліджуваної проблеми акцентувалось на важливості включення учнів у виробничий процес. Наприклад, учні авторської школи № 37 м. Полтави мали шкільну крамницю, де можна було придбати шкільне приладдя, вироби шкільних майстерень (серветки машинної вишивки, сувеніри тощо). Менеджерів, продавців обирали з учнів на конкурсній основі.

Таким чином, наприкінці ХХ століття у школах України підготовка учнів старшої школи в галузі економіки та бізнесу, формування основ економічних знань підприємницької діяльності та їх залучення до практичної педагогічно керованої й обґрунтованої продуктивної та комерційної діяльності сприяло формування соціально активної особистості.

МАКАР Л.М.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ СЕРЕД УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У сучасних умовах істотної реорганізації всієї структури роботи з молоддю, відмови від традиційних форм роботи необхідною є якісно нова система підготовки спеціаліста, здатного до організації взаємодії з учнями як в навчальній, так і в позанавчальній діяльності.

Аналіз існуючої практики підготовки спеціалістів соціально-педагогічної діяльності свідчить про відсутність цілеспрямованої системи формування

професійної готовності до такої діяльності, яку ми розглядаємо в контексті цілісного педагогічного процесу. Випускники не володіють сучасною методикою роботи з учнями, які схильні до делінквентної поведінки, не готові до використання гнучких технологій, не володіють навичками діагностики соціальних відхилень, корекції й прогнозування, не мають комунікативної культури.

Професійна підготовка соціального педагога повинна обов'язково включати формування професійно-етичного потенціалу соціального педагога, його вміння враховувати морально-психологічну сутність справи, в професійній діяльності використовувати свій професіоналізм, моральну бездоганність, авторитет, стиль роботи у створенні морального клімату, в правовому вихованні учнів професійно-технічного навчального закладу.

Формування особистості соціального педагога – складний, багатоаспектний та тривалий процес, який починається й завершується за межами навчального педагогічного закладу.

Професійна готовність соціального педагога до профілактики делінквентної поведінки серед учнів – це цілісний стан особистості, що відображає якісні характеристики її свідомості, стиль мислення, цивільну й професійну позиції. Її складовими є також знання, вміння, навички, досвід і здатність до педагогічної творчості, мотиваційно-ціннісне ставлення до роботи з учнями професійно-технічних навчальних закладів.

Важливою умовою вдосконалення професійної підготовки соціального педагога до профілактики делінквентності серед учнів – оволодіння теоретичними знаннями й практичними педагогічними вміннями, зорієнтованими на розвиток творчих здібностей та індивідуальності студента.

Розкриваючи сутнісні характеристики практичної готовності соціального педагога до профілактики делінквентної поведінки серед учнів, необхідно підкреслити, що освітній простір вищого педагогічного навчального закладу в цілому зорієнтований на оволодіння професійною діяльністю, предметом якої є учень з делінквентною поведінкою.

Сутність професійної підготовки студентів до профілактики делінквентної поведінки серед учнів полягає в стані, за якого майбутній соціальний педагог практично, психологічно й особистісно готовий до самостійного творчого спілкування та взаємодії з делінквентними учнями.

Одним з важливих чинників вдосконалення змісту та організації навчального процесу може бути включення активних методів і форм навчання. Серед них і лекції – діалоги, що розкривають одну й ту ж саму тему або вирішують проблеми з різних теоретичних, методологічних і психологічних позицій.

Такий підхід знаходить застосування не лише в загально-професійних та соціально-професійних дисциплінах, але і в базових навчальних предметах, таких, як філософія, культурологія, соціологія. Використання системи навчальних проблемних ситуацій, імітаційних ігрових ситуацій надає можливості моделювати окремі аспекти професійної діяльності.

МАКСИМОВСЬКА Н.О.

СОЦІАЛЬНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ОСНОВА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Позитивна соціальна позиція властива суб'єкту соціальної творчості й має визначати основні параметри включення особистості в соціальне життя, а саме:

ставлення до інших людей, соціальних груп, життєдіяльність на різних рівнях організації соціального середовища (громадському, етнічному, регіональному, глобальному), ініціювання перетворень. Ціннісні та соціальні орієнтири студентської молоді у XXI ст., які змістовно наповнюють їх суб'єктну позицію, викликають виправданий інтерес учених (К. Астахова, К. Михайлова, Т. Ольхова, Л. Сокурянська та ін.), оскільки саме ця категорія молоді уособлює образ майбутнього лідера в інформаційному суспільстві. Сучасний студент як соціальний суб'єкт має йти в авангарді соціокультурного розвитку, критично оцінювати соціальну дійсність, не лишатися байдужим спостерігачем, усвідомлювати власну відповідальність, прагнути набуття нового соціального досвіду, бути готовим до перетворень, виявляти соціальну ініціативу.

Основою становлення суб'єктності студента є його суб'єктна позиція, яка проявляється у вільному свідомому виборі пріоритетів, й виявляється у продуктивній активності на основі ціннісно-сислової самоорганізації. Оскільки дозвіллева діяльність студентської молоді – обрання та здійснення активних дій з метою задоволення духовних та соціальних потреб й прагнень у позанавчальний час у соціально-виховному середовищі ВНЗ та відкритій сфері дозвілля, то саме суб'єктна позиція студента в ній покладається у визначення соціально значущих типологічних характеристик.

Змістовно обумовлює суб'єктну позицію студентства в дозвіллі те, що вона ґрунтується на психовікових ознаках та особливостях групової належності, статусі цієї соціальної групи в інформаційному соціумі, загальних характеристиках дозвіллевої діяльності. Враховуючи вищезазначене, було визначено, по-перше, соціально-творчий тип, котрий виявляє високий рівень самоусвідомлення водночас із розумінням розмаїття соціальних можливостей та проблем інформаційної доби. Студент здійснює свідоме планування власної діяльності, зокрема й дозвіллевої, з урахуванням просоціальної ціннісної спрямованості. Зацікавлює інших власною соціальною позицією, об'єднує за спільними інтересами, критично оцінює ситуацію, пропонує обґрунтовані рішення, конструктивно взаємодіє з іншими, виробляє соціально-позитивні цілі діяльності у сфері дозвілля, активно застосовує ресурси інформаційного середовища, визначає засоби досягнення мети. Висуває дозвіллевi ініціативи і йде шляхом їх реалізації. По-друге, традиційно-виконавський тип, котрий загалом бере участь у взаємодії у сфері дозвілля, але не висуває ініціатив, а підтримує ті, які співпадають з його інтересами, підтримує солідарність в середині групи, старанно виконує те, в чому бере участь. Отримує задоволення від зробленого в групі, від змоги показати власні здібності. Часто використовує інформаційні засоби для діяльності, однак їх застосування дещо поверхове. Не завжди вважає необхідним власне дозвілля використовувати для соціально-позитивної діяльності. По-третє, пасивно-нестійкий тип, який має власний інтерес, але не афішує його, уникає надмірної уваги, але якщо група звертається, то може виконувати періодичні завдання, іноді навіть блискуче, якщо це відповідає здібностям. Не вносить власних пропозицій, може відмовитись від взаємодії у сфері дозвілля. Більшість часу проводить в Інтернеті, схильний до залежності. Скептично сприймає ініціативи інших, не бере участі в їх реалізації, залишається на відстані від групи. По-четверте, споживацько-руйнівний тип, котрий переважно займається критиканством, переважають розваги та споживацтво у сфері дозвілля, іноді відлюдкуватий, надмірно активний у напрямі руйнування взаємодії, може зайняти не конструктивну позицію та піти в розрив із діями групи. Власні інтереси не сформовані, піддається

негативному впливу. Переважно спілкується за допомогою Інтернету, добирає коло спілкування за ознаками співпадіння асоціальних інтересів. У сфері дозвілля іноді може бути ініціатором антисоціально спрямованих дій. Таким чином, соціальна суб'єктність студентської молоді, як базова характеристика їх соціального розвитку, стає провідним критерієм типологізації дозвіллевої діяльності цієї групи, покладається в основу гармонізації соціального виховання у позанавчальному просторі ВНЗ.

МАЛЬОВАНІЙ М.М., БОГОМОЛОВА Н.М. ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У СВІДОМОСТІ СУБ'ЄКТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Якісно новий період розвитку освіти в епоху глобальних цивілізаційних процесів вимагає теоретико-технологічного осмислення проблеми виховання зростаючої особистості, її морально-духовного становлення, ціннісного самовизначення й особистісного вдосконалення.

Суспільна потреба в громадянському вихованні особистості зафіксована у нормативно-правових документах держави. Так, Законом України «Про освіту» визначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору.

Для реалізації визначеної мети всі учасники освітнього процесу повинні усвідомлювати сутність таких базових, світоглядних понять як гуманізм, демократія, нація і національна самосвідомість, міжнаціональна і міжетнічна толерантність тощо.

Проблеми національної самоідентифікації є важливими для кожного народу, оскільки вони зачіпають смисложиттєві основи його існування. Для України ці проблеми є ще гострішими, бо здобуття незалежності поставило її перед вибором нової ідентичності, такої, яка найліпше сприяла б процесам формування політичної нації співгромадян. Обрана молодіжною державою парадигма націо- і державотворення не була національно-етнічною і не закріпила за титульним українським етносом ніяких владних переваг. Проте закладений у національно-державницькій парадигмі об'єднуючий потенціал виявився слабким для того, щоб політична нація стала вагомим конструктом ідентифікаційного поля.

Значення чіткого окреслення ідентифікаційного простору в Україні зростає у зв'язку з тим, що процеси самоідентифікації відбуваються в Україні одночасно зі зміною механізмів соціально-економічного регулювання. Новітній етап соціокультурної трансформації у новоствореній державі пов'язаний з істотною модифікацією системи цінностей і моделей політичної поведінки.

З метою визначення місця феномену громадянської ідентичності у функціонуванні свідомості учнівської молоді Міжвузівським дослідним центром «Політика та освіта» Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти протягом 2011-2014 років проведені опитування учнівської молоді. Отримані дані засвідчили громадянську ідентичність як домінуючу, тобто переважна більшість респондентів (65%), у першу чергу, вважають себе носіями української політичної нації, а не представниками етносу, мешканцями тієї чи іншої території, не включені значною мірою в глобалізаційні та інтеграційні процеси. Не менш показовим, при визначенні громадянської ідентичності як домінуючої риси, є те, що 78,4% студентів визначили свою національність як «українець». Громадянська ідентичність молоді, за результатами проведеного опитування, є своєрідною квінтесенцією ідентичності

громадянина як основного суб'єкта державотворення в Україні. Тому в Конституції України при визначенні українського народу як носія суверенітету та єдиного джерела влади статус громадянина є базовим.

Дослідження феномену громадянської ідентичності у структурі свідомості такого суб'єкту освітнього простору, як учнівська молодь, створює можливість подальших розвідок у напрямку аналізу процесів державотворення та тієї ролі, яку відіграє державна політика у процесі формування громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору.

МАЦКЕВІЧ Ю.Р.

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В СФЕРІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема активної життєдіяльності людей похилого віку протягом останніх років стала предметом різностороннього наукового аналізу в галузі гуманітарних та соціальних наук. Питання дозвілля, освіти, соціальної активності людей похилого віку досліджуються в роботах М. Єлутіної, Е. Чеканової, Б. Кондратова, Г. Савінової, Г. Колік та ін.

Аналіз досліджень, присвячених вивченню деяких аспектів реалізації суб'єктності людей похилого віку в соціальних відносинах (З. Саралієва, Н. Александрова, М. Єлутіна, Є. Щаніна, М. Старікова та ін.) дозволяє стверджувати, що люди похилого віку у сучасних умовах масово виявляють риси соціальних суб'єктів, намагаються самореалізуватися в різних сферах життєдіяльності.

Соціальна суб'єктність людини похилого віку, на думку М. Старікової, є інтеграційною, системоутворюючою властивістю особистості на пізніх етапах онтогенезу: це здатність самореалізовуватись, використовуючи як власні ресурси, так і можливості соціальних інститутів, цілеспрямовано впливати на ситуацію і інших суб'єктів для задоволення і відстоювання своїх інтересів.

У похилому віці соціальна активність проявляється, насамперед, у чотирьох основних сферах життєдіяльності: трудовій, суспільній, сімейно-побутовій і соціокультурній. Соціокультурна діяльність з її величезним багажем форм і методів культурного розвитку особистості й соціалізуючого впливу на неї є одним із факторів, що сприяють активізації діяльності людей похилого віку в соціумі, використовуючи адаптаційно-розвивальні зусилля самих людей похилого віку. У процесі соціокультурної діяльності задовольняються вищі людські потреби й реалізуються особистісні здібності людини.

Соціокультурна діяльність здійснюється у соціально-значущих цілях і сприяє задоволенню і розвитку культурних потреб людей похилого віку, надає можливості для самореалізації кожної особистості, розкриття її здібностей, самовдосконалення і творчості в межах вільного часу.

Досвід організації соціокультурної діяльності з людьми похилого віку дозволяє визначити такі її напрями:

- розвиток валеологічної культури (участь людей похилого віку у програмах навчання здоров'я, групах здоров'я, оздоровчих програмах, спортивних олімпіадах для людей похилого віку тощо);

- розвиток громадянської культури (основними формами громадянської активності людей похилого віку є створення й участь у роботі громадських рухів і організацій, а також волонтерська діяльність);

- соціально-психологічна підтримка в культурному середовищі (здійснюється через участь у роботі клубів, групи підтримки для людей, які втратили чоловіка чи дружину, груп спілкування, груп самодопомоги; реалізація проєктів, що спрямовані на спростування негативних стереотипів стосовно літніх людей: конкурс краси, демонстрація моделей одягу тощо);

- навчально-пізнавальна діяльність (спрямована на набуття знань, що дозволяють вирішувати актуальні життєві проблеми; одержання інформації про різні сторони життя, навчання нових технологій і освоєння інновацій матеріальної культури; задоволення жаги до пізнання);

- розвиток художньо-естетичної культури (відбувається як у вигляді освоєння художніх та естетичних цінностей, так і їхнього створення в процесі художньої самодіяльності й естетизації побуту; основні напрямки художньої самодіяльності людей похилого віку - літературна творчість, образотворче мистецтво, музика й драматичне мистецтво).

Можливість соціально-культурної активності у похилому віці – один з основних шляхів поліпшення якості життя літніх людей, подолання негативних тенденцій стосовно старості.

МІНОВА Т.В.

ЗВ'ЯЗОК СВОБОДИ ВИБОРУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Поряд із темою свободи особистості постає проблема вибору як способу її реалізації. Однією з найактуальніших проблем людської свободи є проблема вибору як форми «здійснення свободи».

Значний внесок у розвиток поняття «свобода вибору» зробили Б. Спіноза, Ж.-Ж. Руссо, А. Шопенгауер, Ж.-П. Сартр, К. Ясперс, М. Бердяєв, В. Соловйов, Г. Сковорода, П. Куліш і багато інших філософів і мислителів.

Актуалізація досліджень проблеми свободи особистості пов'язана з іменами таких дослідників: В. Табачковський, Е. Агаці, О. Асмолов, Л. Брюль, М. Вебер, А. Вебер та ін.

В умовах прискореного розвитку цивілізації роль особистості в суспільстві, рівень її свободи істотно зростають, у зв'язку з чим стає все більш актуальною проблема співвідношення свободи особи і її відповідальності перед іншими людьми і суспільством у цілому.

Проблема свободи вибору має психолого-педагогічний аспект – виховання високоморальної відповідальної особистості, яка не просто свідомо здійснює свій вибір, але й водночас бере на себе відповідальність за його реалізацію, своєю практичною діяльністю здійснює свій вільний, але відповідальний вибір.

Ці проблеми постають перед учителями як вихователями особистості громадян майбутньої України. Але щоб бути ефективним вихователем, зразком для своїх учнів, педагог і сам повинен постійно розвиватись і як професіонал, і як особистість.

З метою підвищення рівня особистісного та професійного розвитку у березні 2014 року в Московському районі м. Харкова був проведений семінар працівників

психологічної служби за темою «Зв'язок свободи вибору та відповідальності в педагогічній діяльності». У семінарі взяли участь психологи та соціальні педагоги.

На семінарі було застосовано інтерактивні форми й методи:

1. Робота в групах. Учасникам було запропоновано ознайомитись з цитатами відомих людей. та перефразувати їх, пояснивши зміст

2. Мозковий штурм, у ході якого психологи та соціальні педагоги шукали відповіді на питання

- які внутрішні фактори людини впливають на свободу вибору?

- які зовнішні фактори впливають на свободу вибору людини ?

- в яких сферах життя людині легше зробити вибір, в яких – важче?

- як ви розумієте різницю між поняттями «свобода від чогось» (наприклад, свобода від батьків, свобода від відповідальності) та «свобода для чогось» (наприклад, свобода для творчості, свобода для самовираження)?

У ході дискусії психологи та соціальні педагоги прийшли до висновку, що виховання майбутнього покоління залежить від педагога, який вчиться сам, своїм прикладом привчає до творчого злету, до відповідальності за доручену справу день за днем, крок за кроком і несе за це відповідальність.

Таким чином, соціальне виховання учнів повинне бути спрямовано на формування сильної особистості, здатної жити й працювати у світі, що безперервно зазнає змін, здатної сміливо розробляти власну стратегію поведінки, здійснювати моральний вибір і нести за нього відповідальність, – тобто такої особистості, яка спроможна саморозвиватися та самореалізуватися.

НІКОЛАЄНКО З.П.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ-СИРІТ У ДИТЯЧОМУ БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ

Якісна підготовка студента, майбутнього фахівця - істотна передумова ефективності його діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Відповідна підготовленість допомагає молодому спеціалісту успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід, зберігати самоконтроль в різних ситуаціях. Проблема якісної підготовки до діяльності є однією зі значимих у сучасній науці.

Наукові дослідження видатних педагогів – Н. Калашник, Н. Заверіко, Ю. Поліщука, І. Трубавіної, І. Пінчука, С. Бойко, Л. Ковальчука розкривають питання підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів, особливості їхньої реалізації в різних сферах, їх професійні функції, що є основою для розробки змісту навчання студентів цих спеціальностей. Сутність та напрямки соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями населення розкривають у своїх працях О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщук та ін.

Проблему соціальної реабілітації розглядали В. Маруніч, В. Шевчук та О. Яворенко, які визначають її як систему заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов на повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу, здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації. На основі аналізу літератури, соціально-педагогічну діяльність із соціальної реабілітації дітей-сиріт у дитячому будинку сімейного типу визначено як систему комплексних заходів тривалої діяльності з метою повернення вихованця до

суспільно-корисної діяльності, формування позитивного ставлення до життя, праці, навчання.

Тому підготовка майбутнього соціального педагога має забезпечити такі складові готовності соціального педагога до соціальної реабілітації дітей-сиріт у дитячому будинку сімейного типу: професійно-гуманістична спрямованість особистості фахівця, інтелектуально-пізнавальний та діяльнісно-практичний компонент. Якісний процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у дитячому будинку сімейного типу має містити максимальне використання можливостей дисциплін наочного блоку в їх тісному взаємозв'язку із доповненням їх змісту відео сюжетами з подальшим обговоренням; наявність соціально-педагогічної практики в прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу; проведення науково – дослідної, виховної та волонтерської роботи, що забезпечить успішність практичної діяльності соціального педагога.

У сучасних освітніх реаліях перспективами вдосконалення змісту підготовки фахівців до роботи із соціальної реабілітації дітей-сиріт у дитячому будинку сімейного типу є: розробка та впровадження документа, що містить конкретні вимоги до рівня і обсягу знань, умінь і навичок соціального педагога з роботи у дитячих будинках сімейного типу, його особистісних якостей, що дозволятимуть належним чином виконувати професійні функції у визначених умовах. Потребує визначення і характеристика чітка система його компетентностей: ключових, базових, спеціальних (що відбиватимуть особливості роботи саме соціального педагога у будинках сімейного типу). Доцільність представлення таких професійно значущих компетентностей є основою для розв'язання професійних завдань та формування особистості фахівця, а також для вибору дисциплін змісту підготовки майбутнього соціального педагога в умовах вищого навчального закладу та можливостей працевлаштування.

ОНИПЧЕНКО Н.О.

Г. ВАЩЕНКО ПРО НАЦІОНАЛЬНІ ТРАДИЦІЇ У ВИХОВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Успішне вирішення проблем виховання молоді можливе лише за умови глибокого й всебічного знання досвіду шкільної освіти і шкільного виховання минулого як на терені нашої Вітчизни, так і за рубежем. З огляду на це особливий інтерес становить спадщина (зокрема, твори «Виховання волі і характеру» (1952), «Виховний ідеал» (Полтава, 1994), «За здорову і свідому українську родину», «Виховання статевої чистоти та стриманості» тощо) видатного українського педагога, Григорія Григоровича Ващенка (1878-1967), в якій міститься чимало ідей про освіту й виховання, зокрема й статевого, які в критичному осмисленні можуть бути успішно використані в сучасних умовах розвитку шкільної освіти в Україні.

Як відомо, період 1920-30-х років характеризується тим, що відбувалися кардинальні зміни у соціально-економічному та освітньо-культурному розвитку Української Соціалістичної Радянської Республіки, відбувалося встановлення радянської моделі суспільства, реформування освітньої галузі. Саме у контексті цих змін здійснювалося виховання дітей та молоді, зокрема й статевого, що обґрунтовувалося у наукових розвідках і теоретичних розробках означеного періоду.

Як зазначає Г. Ващенко, у всіх формах виховання необхідно чітко усвідомлювати його мету, або той виховний ідеал, який має бути реалізований у процесі виховання. Визначаючи основною метою виховання української молоді –

служіння Богові й Батьківщині, відомий педагог обґрунтував і найважливіші риси, які необхідно виховувати в українській молоді – ідеалістично-релігійний світогляд, який, у свою чергу, має особливе значення для формування волі й характеру і взагалі поведінки людини, любов до Батьківщини, високу й безкомпромісну принциповість, мужність, чесність, людяність і гуманізм, альтруїзм і солідарність, дисциплінованість, працелюбність, здоровий оптимізм, рішучість, пошану до батьків і старших, стриманість у статевому житті і фізичних насолодах [1, с. 183-189].

У питаннях родинного виховання Г. Ващенко виходив з визнання великої взаємної залежності морального здоров'я сім'ї і морального стану всього суспільного організму. У цілому ряді праць він підкреслює високий рівень християнської моральності української родини до більшовицького періоду, а відтак трактує її розклад як наслідок ідеологічної корозії, що охопила в 20-30-і роки все наше суспільство. Найшкідливішими тут він вважає вульгарно-нігілістичне ставлення офіційної влади до родини в ті роки, руйнування осілості, втрату зв'язків з Церквою.

Г. Ващенко висвітлює питання розвитку родинної й статевої моралі в Україні, відзначаючи, що в українській родині жінка мала велику роль, що безпосередньо відбито і в українському фольклорі. Старовинні весільні звичаї, що дійшли до нашого часу, за переконанням відомого педагога, свідчать, що народна мораль стояла на сторожі міцної родини, заснованої на взаємній любові та вірності чоловіка й жінки, а християнство піднесло ще на вищій рівень статево мораль українців, високі риси якої дуже яскраво відбиті в наших народних піснях, зокрема піснях про кохання. В них відбиваються найрізноманітніші переживання: радість, ревності, нещасне кохання, туга за милим чи милою тощо. Провідною думкою відомого педагога є те, що зі статевою мораллю міцно зв'язана родинна мораль, основна вимога якої – вірність у подружньому житті – є кінцевою умовою міцності родини.

Отже, на цьому ґрунті скромності, стриманості й вірності, зазначає Г. Ващенко, створюється здорова родина і, в першу чергу, сердешні відношення між чоловіком і жінкою. А здорова родина є основою здорового державного життя і одною з найважливіших передумов морального виховання молоді.

Література:

1. Ващенко, Григорій. Виховний ідеал [Текст]. – Полтава: Ред. газ. «Полтавський вісник», 1994. – 191 с.

ОСТРОВСЬКА О.Л.

ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З КОРЕКЦІЇ ПОВЕДІНКИ ВАЖКОВИХОВУВАНИХ УЧНІВ

Сучасний етап розвитку незалежної держави передбачає вирішення комплексу проблем, серед яких чільне місце займає формування активної особистості у всіх сферах життєдіяльності. У свою чергу, вирішення цього завдання передбачає створення системи соціального виховання дитини, попередження і вчасна корекція відхилень в поведінці дитини. Некомпетентне ставлення до цього питання призводить до появи великої кількості важковиховуваних учнів, що починає проявляється у молодшому шкільному віці.

Одним із шляхів розв'язання цих завдань є корекція поведінки, спрямована на виправлення недоліків, пов'язаних із вихованням та розвитком дитини.

Дослідженню поняття «корекція» присвячені праці Б.І. Алмазової, К. Бегалієвої, С.А. Белічевої, М.М. Ведищевої, Н.І. Забродіної, Г.А. Карпової та ін.

Питанням корекції поведінки і методиці перевиховання важко вихованих дітей присвячені дослідження А.А. Бодальова, Л.К. Керимова, В.А. Караковського, В.А. Поворніциної, А.П. Степанець, А.Д. Сазонова.

У дослідженні проблеми корекції поведінки важковиховуваних учнів початкової школи суттєву роль відіграло вивчення праць вітчизняних психологів і педагогів, присвячених методологічним і загальнотеоретичним основам розвитку, формування і соціалізації особистості у дитячому віці (Л.І. Божович, Л.С. Вигоцький, С.Л. Рубінштейн, В.А. Запорожець, А.В. Петровський, О.Н. Леонтьєв, Б.Т. Ліхачов, Д.І. Фельдштейн та ін.).

У психологічній, соціально-педагогічній літературі значну увагу приділено проблемі корекції відхиляючої поведінки учнів (М.А. Алемаскін, В.І. Войтко, О.І. Зотова, А.Й. Капська, В.Г. Кондрашенко, В.І. Ткаченко та ін.), проблемі діагностики і корекції «важких» (Г. Айзенк, С.А. Белічева, А.Є. Лічко, Л.Ю. Максимова, В. Роджерс та ін.).

Останнім часом здійснено дисертаційні дослідження, де розкривається причини виникнення і розвиток важковихованості у школярів молодших класів (К.М. Ємець), сутність корекції відхиляючої поведінки дітей відповідно до їх пізнавальних інтересів (О.Б. Єгорова), корекція порушень комунікативної діяльності у дезадаптованих молодших школярів (Т.І. Доцевич)

Аналіз літератури показав, що існує велика кількість праць, присвячених корекції відхилень в поведінці у дітей і вкрай мало робіт, присвячених роботи соціального педагога з корекції поведінки важковиховуваних молодших школярів.

Актуальність дослідження посилює і наявність суперечностей між:

- необхідністю раннього виявлення і корекції відхилень у поведінці і не розробленістю методів її ранньої діагностики, корекції для дітей молодшого шкільного віку;

- необхідністю роботи соціального педагога з корекції поведінки важковиховуваних учнів початкових класів і недостатньо розробленою сформованою соціально-педагогічною технологією корекції поведінки важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку.

Отже, актуальність проблеми, об'єктивна потреба суспільства у пошуках нових підходів до корекції поведінки важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку в закладах освіти, подолання визначених протиріч зумовлюють необхідність розробки теми: «Робота соціального педагога з корекції поведінки важковиховуваних учнів молодшого шкільного віку в ЗНЗ».

ПАНЧЕНКО Н.В.

РЕКЛАМНО-ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ

Попри наявність рекламного продукту соціального спрямування його поширення в Україні є явно недостатнім на тлі сучасних проблем. На жаль, соціальна реклама в Україні ще не посідає місце важливого соціального інституту, який би мав достатню державну й громадську підтримку, зокрема, організаційну, фінансову, матеріально-технічну тощо.

Значення рекламно-інформаційних технологій винятково важливе, як у прикладному значенні, так і, насамперед, у вихованні соціально активної особистості. Під час фахової підготовки першочерговим завданням має стояти саме формування соціальної активності майбутніх соціальних педагогів, адже від ступеня

сформованості соціальних якостей майбутніх фахівців під час навчання безпосередньо залежатиме рівень професійної діяльності.

Соціальну рекламу як важливий комунікативний ресурс та інструмент управління соціальними процесами розглядають такі науковці, як А. Белянін, С. Земсков, Р. Крупнов, як механізм управління громадською думкою – Р. Ібатулін, як феномен суспільної рефлексії – М. Піскунова, як феномен культурної комунікації – М. Дороніна, як фактор соціалізації молоді – Є. Ільїна, П. Чукреев, А. Тогошиєва. Шкільна соціальна реклама є предметом дослідження Д. Конєвої; антиалкогольну, антитютюнову та антинаркотичну соціальну рекламу вивчають Т. Андрєєва, А. Довбах, К. Красовський, Ю. Борисовський; соціально-комунікативній природі реклами присвячені праці Н. Штернліб.

На нашу думку, недостатньо вивченим в методичному аспекті лишається питання технології створення соціальної реклами. Ми переконані, що соціальний педагог, як фахівець має володіти цією технологією, оскільки на сьогодні реалізація даного напрямку соціально-педагогічної роботи є достатньо вузькою та реалізується наразі лише у рамках діяльності соціальних центрів, хоча потенційні можливості рекламно-інформаційних технологій як засобу впливу на свідомість молоді необмежені.

Під соціальною активністю майбутніх соціальних педагогів ми розуміємо соціальну якість, в якій виявляється та реалізується рівень її соціальності, тобто глибина та повнота зв'язків особистості із соціумом, рівень перетворення особистості на суб'єкта суспільних відносин. На нашу думку, розвиток соціальної активності майбутніх фахівців, засвоєння соціальних цінностей передбачає формування професійно важливих соціальних якостей та поведінки.

Виховання соціальної активності майбутніх професіоналів – соціальних педагогів, на наше переконання, відбуватиметься ефективніше за умови послідовного впровадження у навчально-виховний процес засобів соціальної реклами. Практична реалізація використання рекламно-інформаційних технологій у навчальному процесі відбувається у рамках фахової підготовки студентів напряму підготовки та спеціальності 6.010106, 7.01010601 – «Соціальна педагогіка» у Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка. Студенти опановують як теоретичні, так і практичні аспекти створення та використання соціальної реклами, реалізують себе як автори під час навчальних практик у соціальних інституціях, застосовують набуті вміння та навички у позанавчальній діяльності – беруть участь у регіональних та всеукраїнських конкурсах соціальної реклами.

Окремого дослідження потребує питання ефективності соціальної реклами, оскільки при створенні власного продукту необхідно враховувати здобутки та помилки попередників. Сучасним науковцем В. Березан зібрано та систематизовано критерії оцінки ефективності рекламного продукту соціального спрямування, на основі яких проводиться дослідження методів та прийомів уникнення розповсюджених помилок при створенні соціальної реклами.

Важливим аспектом дослідження рекламно-інформаційних технологій як засобу виховання соціально активної особистості є вибір актуальних і перспективних тематичних напрямів розвитку соціальної реклами та пріоритетних тем для створення рекламного продукту соціального спрямування в Україні на сьогодні. На сучасному етапі розвитку суспільства, на нашу думку, важливим є акцентування уваги студентської молоді на такі аспекти соціальної реклами, як позитивна пропаганда, мотивація формування соціальних якостей особистості (здоровий спосіб життя, соціальна активність, соціальна відповідальність, соціальна небайдужість, толерантність тощо).

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО
ПРОФІЛАКТИКИ ТЮТЮНОПАЛІННЯ СЕРЕД ПІДЛІТКІВ У
ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Зміни, що відбуваються в нашій державі на сучасному етапі її розвитку породжують нові вимоги щодо системи освіти та виховання підростаючого покоління. В період відродження України, її державності, освіти, науки і культури питання виховання набувають винятково важливого значення. Це відображено в законах України "Про освіту", "Про загальну середню освіту", Національній доктрині розвитку освіти України у XXI ст. Тому школа має виконувати нові соціально-педагогічні функції, які зумовлені суспільними змінами та потребами.

Питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності висвітлені у роботах українських і зарубіжних учених (Н. Абашкіної, С.Архипової, О. Безпалько, В. Бочарової, І. Зверєвої, А. Капської). Особливості діяльності соціального педагога у загальноосвітньому навчальному закладі розглядаються в роботах Л. Артюшкіної, Н. Басової, Л. Нікітіної та ін. На думку зазначених науковців, загальними макросоціальними факторами ризику розповсюдження тютюнопаління є: погіршення соціально-економічної ситуації в країні; ціннісний плюралізм. Специфічними факторами ризику на макросоціальному рівні є [1]: доступність цигарок; мода на куріння сигарет; традиції в суспільстві, пов'язані з тютюнопалінням.

Аналіз спеціальної літератури дозволяє з проблеми профілактики тютюнопаління серед підлітків дозволяє стверджувати, що на сьогодні існує протиріччя між об'єктивною потребою володіння соціальним педагогом технологією виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах і реальною теорією і практикою формування її у майбутніх фахівців.

Готовність соціального педагога до виховної роботи – це складне інтегроване поняття, що передбачає єдність теоретичної, практичної і морально-етичної підготовки майбутнього фахівця до здійснення всіх видів виховної діяльності з учнями, встановлення зв'язків із сім'єю, громадськими організаціями, позашкільними закладами у справі виховання школярів.

Відповідно до концепції реформування загальноосвітньої школи Т.Г. Веретенко виділяє в діяльності соціального педагога, як учасника виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу, такі завдання [2]:

- допомога у налагодженні шкільної дисципліни (консультування педагогів щодо використання ефективних методів стимулювання до здорового способу життя учнів;

- групова психокорекційна робота з формування навичок у підлітків саморегуляції; психологічна просвіта учнів з питань індивідуального підходу до дитини);

- орієнтація учнів на здоровий спосіб життя (профілактика тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії)

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного інструментарію з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної роботи з профілактики тютюнопаління серед підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка методичного інструментарію з підготовки майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної роботи з профілактики тютюнопаління серед підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу.

Література:

1. Всесвітня організація охорони здоров'я від від червня 1946 року// <http://medbib.in.ua/vsemirnaya-organizatsiya-zdravooohraneniya.html>
2. Веретенко Т.Г. Практична компонента професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах / Т.Г. Веретенко // Вісник психології і соціальної педагогіки.

ПЕРЕТЯТЬКО Г.И., ГРЕБЕНЮК Г.Е. ОСНОВНЫЕ ВОПРОСЫ ЛИЧНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПОХОДА К ОБУЧЕНИЮ

Гуманизация, демократизация, вариативность, дающие возможность конструировать педагогический процесс модели, учитывающей региональные и местные условия, интересы и проблемы учащегося – это важнейшие направления развития образования. Жизненно необходимы умения адаптироваться к новым условиям жизни, анализировать ситуацию, оценивать возникающие проблемы и находить пути их решения – составляют основу личностно-ориентированного подхода к обучению.

Анализ работ ведущих ученых по педагогике В.В. Давыдова, Г.К. Селевко, И.С. Якиманской, Е.В. Бондаревской, Д.Г. Левитеса позволил выделить основные идеи личностно-ориентированного обучения: дети приходят к знаниям из своего личного опыта и от общения с окружающим миром; уважать идеи детей и использовать их в учебном процессе; создание возможности выбора; организация среды деятельности школьника; самостоятельность и ответственность; индивидуализация; учитель стимулирует рост и развитие детей, подкрепляя их интересы, нужды и достижения; развитие чувства общности; родители – участники процесса.

Личностно-ориентированный подход в педагогике основывается на принципах индивидуального подхода педагога к каждому воспитаннику, помогающий ему в осознании себя личностью, в выявлении возможностей, стимулирующих самостановление, самоутверждение, самореализацию.

Личностно-ориентированное обучение – это такое обучение, где главенствующую роль играет ученик со своими личностными качествами, и процесс обучения строится в зависимости от возможностей и запросов ребенка, его желаний.

Личностно-ориентированное обучение всегда направлено на ребенка через организацию, самовыражение, кооперацию, коммуникацию в обучении. Это обеспечивает формирование у ребенка ответственности, самостоятельности и гражданственности в жизни.

В личностно-ориентированном обучении основной акцент делается не на результатах усвоения, а на анализе процесса его достижения, важно, как учащийся усваивает. В виде нормативного образца задается прием учебной работы, который субъектно преобразуется учеником в способ проработки материала, выступая, как устойчивые личностные образования и избирательно используются.

Признание субъектного опыта ученика в обучении, составляет основу личностно-ориентированного обучения. Это связано с новым взглядом на личность:

ребенок – личность, которая живет сейчас; личность субъект в педагогическом процессе; личность – цель образования; приоритетные качества личности – это важные этические ценности (доброта, совесть, любовь, трудолюбие, достоинство, и т.п.).

Личностно-ориентированное обучение опирается на признание за каждым учеником права выбора собственного пути развития через создание альтернативных форм обучения. Личностно-ориентированное обучение – это прежде всего: выявление особенностей ученика, как субъекта; признание его субъектного опыта как самобытности и самооценности; построение педагогических воздействий с максимальной опорой на этот опыт; раскрытие возможностей индивидуального получения знаний.

В диссертационных работах Е.Б. Татаренко, С.В. Бахтиной, Н.А. Алексева экспериментально доказано, что при личностно-ориентированном обучении урок, ориентированный на школьника: знания детей являются отправной точкой и дают информацию процессу обучения; запросы и знания ученика уравниваются возможностями и уровнем подготовленности учителя; учитель придает учебному процессу увлекательный, эмоциональный характер, обеспечивая учет индивидуальных особенностей детей; обучение создает продукт деятельности.

Таким образом, внедрение личностно-ориентированного обучения возможно только при переосмыслении функций всех участников образовательного процесса и их перехода на субъектно-субъектное взаимодействие.

ПЕТРИЦЯ М.М.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ У СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ

Становлення української державності, побудова громадянського суспільства, інтеграція України у світове та європейське співтовариство передбачають орієнтацію на Людину, її духовну культуру й визначають основні напрями виховної роботи з молоддю та модернізації навчально-виховного процесу. Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної, за змістом, життєвої позиції.

Результати соціологічних досліджень свідчать, що рівень патріотизму громадян України є невисоким. Серед молоді віком 18-29 років показник готовності до еміграції становить 50,4%, а у віковій групі 30-39 років - 42,4%. Отже, серед вікової категорії, від якої залежить майбутнє України, практично кожен другий допускає для себе можливість еміграції. Ця сумна статистика свідчить про необхідність вирішення виховних проблем в українському суспільстві, які здатні впливати на підняття патріотичних настроїв серед співгромадян.

Можливість використання соціальним педагогом потенціалу соціальної реклами дає змогу інтенсивного впливу на свідомість учнів, зміцнення їх морально-культурних цінностей і формування патріотичної спрямованості підлітків, тому підготовка майбутніх соціальних педагогів до використання соціальної реклами у процесі соціально-виховної діяльності з формування патріотичної спрямованості старшокласників є актуальним завданням вищої освіти.

Аналіз наукової літератури з проблеми використання соціальної реклами як засобу формування патріотичної спрямованості старшокласників показав, що її

досліджували такі вчені: І.А. Каіров, А.С. Макаренко, І.С. Мар'янюк, М.А. Терентій, В.І. Шахненко (педагогічні аспекти); Г.В. Апостолова, І.Д. Зверева, Л.Г. Коваль (соціально-педагогічні аспекти) Ю.П. Колупаєва, С.В. Овчиннікова, А.В. Беляєв, А.С. Гаязов, О.В. Лешер (аспекти громадського виховання).

На основі аналізу та узагальнення ідей вищезазначених авторів, соціально-педагогічну діяльність із формування патріотичної спрямованості з використанням соціальної реклами визначено як умову формування у старшокласників морально-етичних та культурних цінностей, мотивів поведінки, знань та вмінь, що забезпечуватимуть розвиток патріотизму. Підготовка майбутніх соціальних педагогів з формування патріотичної спрямованості засобами соціальної реклами передбачає собою доцільне опанування сучасними технологіями з формування морально-ціннісних орієнтацій мотивів поведінки старшокласників з використанням потенціалу інформаційних технологій.

Підготовка майбутніх соціальних педагогів компетентних у питаннях використанні активних методів виховання, зокрема, у сфері формування патріотичної свідомості, надає змогу позитивно вплинути на розвиток у старшокласників громадянськості, любові до усього культурного надбання, що належить до їхньої країни як найважливіших духовно-моральних і соціальних цінностей, формування в учнів національно-патріотичних поглядів, готовності до їх активного прояву у різних сферах життя суспільства, високої відповідальності перед суспільством.

Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка інноваційних засобів інформаційних технологій для професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування патріотичної спрямованості старшокласників в умовах громади.

ПОЛЬШИНА Ю.Ю.

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ – МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Проблема професійної підготовки особистості, готової до результативної, плідної професійної соціально-педагогічної діяльності, посідає центральне місце серед вітчизняних наукових досліджень. Нині вона аналізується в контексті оновленого соціального замовлення, що вимагає компетентної, творчої, конкурентноздатної, самодостатньої особистості. Забезпечити виконання такого замовлення здатна професійна підготовка, яка об'єднує в собі накопичений історичний досвід та сучасні ефективні підходи до навчання та виховання.

У багатьох наукових працях простежується певна узгодженість у поглядах учених щодо тлумачення сутності професійної підготовки. У той же час у них існують відмінності стосовно розуміння окремих її аспектів та взаємозв'язків з такими близькими за змістом явищами, як професійне становлення, формування професіонала, професіоналізація, професіоналізм, професійна культура. Відповідно до вироблених позицій складаються моделі професійної підготовки фахівців. Отже, ця публікація присвячена аналізу сутності професійної підготовки студентів – майбутніх соціальних педагогів у вищому навчальному закладі.

Головними ознаками професійного становлення, ми вважаємо: по-перше, певну якість ставлення до професії, що виявляється передусім у прагненні плідно працювати в обраній галузі; по-друге, наявність можливостей працювати (в першу чергу, знань, умінь та навичок, а також здібностей, рис характеру, рівня

інтелектуального, фізичного розвитку); по-третє, здатність вирізняти і розв'язувати проблеми, що мають місце в ході соціально-педагогічної діяльності; по-четверте, готовність до подальшого професійного самовдосконалення. Вирішальним у професійному становленні є суб'єктивне ставлення особистості до своєї майбутньої професії та до себе як виконавця професійної діяльності, а центральним у створенні його концептуальної моделі – професійної культури особистості [3, с.13].

Сутність професійної підготовки ми вбачаємо в реалізації: виховної функції, націленої на формування світоглядних поглядів, переконань, ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців та надання їхній професійній діяльності ціннісно-сислової завершеності; розвивальної функції, яка забезпечує розвиток особистісних сфер майбутніх фахівців; освітньої (інформаційно-пізнавальної) функції, що полягає у сприянні засвоєнню системи загальнотеоретичних та спеціальних знань, перетворенню їх у власні надбання та втілення у професійній діяльності і поведінці [1, с.71].

Отже, викладене дає підстави вважати, що професійна підготовка у вищому навчальному закладі – це цілеспрямований процес формування особистості професіонала, який забезпечується наявними в освітньому закладі засобами і передбачає готовність особистості до соціально-педагогічної діяльності.

Література:

1. Галузинський В. Педагогіка: Теорія та історія: навчальний посібник / В. Галузинський, М. Євтух. – К.: Вища школа, 1995. – 237 с.
2. Крылова Н. Формирование культуры будущего специалиста: метод. пособие / Н. Б. Крылова. – М., 1990. – 142 с.
3. Орлов В. Ф. Професійне становлення вчителів педагогічних дисциплін: [моногр.] / В. Ф. Орлов ; за заг. ред. І. А. Зязюна. – К.: Наукова думка, 2003. – 276 с.

ПОНОМАРЬОВА В.В.

ВИМОГИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ УЧНІВ СУЧАСНИХ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЛІГРАФІЧНОГО НАПРЯМУ

Організація виробничої практики учнів професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) поліграфічного напрямку в даний час залежить від наявних можливостей навчальних закладів, характеру їх взаємозв'язків з відповідними підприємствами. Незважаючи на різноманітність умов, при проведенні виробничої практики учнів на підприємствах (в установах, організаціях) за будь-яких варіантах її організації необхідно виходити з таких принципових положень:

1) виробнича практика – складова частина навчального процесу, на всіх її етапах повинно органічно поєднуватися рішення виробничих і навчальних завдань;

2) роль майстра виробничого навчання не може і не повинна зводитися тільки до ролі організатора практики;

3) ні в якому разі не можна допускати використання учнів-практикантів як підсобних робітників. Так вони нічому не навчаться, більше того – розгублять і те, чому навчилися раніше. Ця умова в обов'язковому порядку повинна відображатися в договорах з підприємством на проведення виробничої практики учнів;

4) необхідно використовувати всі можливості забезпечення матеріальної зацікавленості учнів у продуктивній праці, але без шкоди для вирішення навчальних завдань.

Організаторам і керівникам виробничої практики учнів на підприємствах необхідно знати і по можливості використовувати відпрацьовані багаторічним досвідом системи професійної освіти організаційні та методичні прийоми проведення виробничої практики учнів.

ПОПОВ В.Д.

ВИХОВНІ СИТУАЦІЇ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

Як доведено результатами проведеного нами експерименту, формуванню моральної спрямованості особистості сприяють *виховні ситуації різних типів*, які безпосередньо спонукають школярів до виявлення моральної позиції (ситуації морального вибору, прийняття відповідальних рішень; ситуації конфліктостворювальні з моральними колізіями; ситуації опанування новими способами діяльності), а також ситуації, які спонукають учнів до спілкування, творчої взаємодії в колективній діяльності (ситуації допомоги й взаємодопомоги; ситуації співпереживання за успіх загальної справи, змагання й суперництва; ситуації колективного планування, підпорядкування та інші). Особливу увагу слід приділяти створенню ситуацій, спрямованих на стимулювання емоційно-почуттєвих станів, що збуджували прагнення школярів до виявлення моральних якостей, оволодіння моральними знаннями (ситуації співчуття, співпереживання; ситуації розриву способу і результату дії; ситуації прагнення відповідати улюбленому герою, успіху та інші).

У моделюванні ситуацій необхідно урахувати внутрішні (інтерес до позанавчальної діяльності підлітків, прагнення до моральних вчинків, особиста значущість, потреба в спілкуванні тощо) та зовнішні (романтика, суспільна значущість, змагання тощо) стимули. Це спонукає вихованців до виявлення в будь-якому разі власної моральної позиції.

У процесі створення виховних ситуацій слід дотримуватися таких вимог: відповідність змісту проблеми віковим та індивідуальним інтересам та потребам школярів; особистісна значущість її для підлітка; соціальна актуальність; опора на особистісний досвід учня; звернення до емоційної сфери вихованця; неординарність презентації проблеми; варіативність у розв'язанні ситуації; чіткість та зрозумілість її презентації.

ПОПОВА О.В.

СУТЬ ПОНЯТТЯ „ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ”

Вагомими в дослідженні теоретико-методологічних і технологічних основ формування інноваційної компетентності в майбутніх учителів є результати наукових пошуків Н. Бібік, Н. Клокар, О. Козлової, Л. Петриченко, О. Савченко та інших.

На підставі теоретичного аналізу досліджень учених щодо різних видів професійної компетентності педагогів (В. Введенський, В. Гриньова, І. Дичківська, М. Лук'янова, Н. Мурована та інші) дійшли таких висновків: інноваційна компетентність учителя – складна, інтегративна якість фахівця, що зумовлюється особливостями інноваційної діяльності (передусім її творчим характером та спрямованістю на дослідно-експериментальну роботу); структура цієї якості включає

чотири компоненти: теоретично-змістовий (базовий), професійно-діяльнісний (практичний), професійно-дослідний (творчий) і професійно-особистісний.

Не можемо погодитися з ученими, які, визначаючи поняття інноваційна компетентність як систему мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, вважають, що ця система забезпечує лише ефективність запровадження нових педагогічних технологій у роботі з дітьми. Такий підхід, на нашу думку, зводить інноваційну компетентність учителя до репродуктивного рівня, обмежуючи творчий характер інноваційної професійної діяльності.

Вважаємо, що інноваційна компетентність учителя – це система знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує здійснення ним усіх етапів інноваційної професійної діяльності: від моделювання та прогнозування до впровадження нововведення.

ПОРОХНЯ Л.А.

УЧНІВСЬКИЙ КОЛЕКТИВ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА УЧНІВСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Учніський колектив – це своєрідна модель суспільства, яка характеризується властивими суспільству відносинами, атмосферою людських ціннісних орієнтацій. В учнівському колективі об'єктом і суб'єктом навчання і виховання є учні, а центральною фігурою цього процесу виступає учитель. Основним видом діяльності учнів в межах учнівського колективу є навчання. Діяльність учнівського колективу спрямовується на кожного члена колективу, на виховання кожної особистості і всіх учнів водночас, на підготовку їх до сумісної діяльності. При цьому, процес навчання і виховання неможливий без міжособистісної взаємодії у системі «учень-учень», так як учнівський колектив характеризується однорідним віковим складом, що забезпечує спільність інтересів, взаєморозуміння і відносну психологічну сумісність. Для особистості учня учнівський колектив виступає соціальним мікросередовищем.

Учитель організовує взаємодію учнівського колективу з учнівським середовищем, коригуючи процеси сприйняття колективом учнівського середовища, впливу його на учнівське середовище та впливу учнівського середовища на ціннісні орієнтації учнівського колективу.

Готовність майбутнього учителя до попередження та розв'язання конфліктних ситуацій в учнівському середовищі передбачає сприймання майбутнім учителем учнівського колективу як внутрішньої складової учнівського середовища. Це обумовлено тим, що виховний аспект учнівського колективу дозволяє захищати особистість учня від впливу деструктивних міжособистісних конфліктних ситуацій, посилювати чи послаблювати ефект спонтанно сформованого досвіду учня адекватно попереджувати та розв'язувати конфліктні ситуації в учнівському середовищі, розширюючи власний соціальний простір, направляти власну педагогічну діяльність відповідно до основної ідеї концептуального розвитку освіти.

ПРИКОТЕНКО Т.А.

КОМУНІКАТИВНА ТА РЕГУЛЯТИВНА ФУНКЦІЇ АРТ-ПЕДАГОГІКИ В ПРОЦЕСІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

За останні десятиліття в українській системі освіти намітилися значні зміни, що являють собою нове бачення у розвитку педагогічної науки, а також її входження у світовий освітній простір. Саме тому відбувається активне переосмислення підходів до теорії і практики навчально-виховного процесу. Принцип варіативності, що був

запропонований українському освітньому колу в рамках Болонської системи, відкрив для педагогів широку творчу можливість моделювати педагогічний процес у будь-якому ракурсі. У зв'язку з цим особливу вагу набуває організація взаємодії різних педагогічних систем, апробування на практиці передових інноваційних технологій. Актуальним на даному етапі може стати впровадження в традиційну педагогічну систему таких інноваційних дисциплін як арт-педагогіка.

Арт-педагогіка дозволяє розглянути в рамках освіти усі компоненти корекційно-розвиваючого процесу засобами мистецтва. Процеси сприйняття мистецтва дітьми являє собою складну психічну діяльність. Саме завдяки арт-педагогіці можливо здійснювати навчання і розвиток особистості, коли відходячи від традиційної системи виховання, завдяки творчій взаємодії учня і вчителя формується прагнення до самонавчання. Головна мета, яку переслідує арт-педагогіка, є соціальна адаптація та художній розвиток дітей, і в першу чергу дітей з особливими потребами. За допомогою мистецтва можна ефективно корегувати певні аспекти у поведінці особистості, а саме: психофізіологічні, психотерапевтичні, психологічні, соціально-педагогічні.

Існує низка освітніх технологій в арт-педагогіці, які направлені на вирішення завдань художнього розвитку дитини, полегшенню процесу навчання, розумової діяльності. Мистецтво об'єднує інтелектуальне і художнє сприйняття світу, сприяє збереженню цілісності особистості, долучає учнів до духовних цінностей, розвиває всі органи почуття, пам'ять, увагу, інтуїцію та ін. Корекційно-розвиваючі та психотерапевтичні можливості мистецтва пов'язані з наданням дитині практично необмежених можливостей для самовираження і самореалізації.

У ході дослідження студенткою-практиканткою (напряму підготовки «Соціальна педагогіка») Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди був проведений експериментальний комплекс заходів у Більшовицькій гімназії Первомайської районної державної адміністрації Харківської області, направлений на підвищення рівня соціалізації молодших школярів за допомогою технологій арт-педагогіки.

Результати експерименту дали можливість констатувати, що діти з проблемами у розвитку, які належали до експериментальної групи, краще змогли налагодити свої взаємовідносини в колективі та з батьками, стали більш кмітливими, допитливими, розширили свій світогляд, частина батьків спробувала перейти на морально-етичне виховання своїх дітей і застосувати у своєму вихованні елементи етнопедагогіки, щоб допомогти дітям покращити процес соціалізації і підняти рівень навчання.

Результати наукового експерименту підтверджують позитивні зрушення при застосуванні комунікативної та регулятивної функції арт-педагогіки.

ПРОКОПЕНКО А.І., ОЛІЙНИК Т.О., ЧЕБОТОВА Я.В. СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ЗАСІБ РОЗБУДОВИ НОВОЇ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У сучасному суспільстві підвищення якості людського капіталу – це загальний підхід до розвитку освітньо-наукових систем при переході до суспільства знань, що обумовлює нове розуміння соціалізації людини. Педагогічні заклади вже спрямовані на модернізацію процесу підготовки педагогічних кадрів до цифрового громадянства, інноваційні програми посилюють увагу до фахівців, що здатні досліджувати шляхи підвищення ефективності соціальних програм, розробки та реалізації соціокультурних проєктів, підтримки соціальних ініціатив тощо. Отже, з

орієнтацією на випереджувальний світовий розвиток кіберпростору педагогічні кадри мають стати ключовим ланцюгом зазначених процесів.

В умовах розбудови інформаційного освітнього середовища пріоритетними є дослідження, що спрямовані на розв'язання проблем віртуальної спільноти, зокрема, опанування засобами мережі Інтернет як нової системи соціально-педагогічної взаємодії. Без сумніву, першочергове завдання полягає в здійсненні розробки інноваційних підходів до підготовки майбутніх вчителів до використання сучасного інструментарію у педагогічній діяльності, що пов'язано з формуванням педагогів-дослідників, які зацікавлені у підтримці та реалізації соціально значущих проектів на основі соціальних медіа інструментів і засобів ІКТ.

До головних питань навчання цифровому громадянству ми відносимо такі:

- цифровий етикет: електронні стандарти поведінки або процедури (бути відповідальними цифровими громадянами в цьому новому суспільстві);

- цифрове спілкування: електронний обмін інформацією (вміти використовувати можливість доступу до інформації завжди і повсюди);

- цифрова грамотність: процес навчання та опрацювання технологій (вміти використовувати швидко і належним чином);

- цифровий доступ: повністю електронна участь в діяльності товариства (розуміти, що рівний електронний доступ передбачає відсутність переваг з расових, фізичним або розумовим розбіжностям в електронному співтоваристві, зокрема, сприяння збільшенню числа людей у великих і малих містах з обмеженими потребами в з'єднанні);

- цифрова безпека (самозахист): електронні запобіжні заходи для забезпечення безпеки (вміти захистити інформацію від зовнішніх сил, які можуть викликати її руйнування або заповдіяти їй шкоду, тобто від вірусів, резервне копіювання даних і посилення контролю за нашим обладнанням);

- цифрові права та обов'язки: ці свободи відносяться до всіх в цифровому світі (необхідний розгляд, обговорення та осмислення основних цифрових прав та обов'язків для кожного, щоб забезпечити критичний підхід до оцінки достовірності інформації та ефективність у цифровому суспільстві);

- цифрова комерція: покупка і продаж товарів у електронній формі (бути ефективними споживачами в умовах безпечної цифрової економіки);

- цифрове законодавство: електронна відповідальність за дії та вчинки (розумітися на певних правилах, які відносяться до протиправних дій).

Провідна ідея підготовки вчителів полягає в формування трьох ключових їх компетентностей, зокрема: вміння працювати з сучасним знанням, технологією і інформацією, вміння працювати з іншими людьми, а також вміння працювати з суспільством і у суспільстві. Зазначимо, що для розв'язання таких завдань доцільно конструювати освітнє середовище нового покоління, що характеризується підвищенням рівня інтелектуалізації засобів, їх доцільного і раціонального інтегрування, забезпеченням гнучкості та адаптивності комп'ютерно-орієнтованих систем навчального призначення відповідно до індивідуальних потреб певного кола користувачів.

У роботі з найбільш важливими інструментами і засобами нової системи соціально-педагогічної взаємодії Google, Фейсбук, Вконтакте, Te-st (Теплиця соціальних технологій), Startupwomen (Social_Impact_Startups), Intel тощо, певна увага приділяється проектній діяльності студентів.

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ГУРТКАХ

Актуальність проблеми залучення студентів до роботи в наукових гуртках, клубах, товариствах, проектних групах обумовлена тим, що в науковій діяльності виховується науковець-початківець, відточується професіоналізм і педагогічна майстерність майбутнього вчителя. Наукові товариства студентів популяризують наукову діяльність серед студентської молоді, сприяють залученню осіб, які навчаються, до наукової роботи та інноваційної діяльності; представляють інтереси студентів перед адміністрацією вищого навчального закладу та іншими організаціями з питань наукової роботи та розвитку академічної кар'єри; сприяють підвищенню якості наукових досліджень; сприяють обміну інформацією між молодими вченими та дослідниками; сприяють розвитку міжвузівського та міжнародного співробітництва; взаємодіють з НАН України та національними галузевими академіями наук.

У структурі природничого факультету студентська наукова робота є невід'ємною складовою успішної професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів біології та хімії. Ключовими позиціями організації студентської наукової роботи є положення, занесені до статті 41 Закону «Про вищу освіту» (2014 р.) про наукові товариства студентів. Наукові гуртки, клуби, товариства, що діють на природничому факультеті, є частиною системи громадського самоврядування. Наукове товариство забезпечує захист прав та інтересів осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі, зокрема щодо питань наукової діяльності, підтримки наукоємних ідей, інновацій та обміну знаннями. У своїй діяльності наукові товариства студентів керуються законодавством, статутом вищого навчального закладу та Положеннями про організацію науково-дослідної роботи у ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Студентська наукова робота організована на принципах свободи наукової творчості, добровільності, колегіальності, відкритості, рівності права осіб, які навчаються, на участь у діяльності наукових товариств студентів.

Плідно працює **педагогічний гурток «Майбутні педагоги»** (керівник, доцент кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Т.С. Твердохліб). Студенти, які відвідують педагогічний гурток «Майбутні педагоги», щорічно організовують «Екскурсію до музею-центру А.С. Макаренка», є активними учасниками конкурсу педагогічної майстерності, олімпіади з педагогіки.

Майбутні вчителі хімії відвідують **студентський науковий хімічний клуб «Синтез»** (керівник, викладач кафедри хімії С.Ю. Макеев) з метою поглибленого вивчення хімії, набуття хімічних компетенцій як складових професійної компетентності майбутніх учителів хімії і біології. Студенти розширюють і доповнюють власну обізнаність про актуальні питання хімічної науки, удосконалюють навички користування хімічним посудом та приладами, проведення хімічного експерименту, намагаються реалізувати творчий підхід у розв'язанні хімічних завдань різних типів, привчаються до роботи в колективі.

За бажанням студенти відвідують **зоологічний гурток студентського наукового товариства** на кафедрі зоології (керівники, доцент кафедри зоології Т.Ю. Маркіна, старший викладач Г.С. Надточій). Програма гуртка включає систему теоретичних і практичних занять, екскурсій, експедицій на базі об'єктів природно-

заповідного фонду Харківщини та України. Інтерес у гуртківців викликають такі форми роботи зоологічного гуртка, як наукові дослідження студентів з обраних тем з ентомології та орнітології, експедиції по вивченню біорізноманіття об'єктів природно-заповідного фонду України, Студенти навчаються: проводити лабораторні дослідження та вести спостереження у природі; працювати з визначниками комах, птахів; визначати в природі тварин за різними діагностичними ознаками тощо.

Отже, завдяки організованій науковій роботі студенти розширюють і поглиблюють професійно-педагогічні знання й уміння, спрямовують внутрішній потенціал на поєднання педагогічної і наукової роботи, виховують в собі впевненість, самостійність, ерудованість, розвивають творче мислення.

РИЖАНОВА А.О.

СОЦІАЛЬНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Демократизація соціального виховання в соціокультурних умовах посттоталітарної України, що набуває ознак інформаційного суспільства, потребує від соціальної педагогіки детальнішого визначення якісних складових результату цього виховання, зокрема соціальної суб'єктності. Остання є необхідною умовою як для соціального розвитку нашої країни – розбудови громадянського правового суспільства з його культурою самоврядування, так і для соціального розвитку людини – сходження від сімейних цінностей через етнічні, громадянські, регіональні тощо до глобальних із відповідним розвитком якостей, поведінки, а, отже, і рівнем самореалізації у цих соціумах.

Вивчення суб'єктності людини, групи, соціуму актуалізується, як правило, в періоди демократизації суспільного буття. Філософський аспект суб'єктності досліджували Аристотель, Р. Декарт, Г. Гегель, М. Бердяєв та інші, соціологічний – Е. Дюркгейм, Л. Леві-Брюль, А. Інкельс та інші, психологічний – К. Альбуханова, А. Брушлинський, С. Рубінштейн та інші. Дослідження соціальної суб'єктності як складової результату соціального виховання – соціальності – в соціальній педагогіці лише розпочинається

Суб'єкт (лат. *subjectus*), за визначенням філософів, – це джерело, якому притаманні свідомість та воля, предметно-практичної та пізнавальної активності, спрямованої на об'єкт. У психології суб'єктом є будь-який індивід (людина, група, соціум), який цілеспрямовано діє з метою задоволення власних потреб. Проте суб'єктність, на погляд психологів, не є безумовною якістю кожного індивіда, перетворення на суб'єкта відбувається через взаємодію з іншими, у спільній діяльності через формування зацікавленості, активного інтересу, небайдужості до світу тощо. Отже, становлення суб'єктності може відбуватися в процесі виховання, більш того, наприклад, М.Каган розглядає виховання як «сходження до суб'єктності».

Звернення до *соціальної* (лат. *socialis* – суспільний) *суб'єктності* зумовлене піднесенням індивідуальності в культурі інформаційного суспільства. Гармонізувати індивідуальність аби вона не перетворилася на примитивний егоїзм, споживацтво можливо через цілеспрямовану актуалізацію соціальних потреб індивіда (людина, групи, соціуму), вдосконалення його соціальності, усвідомлене спрямування ним власної активності на зовнішнє – соціальне середовище, отже, через соціальну суб'єктність.

Соціальна суб'єктність індивіда є взаємокорисною як для нього, так і для зовнішнього соціуму. Внаслідок активної та відповідальної «відносно незалежної,

самостійної цілеспрямованої діяльності індивіда» (А. Буршлінський) на перетворення соціального середовища вдосконалюється не лише останнє, але і суб'єктність індивіда та самореалізується його індивідуальність.

Основою становлення соціальної суб'єктності є відчуття *власної гідності*, яке забезпечується *свободою волі*. Погоджуємося з Б. Бім-Бадом, що саме *мужність* необхідна соціальному суб'єкту, щоб він міг подолати тягар *відповідальності*, внаслідок отриманої свободи волі. Оскільки атрибутом суб'єктності є свідомість, то і соціальна суб'єктність неможлива без *усвідомлення індивіда власної соціальності*, її оцінювання та вдосконалення, без *передбачення та захисту* від несприятливих впливів соціуму.

Сприяючи соціальному розвитку як особистості, так і соціуму, соціальна педагогіка має розробляти технології соціального виховання, які би створювали умови «переходу» індивіда від одного рівня соціальної суб'єктності до іншого (наприклад, від сімейного, професійного до національного, громадянського тощо), тобто долали егоїзм особистісний, віковий, сімейний, національний, расовий, конфесійний, професійний, регіональний тощо.

Таким чином, соціальна суб'єктність як профілактика соціального егоїзму, споживацтва, комплексу «раба-господаря», страху свободи особистого вибору є основою соціального розвитку людини, групи, соціуму, їх сходження до найвищих соціальних цінностей, що є провідним завданням соціально-педагогічної діяльності. Тому пропонуємо об'єкт соціально-педагогічної діяльності називати не клієнтами, а соціальними суб'єктами, оскільки саме на підвищення соціальної суб'єктності людини, різноманітних груп, соціуму спрямована наша професійна діяльність.

РОМАНОВА І.А.

КУЛЬТУРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПЕДАГОГІЧНІЙ АНТРОПОЛОГІЇ

Розвитком дитини можна керувати, якщо педагог розуміє вихідні дані й тенденції цього розвитку. Саме така позиція була доведена в ХХ столітті в дослідженнях багатьох науковців. Зокрема, у працях В. Бехтерева, М. Ланге, П. Лесгафта, Л. Виготського, П. Блонського, П. Гальперіна, А. Запорожець, О. Леонтєва, Г. Костюка, Д. Ніколенко та інших великого значення надавали вивченню соціального середовища, яке впливає не лише на психіку дитини, а й помітно позначається на антропоморфічних параметрах вікового розвитку.

Розглядаючи сутність антропологічного підходу, А. Троцько і Л. Штефан узагальнюють, що його використання в педагогічній науці передбачає: 1) розуміння освіти як спрямованого процесу становлення та самостановлення людини; 2) виведення цілей і засобів навчання та виховання зі сутності людини.

Процес формування культури інтелектуальної діяльності молодших школярів має, у першу чергу, орієнтуватися на психологічні новоутворення дітей цього віку та вести їх розвиток за собою. Адже культура інтелектуальної діяльності визначає не тільки актуальний рівень розвитку дитини, але й впливає на її майбутнє.

Вступаючи до школи, кожна дитина зобов'язана проходити психологічну співбесіду, завдання якої виявити психологічну готовність дитини до шкільного навчання. До кінця дошкільного віку можна виділити три лінії розвитку дитини: 1) лінія формування довільної поведінки; 2) лінія оволодіння засобами й еталонами пізнавальної діяльності; 3) лінія переходу від егоцентризму до децентрації. До цих трьох ліній, які були проаналізовані Д. Ельконіним, слід додати мотиваційну

готовність дитини до шкільного навчання, тобто бажання йти до школи. Одночасно в неї повинна бути сформована соціальна позиція школяра, яка полягає в уміння взаємодіяти з однолітками, контролювати свою поведінку і виконувати вимоги вчителя. На сьогодні в педагогічній психології розроблені різноманітні методики, що дозволяють діагностувати готовність дитини до навчальної діяльності. Проте, як показує практична робота, більшість дітей шестирічного віку, які вступили до першого класу, не готова до шкільного навчання.

Перехід із вікової групи старшого дошкільника в групу молодшого шкільного віку супроводжується певними змінами в характері та структурі психічного розвитку дитини, серед яких можна відзначити велику працездатність, довільність психічних процесів, вольова поведінка приходить на зміну імпульсній, навіюваність змінюється зростанням самостійності й критичних здібностей, засвоєння соціальних норм, етичного розвитку; розвитку навичок спілкування з однолітками, встановлення міцних дружніх контактів.

Як показує сучасна практика організації навчання в початковій школі, рівень психічного розвитку дітей молодшого шкільного віку безпосередньо залежить від змісту навчання й особливостей побудови освітнього процесу. Молодший шкільний вік завдяки перелому в структурі соціальних відносин дитини опиняється сприятливим періодом для розвитку особистих якостей. Він є критичним періодом для диференціації двох рівнів інтелектуальної активності – репродуктивної та продуктивної, а тому надає можливості для найбільш сприятливого розвитку основ культури інтелектуальної діяльності. Експериментальні та прикладні дослідження не тільки показують позитивний вплив навчання на розвиток мислення в школярів і засвоєння ними навчального матеріалу, але й свідчать про те, що процесом формування культури інтелектуальної діяльності можна управляти, формуючи окремі його компоненти і характеристики в потрібному напрямі з наперед заданими параметрами.

САМОЙЛОВА Д.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ

Якісна підготовка студента, майбутнього фахівця – істотна передумова ефективності його діяльності після закінчення вищого навчального закладу. Відповідна підготовленість допомагає молодому спеціалісту успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання, досвід. Проблема якісної підготовки до професійної діяльності є однією зі значущих у сучасній науці.

Наукові дослідження педагогів (Н. Калашник, Н. Заверіко, Ю. Поліщука, І. Трубавіної, І. Пінчука, С. Бойко, Л. Ковальчука, Ю. Бухалов, Е. Якуба та інші) розкривають питання підготовки майбутніх соціальних працівників та соціальних педагогів, особливості їхньої реалізації в різних сферах, професійні функції. Сутність та напрями соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями населення розкривають у своїх працях О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщук та інші. Ідеї науковців є основою для розробки змісту навчання студентів цих спеціальностей.

Опрацьована психолого-педагогічна література свідчить про те, що проблема соціальної активності, багатогранність її виховних аспектів завжди були в полі зору науковців. Аналізу проблеми виховання соціальної активності підлітків було присвячено дослідження П. Конанихіна, Т. Коннікова, А. Лутошкіна, І. Мар'єнко,

А. Мудрика, М. Рожкова, Л. Спіріна, Л. Уманського, спрямовані на створення і забезпечення умов на повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу, здатності до самостійної суспільної діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації у певному середовищі. Вважають, що соціальну активність слід розглядати не тільки як властивість особистості, але і як форму та спосіб її діяльності. Слід сказати, що виховання соціальної активності можна розглядати як процес створення умов для реалізації готовності учнів до реальних соціальних дій у різних сферах соціальних відносин (політичної, економічної, духовної).

На основі проаналізованого досвіду було розроблено низку комплексних заходів соціально-педагогічної діяльності з метою формування у підлітків позитивного ставлення до життя, сприяння більш адекватному, безпроблемному пристосуванню до мінливих умов соціуму та забезпеченню внутрішнього бажання до активних удосконалень суспільства.

Таким чином, підготовка майбутніх соціальних педагогів має забезпечити такі складові готовності фахівця до виховання соціальної активності в умовах ЗНЗ: професійно-гуманістична спрямованість особистості фахівця, інтелектуально-пізнавальний та діяльнісно-практичний компонент. Якісний процес підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи у ЗНЗ має містити максимальне використання можливостей дисциплін наочного блоку в їх тісному взаємозв'язку із доповненням їх змісту відео сюжетами з подальшим обговоренням; наявність соціально-педагогічної практики в загальноосвітніх навчальних закладах; проведення науково – дослідної, виховної та волонтерської роботи, що забезпечить успішність практичної діяльності соціального педагога.

У сучасних освітніх реаліях перспективами вдосконаленням змісту підготовки фахівців до роботи з виховання соціальної активності підлітків у ЗНЗ є: розробка та впровадження документа, що містить конкретні вимоги до рівня і обсягу знань, умінь і навичок соціального педагога у роботі у ЗНЗ, його особистісних якостей, що дозволятимуть належним чином виконувати професійні функції у визначених умовах. Доцільність представлення таких професійно значущих компетентностей є основою для розв'язання професійних завдань та формування особистості фахівця, а також для вибору дисциплін змісту підготовки майбутнього соціального педагога в умовах вищого навчального закладу та можливостей працевлаштування.

САЧАВА К.Д.

ЧИННИКИ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАЦЕЛЮБНОСТІ ПІДЛІТКІВ

У процесі проведеної нами дослідно-експериментальної роботи встановлено, що фундаментом виховання навчальної працелюбності підлітків є оволодіння ними основами культури розумової праці.

У дисертації на основі узагальнення поглядів науковців (К. Бардін, В. Євдокимов, Ю. Ібрагім, В. Лозова, Н. Можаяєва, І. Раченко, М. Черпінський та інші) *культуру розумової праці* визначено як сукупність спеціальних знань, умінь і навичок, а також певних якостей особистості, що визначає ефективність здійснення розумової праці індивіда в навчальній діяльності, його готовність до свідомої, раціональної організації її здійснення, що забезпечує підвищення якості навчальної діяльності. Оволодіння культурою розумової праці, складовою якої є наукова організація праці (НОП), забезпечує правильну, впорядковану, найефективнішу,

узгоджену навчальну роботу, що передбачає правильний режим роботи, устаткування місця, відбір порядку виконання дій, уміння швидко включатися в роботу, вести її не відволікаючись тощо.

Важливу роль у вихованні навчальної працелюбності молодших підлітків відіграє також *самовиховання*, оскільки воно зумовлює випереджувальне віддзеркалення у свідомості людини тих дій і вчинків, які вона збирається зробити в процесі особистісного розвитку, визначення тих рис і якостей, які вона припускає виробити в собі для здійснення тієї чи іншої діяльності. Якщо подібна «уявна програма» формується, вона спонукає школяра до практичних дій щодо її реалізації, створює стимули для виявлення вольових зусиль. Самовиховання вимагає активного усвідомлення особистістю свого «Я», відносин із навколишнім світом, життєвого досвіду, самого процесу роботи над собою; управління собою, власною поведінкою, внутрішнім станом; планування й організації власної діяльності, контролю та оцінювання перебігу роботи й результатів, а за необхідності корекції власної діяльності й поведінки.

СЕДЕНКОВА Р.В.

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК НАСЛІДОК ПРАВИЛЬНОГО ВИБОРУ ПРОФЕСІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Згідно Закону України «Про сприяння соціальному становленню і розвитку молоді в Україні» та Положенню „Про організацію професійної орієнтації населення” профорієнтаційна робота сприяє підвищенню соціальної та професійної мобільності людини.

Аналіз науково-методичної літератури показав, що соціальну активність як наслідок правильного вибору професії розглядали в таких аспектах:

- 1) Вплив професії на життя людини. Досліджено в праці О.М. Борисової «Про роль професійної діяльності у формування особистості»;
- 2) Соціально активна молодь як наслідок вільного вибору професії, розглянуто в працях Н.К. Крупської «Вибір професії», «Про працю підлітків»;
- 3) Формування соціально-трудової активності майбутніх фахівців соціальної сфери. Даний аспект розглядає Н.М. Мамай в своїй роботі «Первинна професіоналізація як етап формування соціально-трудової активності студентства у сучасних умовах».

Але недостатньо розглянута соціальна активність як наслідок правильного вибору професії в історичному аспекті, що зумовило вибір теми нашого дослідження.

О.В. Безпалько визначає соціальну активність як динамічне утворення, суб'єктом-носієм якої виступає людина; має різну ступінь прояву та залежить від співвідношення між соціальними обов'язками особистості у суспільно значущій діяльності та суб'єктивними установками на діяльність; її розвиток відбувається через систему зв'язків людини з навколишнім соціальним середовищем у процесі пізнання, діяльності і спілкування. Соціальна активність проявляється, як здатність діяти свідомо, не тільки пристосовуючись до зовнішнього середовища, але й цілеспрямовано змінюючи її. У практичному житті вона виступає як діяльність в організації та координації активності індивідів, в освоєнні ними зовнішнього середовища.

Проаналізувавши наукову літературу з даної теми, ми можемо стверджувати, що розвинена соціальна активність особистості можлива лише за умови правильного вибору професії.

У розробках історико-педагогічного характеру щодо професійної орієнтації молоді слід виділити праці А.С. Макаренка та В.О. Сухомлинського.

А.С. Макаренко особливого значення у виборі життєвого шляху молоді надавав свободі вибору різних видів праці та їх різноманітності. При професійному самовизначенні вихованців А.С. Макаренко звертав особливу увагу на трудову підготовку та виховання трудових якостей людини.

В.О. Сухомлинський наголошував, що потрібно щоб праця увійшла в духовне життя особистості, в життя колективу, щоб захоплення працею стало однією з найважливіших якостей людини. Особливе значення В.О. Сухомлинський приділяв трудовій культурі – ступеню духовного розвитку, коли людина не може жити без праці, коли праця наповнює її життя високим натхненням, духовно збагачує життя особистості та життя колективу. Аналізуючи готовність людини до трудового життя В.О. Сухомлинський звертав увагу на те, що вона вміє дати суспільству і що дає людині праця для її духовного життя.

Перспективними напрямками наукового дослідження з проблеми соціальної активності як наслідку правильного вибору професії в історичному аспекті є аналіз організації профорієнтаційної роботи у працях В.О. Сухомлинського та досвід профорієнтаційної роботи в спадщині А.С. Макаренка.

СИТНИКОВА Д.С.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Як зазначено у змісті основних нормативних документів: Законі України «Про освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні – дитина є найвищою цінністю, тому одним із головних напрямів освітянської діяльності визначено стратегію на забезпечення життєздатності дитини, що передбачає її гармонійну адаптацію та функціонування в соціальному середовищі.

Дошкільні навчальні заклади першими відкривають перед дитиною світ соціально-суспільного життя. Дитячий садок разом із родиною бере на себе функції виховання та формування особистості дошкільника. Цей період є віком найстрімкішого фізичного та психічного розвитку дитини, первинного формування фізичних і психічних якостей, необхідних людині протягом всього подальшого життя. Надходження дитини до дошкільної установи пов'язано зі значними емоційно-психологічними змінами особистості, які потребують цілеспрямованого виховного впливу кваліфікованих фахівців. Велика кількість несприятливих чинників, зумовлених соціальною нестабільністю, негативно впливають на сучасну дитину і можуть загальмувати розвиток потенційних можливостей особистості. За таких умов у суспільстві гостро постає проблема соціальної адаптації та збереження здоров'я особистості. Саме тому адаптація дітей до дошкільного навчального закладу є актуальною і потребує особливої уваги з боку соціальних педагогів, вихователів і батьків. У зв'язку з цим гостро постає проблема професійної підготовки до адаптації дітей до умов дитячого садка не тільки сучасних вихователів, а й працівників соціально-психологічної служби, зокрема соціальних педагогів.

Питання соціально-педагогічної діяльності з адаптації розглядаються в роботах: А.Й. Капської, О.О. Безпелько, В.П. Шпака (теоретичні основи соціально-педагогічної діяльності); Н.Д. Ватутіної, Л.С. Виготського, М.В. Савчина (теоретико-

методологічні проблеми соціалізації дитини, психологічні і фізіологічні аспекти); Н.М. Захарової, Г.М. Левицької, Л.Д. Мартинової (особливості вікової адаптації до дитячого садка, дезадаптаційні процеси у дошкільний період); О.І. Михайлицької, О.С. Найден, О.В. Самаріної (теоретична й практична готовність соціального педагога до здійснення виховної, освітньо-дозвілєвої діяльності); Л.П. Савіна, С.М. Якименська (проблеми підготовки соціального педагога до практичної діяльності).

Але, не зважаючи на значний інтерес науковців до проблеми соціально-педагогічної адаптації дошкільників до дитячого садка, питання підготовки майбутніх соціальних педагогів до цієї діяльності є недостатньо вивченим. Проте, розробка технології підготовки майбутнього соціального педагога до соціальної адаптації дітей молодшого дошкільного віку до дитячого садочка і впровадження її в освітній процес вищого навчального закладу дозволять:

- підвищити рівень знань соціальних педагогів, що працюватимуть із малечею;
- сформувати готовність майбутнього соціального педагога до роботи з молодшими дошкільниками;
- збагатити і доповнити зміст освітнього процесу ВНЗ, що значно підвищить освіченість майбутніх соціальних педагогів з питань адаптації малечі, вплине на можливості дітей безболісно і швидко проходити процес соціальної адаптації до дошкільного навчального закладу;
- надати більш широкий спектр можливостей у розв'язанні поставленої проблеми.

Отже, проблема підготовки майбутнього соціального педагога до роботи із дітьми дошкільного віку на сьогоднішній день є актуальною і відкриває безліч перспектив для досліджень та наукових розробок. Коректно розроблена технологія підготовки майбутнього спеціаліста надасть можливість удосконалити освітній процес у вищому навчальному закладі, що в свою чергу відобразиться на якості підготовки майбутніх фахівців.

СІЛІНА Г.О., ЗАМАЗІЙ Ю.О.

ПІДГОТОВКА СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ПРАКТИКА ТА ПРОБЛЕМИ

Світовою тенденцією сучасності є прагнення до деінституалізації та соціальної адаптації осіб з особливостями психофізичного розвитку; наразі починає формуватися нова культурна і освітня норма – повага до людей фізично та інтелектуально неповносправних. Сьогодні дедалі наполегливіше порушуються питання про спільне навчання дітей з обмеженими можливостями здоров'я зі здоровими ровесниками – інклюзивна освіта.

Успішність впровадження інклюзивної освіти залежить від поінформованості педагогів про існуючі проблеми в освіті дітей з особливими потребами, розуміння інклюзії як цінності демократичного суспільства, розвитку толерантності, зміни ставлення до дітей з особливими потребами з боку педагогів, батьків, пересічних громадян.

На вирішення проблеми підготовки соціальних педагогів до роботи в інклюзивному навчальному середовищі спрямовано зміст відповідних курсів підвищення кваліфікації у КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти».

Метою курсів підвищення кваліфікації соціальних педагогів загальноосвітніх навчальних закладів є оновлення, доповнення, розширення, розвиток їх теоретичних і практичних знань, умінь і компетентностей в умовах зростання вимог до рівня кваліфікації соціальних педагогів, оволодіння ними сучасними методами розв'язання професійно-педагогічних завдань.

Завданнями курсів підвищення кваліфікації визначено:

- *вдосконалення* методологічної, психолого-педагогічної, інформаційної, комунікативної, дослідницької компетентностей соціальних педагогів відповідно до вимог кваліфікаційної характеристики;

- *задоволення потреб* фахівців в отриманні теоретичних знань про новітні досягнення в галузі вікової та педагогічної психології, продуктивного педагогічного досвіду, а також у професійному самовдосконаленні і самореалізації;

- *підвищення рівня професійних знань і умінь* соціальних педагогів, вдосконалення їх фахової майстерності, підготовки до якісного виконання професійних завдань з метою забезпечення Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти;

- *вдосконалення здатності* соціальних педагогів до педагогічного мислення, володіння аналітичними, прогностичними, проєктивними та рефлексивними навичками, вмінням самостійно знаходити способи оптимального вирішення педагогічних завдань та передбачення наслідків педагогічних дій.

Програма складається із соціально-гуманітарного, професійного, діагностико-аналітичного модулів та модуля поглибленої професійної підготовки й самоосвіти. Кожний з них має інваріантну та варіативну складові.

У змісті професійного модуля передбачається оновити і поповнити знання та вміння слухачів з питань засадничих основ організації діяльності соціального педагога навчального закладу, сучасних тенденцій розвитку вікової та педагогічної психології, інформаційних технологій. Особлива увага зосереджена на питаннях методики соціально-педагогічної роботи, соціальної підтримки дітей та молоді з особливостями психофізичного розвитку.

Модуль поглибленої професійної підготовки та самоосвіти передбачає навчання на спецкурсах, семінарах, індивідуальних та групових консультаціях. Серед інших, слухачам пропонується навчання на тематичному спецкурсі «Організаційно-педагогічні умови впровадження інклюзивної освіти», метою якого є засвоєння педагогічними працівниками філософських, нормативно-правових, психологічних, організаційних засад інклюзивної освіти.

Серед завдань спецкурсу визначено такі: систематизація знань щодо основних положень інклюзивної освіти; особливостей спілкування з різними категоріями дітей з порушенням психофізичного розвитку; формування умінь ефективної командної взаємодії з педагогами, спеціалістами, батьками; навичок ефективного спілкування, прийняття обґрунтованих педагогічних рішень; розвиток установок до емпатії, рефлексивності, аналітичності, адаптивності педагогічних працівників.

Саме такий комплексний підхід до організації підвищення кваліфікації соціальних педагогів, що передбачає різні форми занять, дає можливість удосконалити та розширити теоретичну і практичну частини підготовки, забезпечує оперативне врахування професійних запитів і потреб слухачів.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТЮТЮНОПАЛІННЯ СЕРЕД МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Під час навчання у початкових класах в період життя дитини від 6-7 років до 10 років, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), 20-30 % школярів України здобувають перший досвід тютюнопаління.

За даними дослідників (О. Балакірєв, О. Яременко С. Гарницький) діти швидше, ніж дорослі стають залежними від нікотину. На сьогоднішній день, на жаль, помолодшала вікова група дітей, котрі роблять перші спроби з тютюнопаління. Все більше неповнолітніх виявляються втягненими в тютюнопаління зі шкільної лави.

Розширюють і поглиблюють вивчення даної проблеми праці соціальних педагогів - В. Бочарової, Б. Вульфою, А. Мудрика. Психолого-педагогічні дослідження з профілактики раннього тютюнопаління підлітків та дітей, проведені психологами (С. Бадмаєва, С. Белічева) та педагогами (Т. Зуєвою, І. Іванніковою, В. Кашенко, Ю. Клейберг, І. Невським, В. Поповим, О. Романовою) свідчать про те, що тютюнопаління негативно впливає на вразливий організм дитини та є передвісником проблем, пов'язаних із вживанням наркотиків та алкоголю.

Проведений аналіз праць таких дослідників, як С. Лапаєнко, О. Турянська дозволяє стверджувати, що саме у молодшому шкільному віці закладаються базові цінності, тому це найважливіший час для профілактичних заходів щодо поширення шкідливих звичок, зокрема тютюнопаління, – формування здорового способу життя.

Тому, аналізуючи особливості роботи всіх суб'єктів соціально-педагогічної діяльності було визначено, що в період молодшого шкільного віку учні найкраще під керівництвом соціального педагога зможуть сформувані ціннісні переконання щодо здорового способу життя, профілактичні заходи сприятимуть позитивно вмотивованій поведінці дитини, інформація про шкідливість тютюнопаління посилить негативізм до цієї звички, а залучення молодших школярів до різних творчих форм навчально-виховної роботи сприятиме соціально-педагогічній адаптації учнів і допоможе реалізувати особистісні можливості кожного школяра.

У результаті аналізу літератури визначено, що в загальноосвітніх навчальних закладах соціальними педагогами проблемі профілактики тютюнопаління в учнів початкових класів приділено недостатньо уваги, а також спостерігається недостатня розробленість методичної бази з даної проблеми, що знижує ефективність соціально-педагогічної діяльності спеціалістів установ освіти.

Саме тому, потреба у досвідчених фахівцях у сфері профілактичної роботи вимагає зміни пріоритетів у напрямках підготовки соціальних педагогів у вищих закладах освіти до означеної діяльності, а саме: забезпечення професійно-орієнтованого та діяльнісно-практичного навчання майбутніх соціальних педагогів. При цьому актуальним стало обґрунтування теорії і практики підготовки студентів до попередження тютюнопаління серед учнів початкових класів та виявлення оптимальних організаційно-педагогічних умов такої підготовки.

Отже, підготовка майбутнього соціального педагога до попередження тютюнопаління серед молодших школярів у ЗНЗ, а саме зміщення акценту у бік стимулювання активності і самоактуалізації студентів, посилення практичного

компоненту у підготовці, сприятиме озброєнню майбутніх соціальних педагогів необхідними знаннями, уміннями і навичками, формуванню стійкої мотивації до активної діяльності у сфері попередження тютюнопаління серед молодших школярів.

СУРЖАНСЬКА В.А.

ТЕСТУВАННЯ АБИТУРІЄНТІВ ПІД ЧАС ВСТУПУ НА 5 КУРС ЗА ДОПОМОГОЮ СИСТЕМИ КОНТРОЛЮ І МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЗНАНЬ E-RATING

Тестові технології контролю рівня засвоєння навчального матеріалу студентами дедалі набувають широкого застосування у освітньому процесі навчальних закладів різних рівнів. Тестові завдання мають низку переваг перед іншими формами контролю знань, забезпечуючи зокрема: оперативність контролю, швидкість перевірки засвоєння знань, інформативність, можливість диференціювання складності запитань, компактність збереження інформації тощо.

Апробація інтерактивної системи оцінки якості знань VOTUM-VEB протягом 2013-2014 навчального року на базі ХНПУ імені Г.С. Сковороди дозволила зробити контроль рівня знань студентів дійсно оперативним і зручним. Більшість факультетів нашого університету, на яких демонструвалися переваги використання VOTUM-VEB у навчальному процесі, давали позитивні відгуки та виявляли справжню зацікавленість системою. Але, крім низки суттєвих переваг, було виявлено й певні її недоліки. Суттєвим з них стала неможливість тестувати одночасно значну кількість осіб, які виконують індивідуальний тест. Цей недолік ліквідовано у новому програмному продукті – системі контролю і моніторингу якості знань E-Rating. Нова система «вміє» гнучко виставляти оцінку, визначаючи коло питань, в яких орієнтуються студенти краще чи гірше, що суттєво економить час викладача на перевірку та дозволяє коректувати зміст навчального матеріалу, компактно зберігати різноманітні варіанти статистичних звітів у електронному та роздрукованому вигляді. У зв'язку з цим, вступну кампанію на 5 курс на спеціальність «Соціальна педагогіка» у ХНПУ імені Г.С. Сковороди було здійснено в серпні 2014 року із застосуванням пультів VOTUM на програмовому забезпеченні E-Rating.

Проведене тестування засвідчило наступні позитивні моменти:

- інтерфейси старої програми VOTUM-VEB та нової E-Rating є подібними та інтуїтивно зрозумілими, тому у викладачів не виникає проблем зі створенням тестових матеріалів;
- усі тести, створені викладачем у VOTUM-VEB можна перенести в E-Rating без особливих зусиль;
- для роботи з E-Rating можна використовувати пульти VOTUM, а в аудиторії з обладнання – ноутбук та мультимедійний проектор (у випадку індивідуального тестування проектор може не використовуватись);
- на екрані ноутбука викладач може відслідковувати роботу студентів над індивідуальним тестом;
- спостереження за студентами під час виконання тестових завдань засвідчило, що відповіді на запитання за допомогою пультів знижують напругу, студенти мають можливість працювати у власному, зручному темпі, а індивідуальний варіант тесту забезпечує неможливість списування;

- програмне забезпечення VOTUM-VEB та E-Rating зручно представляє звітну статистику за виконання тестового завдання як за окремим студентом, так і за усією групою;
- статистичні відомості за кожним окремим студентом можливо відслідкувати у певній динаміці, яка з часом накопичиться у викладача, який користується пультами у навчальному процесі.

Таким чином, удосконалена система контролю і моніторингу якості знань E-Rating покликана не тільки полегшити працю викладача, а й суттєво покращити навчальний процес, оскільки має незаперечні переваги. У наступних публікаціях автора буде подано відомості про подальші результати впровадження E-Rating у роботу зі студентами.

СУРОВА Ю.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Сучасні негативні соціально-економічні, соціокультурні й політичні процеси, які відбуваються в нашому суспільстві, зумовили значне зростання правопорушень у середовищі підлітків. Як зазначає Міністерство внутрішніх справ України, за статистичними даними на 2013 рік кожен четвертий підліток у віці 14-15 років скоював правопорушення. Серед них – 52 % тяжких та особливо тяжких злочинів. Дослідження Я. Кічук, свідчать, що низька результативність профілактичної діяльності закладів освіти певною мірою пов'язана з недостатнім рівнем суспільно-правової і професійної підготовки фахівців, які її здійснюють [1]. Як зазначає І. Ковчина, необхідність у досвідчених фахівцях у сфері профілактичної роботи вимагає зміни пріоритетів у напрямках підготовки соціальних педагогів до означеної діяльності у вищих закладах освіти: забезпечення професійно-орієнтованого та діяльнісно-практичного навчання майбутніх фахівців [2].

Аналіз наукової літератури з проблеми соціально-педагогічної діяльності з профілактики правопорушень підлітків показав, що у різних аспектах її досліджували: Г. Аванесов, Я. Глинський, О. Кулішов (правові аспекти); З. Зайцева, Б. Кобзар, В. Оржеховська (соціально-педагогічні аспекти); П. Блонський, М. Боришевський, В. Демиденко, Л. Зюбін, А. Макаренко, В. Сухомлинський, В. Татенко, М. Фіцула, С. Шацький, М. Ярмаченко (педагогічні аспекти); Г. Балл, І. Бех, О. Бондаревська, С. Подмазін (психолого-педагогічні аспекти). Проблему професійної підготовки до профілактичної діяльності з підлітками висвітлено з таких питань: сутність та особливості професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів (Н. Агаркова, В. Бочарова, М. Галагузова, Ю. Галагузова, Я. Кічук, Л. Мардахаєв, Ф. Мустаєва, Е. Сорочинська); підготовка майбутніх фахівців до соціально-правової просвіти (А. Коротун, І. Ковчина).

Узагальнення досвіду вищезазначених авторів дає підстави стверджувати, що: актуальним завданням є виявлення оптимальних шляхів та засобів підготовки студентів-майбутніх соціальних педагогів до профілактики правопорушень неповнолітніх; система підготовки студентів до профілактичної роботи не має комплексного характеру, бракує ефективних розробок практичного інструментарію, яким мають оволодіти майбутні соціальні педагоги для здійснення профілактичної

діяльності. У межах існуючої потреби формування професійної компетентності майбутніх соціальних педагогів метою нашого дослідження є виявлення та обґрунтування шляхів та засобів їх підготовки до виховної роботи з неповнолітніми, розробка нетрадиційних підходів до організації профілактичної правовиховної роботи соціального педагога у середовищі загальноосвітніх навчальних закладів, що забезпечуватиме профілактику правопорушень.

Перспективу подальшої роботи в цьому напрямі вбачаємо у з'ясуванні суті самої підготовки студентів до соціально-педагогічної профілактики правопорушень, а також визначення системи організаційних форм і методів підготовки до зазначеного напрямку роботи.

Література:

1. Кічук Я.В. Експериментальний підхід до формування правової компетентності майбутніх соціальних педагогів: своєрідність, деякі результати запровадження : збірник наукових праць / Я.В. Кічук. – Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2010. №8 – С. 124-129.

2. Ковчина І. М. Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи / І.М. Ковчина. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 373 с.

ТАРАН Я.О.

ПЕДАГОГІЧНА ПІДТРИМКА СТУДЕНТІВ У НАВЧАННІ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

У психолого-педагогічній літературі педагогічну підтримку традиційно розглядають як дидактично цілеспрямовану діяльність компетентних педагогів з надання превентивної й оперативної дозованої допомоги студентам у розв'язанні їхніх індивідуальних проблем, пов'язаних з успішним просуванням у навчанні, спілкуванні, професійному самовизначенні, самовираженні (Т. Анохіна, О. Газман, В. Лозова, О. Попова та ін.).

Аналіз літературних джерел надає підстави засвідчити, що проблема педагогічної підтримки студентів у навчанні математики та подальшому професійному становленні в сучасних дослідженнях практично не ставиться. Разом з тим за даними нашого дослідження, значна частина студентів потребують надання превентивної й оперативної педагогічної допомоги у формуванні інтересу до навчання математики, спілкуванні, оскільки відчувають значні утруднення у взаємодії із суб'єктами педагогічного процесу тощо.

Проведений семантичний аналіз поняття «підтримка» надає підстави стверджувати, що зміст поняття полягає в допомозі студенту стати впевненим у собі, підтримці й розвитку того позитивного, що є в особистості, її суб'єктності й індивідуальності, прагнення до самостійності, саморозвитку, запобіганні тому, що заважає розвитку, усуненні психологічних бар'єрів тощо.

Для адаптації студентів до умов реального навчального процесу з математики у ВНЗ велике значення має науково обґрунтована організація педагогічної підтримки, яка передбачає формування стійкого інтересу до предметів природничо-математичного циклу; роботу з ліквідації прогалин у знаннях, уміннях; створення ситуацій успіху в навчанні; врахування типових утруднень, з якими зустрічаються

студенти, що дозволяє організувати дозовану допомогу, необхідну для подолання конкретних утруднень і визначати відповідну адекватну педагогічну підтримку.

ТЕРЕНЯ Е.О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ СТАТЕВОЇ КУЛЬТУРИ ПІДЛІТКІВ У ЗНЗ

Проблема статевої культури в останнє десятиліття активно досліджуються представниками різних наук. Це пов'язано з тим, що глибокі зміни в трудовій, побутовій, дозвілльєвій діяльності, викликані науково-технічним прогресом, призвели до якісних перетворень у відносинах між чоловіками і жінками, що відображається і в статевих відносинах. Формування статевої культури підростаючого покоління є предметом дослідження багатьох наук: фізіології, ендокринології, психології, психіатрії, соціології, етики, педагогіки і соціальної педагогіки. Статева культура розглядається як комплекс соціально значущих цінностей, які регулюють взаємовідносини між протилежними статями на всіх рівнях суспільного життя.

Відсутність цілісної системи засобів та заходів формування статевої культури підлітків, відсутність досвіду відповідного змісту відчутно впливає на діяльності майбутнього соціального педагога, якщо взяти до уваги невпевнені кроки держави на шляху формування статевої культури підлітків у ЗНЗ.

Актуальність зазначеної проблеми зумовила розроблення комплексної програми «Діалог» підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування статевої культури підлітків у школі, яка дозволить своєчасно та дієво попередити негативні прояви поведінки підлітків на ґрунті міжособистісних відносин чоловіка та жінки.

Розроблена програма містить три етапи: підготовчий, основний та підсумковий. Метою підготовчого етапу є формування мотивації майбутніх соціальних педагогів у професійному зростанні (кінолекторій «Сучасні відносини між підлітками»; опитування «Чи розумію я підлітків»; лекція «Чим живуть підлітки: уподобання та необхідність»). Основний етап спрямований на оволодіння методами та засобами соціально-педагогічної діяльності з формування статевої культури підлітків (тренінг «Неприємні розмови: як вести бесіди на делікатні теми?»; практичне заняття психологічного спрямування «Ключ від усіх дверей: як знайти підхід до підлітка»; інформаційна година «Ціннісні орієнтири сучасної молоді»). Метою підсумкового етапу є аналіз, контроль і корекція знань, умінь щодо формування статевої культури у підлітків (творче заняття «Острів»; бесіда «Місія соціального педагога»; практичне заняття «Все, чого я не вмію»).

Таким чином, розроблена комплексна програма підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування статевої культури підлітків у ЗНЗ «Діалог» спрямована на глибоке розуміння проблеми та освоєння інноваційних технологій соціально-педагогічної діяльності з формування статевої культури підлітків.

ТРОФИМОВ О.Є.

СОЦІАЛЬНО – ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Система післядипломної педагогічної освіти за своїм змістом, формами та особливостями, має надзвичайне значення для становлення й удосконалення педагога як професіонала. Соціальні потреби суспільства спонукають до удосконалення процесу навчання з метою оптимальної можливості учителя взаємодіяти з соціумом. Розробки нових напрямків освіти, дозволяють змінити зміст та організаційні форми навчання.

В Україні, як і в більшості країн світу, створення умов та удосконалення процесу розкриття і розвитку професійного потенціалу учителя в системі післядипломної освіти є багатоаспектним. Особливістю професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти є той факт, що він відбувається на тлі набуття педагогами професійного досвіду, який сприяє активізації свідомої, вмотивованої, сумлінної роботи вчителя над собою.

Соціально – педагогічні умови та процес підготовки фахівців у системі неперервної освіти має систему з трьох рівнів. На шкільному це методичне об'єднання вчителів – предметників, яке працює безпосередньо в школі. На районному методичне об'єднання вчителів – предметників, що працює в районному методичному кабінеті, з його періодичною роботою з підвищення кваліфікації вчителів (один раз на місяць). Обласна академія післядипломної освіти, де вчителі проходять підвищення кваліфікації один раз на три або п'ять років.

Кожний з рівнів має свою специфіку підготовки вчителів і реалізується шляхом комплексного підходу до організації процесу та створення соціально – педагогічних умов. Шкільний рівень дозволяє більше індивідуалізувати роботу з вчителем. На районному рівні є можливість більше уваги приділяти вивченню та поширенню кращого педагогічного досвіду, шкільних інновацій, застосуванню яких підвищує ефективність навчання. Районний рівень має більше можливостей щодо організації умов адаптації молодих вчителів до професійної діяльності. На рівні інституту післядипломної педагогічної освіти навчальний процес від епізодичного відрізняється відносною академічністю та систематичністю. Створення умов та організація цього середовища реалізується за участю фахівців з навчання дорослих, досвідчених вчителів та методистів. Це відкриває широкий доступ педагогічних працівників до нових джерел інформації, обговорення з авторами інновацій новітніх технологій, активного обміну досвідом роботи з колегами та появу нових ідей, підходів, вирішення проблем власної професійної діяльності.

Педагогічний процес створення умов щодо розкриття й розвитку можливостей вчителя в системі післядипломної освіти в науковій літературі розглядається як цілеспрямована й керована співтворчість викладачів і слухачів. Технологія реалізації включає визначення мети та її усвідомлення, спільне з викладачем педагогічне передбачення й прогнозування, колективне осмислення оптимального інструментування навчально-виховного впливу, аналіз досягнутого результату, співвіднесення його з висунутими цілями.

Вибір оптимального варіанту педагогічної технології залежить від сукупності умов які можна визначити як:

- соціально – психологічні особливості викладачів і слухачів;
- індивідуальна спроможність викладача та слухачів;
- можливості навчально–виховної ситуації, що склалася в закладі, в житті окремого слухача;
- попередження відволікання їх на завдання, не пов'язані з навчальним процесом;

- наявність сучасної матеріальної бази

Підсумовуючи слід сказати, що запропоновані умови процесу підготовки фахівців в системі неперервної та післядипломної педагогічної освіти ефективно діють тільки якщо спрямування зусиль викладачів, методистів закладів освіти.

ТЯПКІНА Ю.О.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Зростання агресивних тенденцій серед дітей молодшого шкільного віку відображає одну з актуальних соціальних проблем нашого суспільства. За статистикою Л. Берковец в Україні троє з десяти учнів класу є агресивними [1]. Як стверджує Г. Бреслав, особливості агресивної поведінки такі, що, зачіпаючи емоційну сферу особистості, вони сприяють збільшенню морального дисонансу, формуванню стресового і депресивного станів у молодших школярів [2]. Високий рівень агресії у дітей молодшого шкільного віку є небезпечним фактором, оскільки негативно впливає не тільки на навчальну діяльність, взаємини з батьками, друзями, однолітками, індивідуальний розвиток, але й на успішність їх у майбутньому житті. Аналіз досліджень В. Гарбузова дає підстави стверджувати, що молодший шкільний вік – небезпечний і разом з цим більш уразливий до негативного впливу [3].

Аналіз наукової літератури з проблеми профілактики агресивної поведінки молодших школярів показав, що досліджено такі її аспекти: сутність та особливості дитячої агресії в молодшому шкільному віці (Г.Э. Бреслав); методи роботи з агресивними дітьми (А. Гутгенбюль, А. Реан,); форми прояву дитячої агресії (В. Гарбузов, А. Захаров, Л. Сагатовська).

Проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з профілактики девіантної поведінки у дітей молодшого шкільного віку вивчали О. Безпалько, А. Бойко, І. Зверєва, А. Капська, О. Караман, В. Оржеховська, але проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики агресивної поведінки дітей молодшого шкільного віку не знайшла достатнього висвітлення у роботах вищезазначених авторів, що зумовило необхідність здійснення наукового пошуку і визначило мету нашого дослідження: розробити, обґрунтувати та експериментально перевірити комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики агресивної поведінки молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах.

Підготовку майбутніх соціальних педагогів до профілактики агресивної поведінки молодших школярів розглядаємо як процес формування спеціальних професійних знань та вмінь, розвитку особистісно-професійних якостей та мотивації, що забезпечуватиме підвищення їхньої професійної компетентності в означеному напрямі.

Перспективним напрямом подальших досліджень є визначення критеріїв та показників готовності майбутніх соціальних педагогів до профілактики агресивної поведінки молодших школярів у загальноосвітніх навчальних закладах та діагностичного інструментарію для їх вимірювання.

Література:

1. Берковец Л. Агрессия: причины, последствия и контроль: Пер. с англ. / Л.

Берковец. – С.Пб.: Прайм-Еврознак, 2001. – 417 с.

2.Бреслав Г.М. Емоційні особливості формування особистості в дитинстві / Г.М. Бреслав. – М.: Педагогика, 2008. – 320 с.

3.Гарбузов В.И. Неврозы у детей и их лечение / Гарбузов В.И., Захаров А.И., Исаев Д.И. – М.: Медицина, 1997. – 360 с.

ХЛАПОНІН С.С.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ РИЗИКОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ

Вивчення й переосмислення з позицій сучасності історичних надбань людства та критичне оцінювання недоліків у вихованні морально-етичної культури підлітків показує, що процес професійної підготовки соціальних педагогів з профілактики ризикованої поведінки недостатньо розроблений та вивчений. Психологічні особливості підліткового періоду є біологічно зумовлені реакції звільнення від батьківської опіки, групування з однолітками, які визначають пошуковий характер поведінки і «проби дорослого життя», що приводять до куріння, вживанням алкоголю, наркотиків і випадкових статевих зв'язків. Для того, щоб уникнути, або, хоча б, частково зменшити рівень практикування такої поведінки, необхідно формувати інформаційне поле для молоді щодо ризику втрати здоров'я при різних формах ризикованої поведінки. Для формування інформаційного поля необхідний певний рівень знань з проблеми в тих фахівців, хто буде в такій роботі брати участь.

Аналіз соціально-педагогічної літератури виявив, що з визначеної проблеми існує ціла досліджень. Зокрема, С.Б. Белогуров, С.В. Березін, В.С. Битенський, С.А. Кулаков, А.Е. Личко вивчали психологічний аспект виникнення різних залежностей у підлітків; І.Д. Зверева, А.Й. Капська, Л.Г. Коваль, А.В. Мудрик, С.Р. Хлебик досліджували соціально – педагогічний аспект роботи з підлітками в соціумі; І.С. Кон, І.Д. Зверева, А.М. Маковецький розробляли основи соціалізації молоді та соціальної роботи з підлітками. У роботах цих авторів розроблені різні підходи і методи організації профілактики, допомоги, підтримки, підкреслюються важливість врахування особливостей умов проживання, рівня життя дітей у сім'ї, розглядають чинники ризикованої поведінки підлітків та основні напрями профілактики такої поведінки, спрямованості допомоги на формування цінностей і якостей, виховання здорової як у психічному, так і фізичному плані, соціально активної особистості. Однак розв'язання проблеми підготовки професійно компетентних соціально-педагогічних кадрів, які володіють методами передбачення, профілактики, запобігання ризикованої поведінки, що виникає в житті підлітків, залишається актуальною й вимагає створення поетапної моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до профілактики ризикованої поведінки за місцем проживання.

ХОХЛОВА А.І.

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДЛІТКА В УМОВАХ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ

Проблема розвитку соціальної відповідальності школяра набуває особливої актуальності в сучасних умовах, коли успіх загальної справи залежить від відповідальності кожного за себе, за іншу людину та за загальну справу. Соціальна відповідальність завжди наповнена світоглядним сенсом, що засновується на свідомості та ідейній зрілості підлітка як формуючої особистості.

Формування соціальної відповідальності підлітків в умовах загальноосвітніх навчальних закладів ставить перед нами декілька завдань: виховання характерного психологічного значення соціальної відповідальності в особистісному становленні підлітка та адаптування особливостей розвитку соціальної відповідальності, у взаємозв'язку з основними новоутвореннями. При цьому, слід виділяти три основні показники соціальної відповідальності, це дисциплінарна відповідальність, відповідальність за себе в спільній справі і відповідальність за іншого у спільній справі. Що актуально саме для учнів підліткового віку.

Розвиток відповідальності на різних етапах відрізняється якісними особливостями. Але саме підлітковий вік, який виступає не просто як черговий період, а як особлива фаза психічного розвитку, фаза переходу від дитинства до дорослості. На цьому рівні розвитку складається відношення до самого себе як єдиного цілого, відмінному від інших людей, виникає переживання і усвідомлення свого "Я". Тому зміна соціальної позиції дитини в підлітковому віці, це насамперед прагнення зайняти певне місце в житті, суспільстві, у відносинах з дорослими, яка знаходить відображення в підвищеній потребі підлітка оцінити самого себе в системі «я і моя корисність для суспільства», «я і моя участь в житті суспільства», «я і суспільство».

Враховуючи психофізіологічні особливості розвитку та прояви відповідальності підлітків, необхідно використовувати так, званий, превентивний контроль, суть якого полягає в спеціально продуманій організації суспільно корисної діяльності, спрямованої на створення ситуацій, що сприяють засвоєнню підлітками соціальних цінностей і зразків поведінки.

Система превентивних заходів у загальноосвітній школі носить попереджуючий характер і спрямована, насамперед, на вдосконалення способу життя школярів, обрання ними правильної соціальної орієнтації. Яка реалізується через роботу шкільних органів учнівського самоврядування, активним залученням учнів до гурткової роботи, охопленням учнів постійними і тимчасовими дорученнями та індивідуальною роботою з підлітками. Тому формування соціальної відповідальності підлітків в умовах загальноосвітнього навчального закладу містить комплекс заходів: заняття з елементами тренінгу, лекції, бесіди, перегляд кінофільмів, інтерактивні профілактичні ігри, які спрямовані на профілактику ризикованої поведінки; круглі столи, КВК, брейн-ринги, конкурси самопрезентацій, олімпіади, змагання, які формують у дітей відповідальність щодо роботи в групі чи команді; організація щоденного обліку відвідування учнями навчальних занять, що сприяє підвищенню соціальної відповідальності дітей один до одного.

Таким чином, наявність комплексу таких корисних заходів, створюють передумови для того, щоб дитина прагнула перетворити відповідальність за своє власне життя в відповідальність за життя інших. Крім того, превентивний контроль сприяє підсвідомому засвоєнню підлітками соціально-педагогічних стереотипів, в яких закріплений моральний досвід суспільства, що допомагає їм орієнтуватися в різних соціальних ситуаціях.

РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАБЛЮДЕНИЯ ЗА ТВОРЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ДИСЦИПЛИН

Исследования проблемы становления студента как творческой индивидуальности учителя изобразительного искусства в современном обществе стоит уже давно. Это обусловлено тем, что преподавание изобразительного искусства в современном социокультурном пространстве ориентировано на компоненты материальной и духовной культуры, учитель своей деятельностью влияет на эстетическую, духовную и художественную сферы жизнедеятельности человека в глобальном смысле.

Формирование личности в процессе активной творческой деятельности рассматривали: С.Д. Максименко, В.А. Моляко. Изучением вопроса профессиональных качеств занимались отечественные и иностранные психологи: концептуальными принципами изучения проблемы развития творческих способностей – А. И. Кульчицкая, А.Н. Матюшкин. Однако проблема использования в педагогическом эксперименте наблюдений за творческим процессом деятельности студентов актуальна и для современных исследований.

Изучение в течение трех лет творческой деятельности студентов первого курса педагогических вузов по специальности «Изобразительное искусство», позволило сделать следующие выводы:

1. При поступлении студенты показывают различный уровень подготовленности, творческой направленности, мотивационной сферы.
2. Разный уровень подготовки первокурсников требует индивидуального подхода к организации занятий со студентами – от объяснения элементарных понятий до более творческих заданий.
3. Субъектно-субъектное взаимодействие преподавателя и студентов создает условие возникновения атмосферы понимания, творческого взаимодействия преподавателя и студента, студента и студента.
4. К концу учебного года не все студенты добиваются успехов из-за недостаточной внутренней мотивации, комплексов, лени.

Опрос преподавателей позволил обобщить недостатки подготовки студентов 2 курса:

1. Те студенты, которые недостаточно мотивированы и не нашли свое место в коллективе, становятся замкнутыми, пропускают занятия.
2. Для талантливых студентов необходимо создавать условия личностно-ориентированного обучения, что повысит их мотивацию к творчеству.
3. Для учащихся среднего уровня развития характерны желание добиться успехов в профессии, трудолюбие. Здесь важна оптимальная мотивация.
4. Недостаточная материальная обеспеченность заставляет студентов искать дополнительные источники дохода, что мешает повысить им уровень подготовки по специальным дисциплинам.
5. Для категории активных студентов творческий и коммуникативный опыт, необходимый для работы по специальности, приобретается в общественной жизни.

Методисты выделили особенности подготовки студентов третьего курса:

1. Происходит окончательный выбор профессии: студенты, не проявившие себя в обучении и недостаточно мотивированные на учебу и будущую профессию, либо бросают учебу, либо доучиваются до уровня бакалавра для получения диплома. И как следствие такие студенты не работают по специальности.

2. Студенты, решившие продолжать обучение, более осмысленно и творчески подходят к изучению специальных дисциплин.

Таким образом, изучив результаты наблюдения за творческой деятельностью студентов в процессе изучения специальных дисциплин, установлено, что для формирования творческой индивидуальности будущего учителя изобразительного искусства крайне важно создание соответствующих условий: осознанный выбор профессии, развитие необходимых творческих профессиональных качеств личности, направленность студента на результат деятельности, вариативность в выполнении заданий, совместная с преподавателем деятельность.

ЧЕРНЕЦЬКА Ю.І.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСІ ЇХ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

У світлі сучасних кризових явищ та тотального ризику в світі доводиться констатувати дефіцит соціальної відповідальності. Очевидною є проблема формування соціальної відповідальності наркозалежних осіб.

Важливі передумови для розробки проблеми пошуку сенсу власного життя і формування соціальної відповідальності були створені в працях філософів ХХ ст. – М. Гайдеггера, Ж.-П. Сартра, В. Франкла, які обґрунтували необхідність і правомірність філософського аналізу відповідальності через пошук сутності людини, акцентували увагу на особистій відповідальності не перед суспільством, а перед власним „Я”. Соціально-психологічний аспект відповідальності особистості, коли в центрі уваги є структура особистості та властивості свідомості, досліджувався Л. Дементій, Н. Мінкіною, Ю. Мішиною, К. Муздабаєвим, А. Растигеевим. Однак, не зважаючи на необхідність формування сенсоутворювальних передумов існування наркозалежної особи, проблема соціальної відповідальності згаданої категорії осіб залишається поза увагою дослідників в галузі соціальної педагогіки.

Зауважимо, що під ресоціалізацією розуміють процес соціального оновлення наркозалежної особи, засвоєння нею повторно (у разі десоціалізації), або вперше (у випадку асоціалізації або відставання в соціалізації) позитивних, з погляду суспільства, соціальних норм і цінностей, взірців поведінки. Цей процес можливий під час проходження наркозалежною особою реабілітації та ресоціалізації у спеціалізованих реабілітаційних центрах, де згадана категорія осіб проходить тривалий (від 3 до 6 місяців курс реабілітації з подальшою ре соціалізацією, терміном до 1 року). Звертаючись до проблеми формування соціальної відповідальності, необхідно конкретизувати види соціальної відповідальності, які доцільно розглядати при побудові реабілітаційних та ресоціалізаційних програм для наркозалежних. До таких видів відносимо: моральну, правову відповідальність, відповідальність щодо власного здоров'я, відповідальність за стосунки з оточуючими тощо.

У процесі одужання кожного реабілітанта бере участь мультидисциплінарна команда фахівців, яка складається з нарколога, психотерапевта, психолога, консультантів з хімічної залежності, соціального педагога. Зупинимося на формах і методах формування соціальної відповідальності наркозалежних осіб у реабілітаційних центрах. Під час проведення

комплексних занять з розвитку особистості, наголос робиться на формуванні знань, умінь і навичок особистісної компетентності, умінь ефективного функціонування в соціумі серед інших людей, обговорюються принципи суспільного життя, суспільні норми, значення високоефективної особистості для соціального середовища в цілому. Заняття за 12-ти кроковою програмою навчають нормам християнської моралі й етики, спираючись на загальнолюдські цінності, навчають поважати себе та інших людей, проявляти небайдужість та милосердя. Волонтерська діяльність реабілітантів, особливо, участь в профілактичних програмах для підростаючих поколінь за методом «рівний-рівному», вчить колишніх наркозалежних відповідально ставитися до власного здоров'я, осмислюючи власний негативний досвід недбалого ставлення до себе. Психологічні тренінги сприяють знаходженню шляхів подолання внутрішньої особистісної кризи наркозалежної особи. Соціально-педагогічні заняття різної проблематики (стосунків у родині, із протилежною статтю, на тему дружби, довіри, відповідального ставлення до батьківства, гендерної тематики тощо) спрямовуються на формування соціальних знань, умінь і навичок щодо гармонійного співіснування з іншими членами мікро- і макросередовища. Залучення фахівців у галузі права (юристів, адвокатів) дозволяє сформувати основи правової відповідальності таких осіб.

Таким чином, формування соціальної відповідальності наркозалежних осіб у процесі їх реабілітації та ресоціалізації є одним із провідних завдань під час одужання цієї категорії осіб. Для повноцінного здійснення завдання з формування різних видів відповідальності доцільно залучати фахівців відповідного профілю (лікарів, психотерапевтів, соціальних педагогів, юристів). Використання різноманітних форм і методів дозволить підвищити ефективність формування соціальної відповідальності наркозалежних.

ЧЕРЕВАНЬ І.І. ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ШКОЛАХ УКРАЇНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

На основі історико-структурного, хронологічного, ретроспективного аналізів теорії та практики школознавства України було простежено динаміку розвитку особливостей професійної орієнтації учнів у логічній послідовності на початку ХХІ століття. Впровадження профільного навчання зорієнтувало завдання загальноосвітніх навчальних закладів на формування соціальної відповідальності учнів до свідомого вибору професій.

В умовах профільного навчання в загальноосвітніх навчальних закладах України профорієнтаційну роботу було розбудовано виходячи з цілісної системи, що складалася з профосвіти (профінформація: професійна пропаганда, професійна агітація), профдіагностики, профконсультації та профадаптації. У школах було розташовано термінали, де центр занятості постійно розміщував інформацію про наявні робочі міста у регіоні, дані яких використовувалися при викладанні курсу «Вибір професії». Також у шкільних кабінетах з профорієнтації було створено банк даних ПТНЗ, ВНЗ, адреси закладів, з якими школа підтримувала відносини, матеріали спостережень за розвитком професійних інтересів старшокласників, що співпадали з напрямом профілю навчання. Обов'язково план виховної роботи навчального закладу містив розділ з профорієнтації школи, в який входили ознайомлення учнів з професіями та галузями народного господарства при вивченні програмного матеріалу з навчальних дисциплін, профорієнтаційні екскурсії, зустрічі з представниками різних професій, різноманітні заходи з орієнтації учнів на актуальні професії на ринку праці. У 2000-і роки в школах було передбачено обов'язкове проведення з

батьками старшокласників тематичних бесід, профорієнтаційні консультації, години спілкування, зустрічі психолога, батьківські збори за різною профконсультатиною та профінформаційною тематикою.

Встановлено, що в середніх школах України активізували суб'єктивний досвід учнів щодо використання його в процесі профорієнтаційної роботи. Так у ЗОШ №8 м. Самбір Львівської області створювалася ситуація діалогу щодо вимог різних професій до особистості. Це дає змогу кожній дитині проявити ініціативу, розширити кругозір і формувати інтерес учнів до майбутньої професії. У міжшкільних НВК Донецької області завдяки переходу від внутрішньошкольної форми профільного навчання до змішаної, з залученням наявних ресурсів на освітній території навчальних закладів було створено міжшкільні профільні групи, які на основі професійних інтересів об'єднали учнів різних шкіл району. Старшокласники цих груп на базі опорних шкіл, виробничих підприємствотримували знання та навички певної професії.

У досліджуваний період активізували профорієнтаційну роботу зі школярами Центри зайнятості, метою якої було узгодження професійних інтересів старшокласників та суспільства через ринок праці. За допомогою сучасних технологій, різноманітної наглядної агітації, професійного психологічного підходу працівники Центрів зайнятості України щорічно влаштовували професійні свята, аукціони та ярмарки професій, на яких учні отримували цікаву інформацію. Робота консультаційного пункту, «кабінету довіри», куточка для молоді, які містили інформаційні блоки «Профорієнтація», «Ринок праці» та «Довідник випускника», знайомили учнів зі світом професій, їх класифікацією, містили у собі рекомендації щодо вибору майбутньої професії. Цікавою знахідкою у Центрі зайнятості м. Сніжне був стенд «Барометр професій», який вимірював актуальність тих, чи інших професій на ринку праці регіону.

Отже, не зважаючи на такі різноманітні профорієнтаційні заходи, на початку ХХІ століття спостерігався дисбаланс між потребою професійних кадрів та профілів навчання в школах. Профорієнтаційна робота в загальноосвітніх навчальних закладах не давала очікувані результати, була відірвана від прагнень, інтересів і потреб старшокласників та запитів у професійних кадрів регіону. Такий підхід до професійної орієнтації не надавав учням необхідної інформації для побудови обґрунтованих життєвих і професійних планів на майбутнє.

ЧОРНА В.Ю.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ПРОФІЛАКТИКИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ ПІДЛІТКІВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Медіа продукція займає все більше місця в житті сучасних підлітків. Це призводить до того, що формується пасивна життєва позиція, виникає свідома чи несвідомо відмова від особистісного спілкування, що негативно впливає на формування повноцінної особистості, засвоєння підлітками соціальних ролей та успішну соціалізацію.

Аналіз соціально-педагогічної літератури виявив, що теоретичними питаннями соціально-педагогічної діяльності з профілактики негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків у різних аспектах займалися: Н. Никітіна, М. Глуховат, О. Петрунько, А. Фьодоров, С. Шандрук (соціально-педагогічні аспекти); Ю. Купер, М. Маклюен, П. Тайкенор, У. Олаєн (вплив ЗМІ на моральний розвиток); А. Бандура, Л. Берковіц, У. Шорт (психологічні аспекти).

Спираючись на ці дослідження, було розроблено комплексну програму соціально-педагогічної діяльності з профілактики негативного впливу засобів масової інформації на соціалізацію підлітків у ЗНЗ «Підліток ХХІ століття», яка розрахована на впровадження в ЗНЗ протягом 6 місяців з підлітками 14-15 років – учнями 9-х класів всіма суб'єктами навчально-виховного процесу: соціальним педагогом, психологом, класним керівником, адміністрацією.

Розроблена програма має підготувати свідомість підлітків до протидії негативним впливам засобів масової інформації; допомогти усвідомити їхні освітні потреби і способи їх задоволення; надати інформацію про різноманітні корисні способи проведення дозвілля; сприяти підвищенню педагогічної компетентності батьків з питань вікових особливостей підлітків та негативного впливу ЗМІ на процес соціалізації; залучити до соціально-педагогічної діяльності з профілактики негативного впливу ЗМІ на соціалізацію підлітків педагогічний колектив та інших спеціалістів ЗНЗ.

ЧУМАК Я.В.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ДО ФОРМУВАННЯ ТРУДОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Становлення сучасної української держави передбачає структурування майбутньої життєдіяльності її суспільних інститутів у новому ментально-ідеологічному форматі. Сьогодні відбувається підвищення рівня професіоналізму працівників соціальної сфери, у тому числі й майбутніх соціальних педагогів. Однією зі складових професійно-педагогічної компетентності соціальних педагогів є готовність до формування трудової компетентності дітей, яка передбачає здатність соціального педагога ефективно взаємодіяти з дітьми, підвищувати в дітей рівень розвитку культури практичної діяльності, виховання інтересу до праці дорослих, поваги до людини-трудівника; формування системи знань, необхідних для трудової діяльності; формування досвіду суспільно корисної діяльності; позитивно-емоційного ціннісного ставлення до праці, як до форми буття й способу самореалізації людини, налагоджувати відносини між дітьми, запобігати та розв'язувати проблемні ситуації на засадах гуманності, толерантності, відповідальності, поваги до гідності кожної особистості.

Питаннями сутності та закономірностями функціонування трудової компетентності займалися багато вітчизняних педагогів та психологів: Р.С. Буре, Г.Н. Годіна, О.В. Запорожець, Я.Н. Коломінський, А.С. Макаренко, Д.В. Сергеева, В.О. Сухомлинський, А.П. Усова, К.Д. Ушинський та інші.

Однак розв'язання проблеми підготовки професійно компетентних соціально-педагогічних кадрів, які володіють ігровими методами взаємодії, методами ручної праці та методичними розробками щодо навичок самообслуговування дітей, які необхідні для формування трудової компетентності, наразі залишається актуальною й вимагає створення поетапної моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів.

ШАЧКОВА Э.В.

ИНТЕГРАЦИЯ НАУКИ И ИСКУССТВА КАК ФАКТОР ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ-ХУДОЖНИКОВ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА

В настоящее время резко повысился спрос на квалифицированную личность педагога-художника, способного воспитывать личность в динамично меняющемся

окружающем мире. Педагогов и психологов, художников и социологов интересует творческий потенциал личности: его профессиональная направленность, социальный и творческий опыт, интеллект. Роль интеграции науки и искусства в данном процессе довольно велика. Цель тезисов – проанализировать проблему интеграции науки и искусства как фактора подготовки будущих педагогов-художников изобразительного искусства.

Анализ основных исследований и публикаций. В исследованиях ряда учёных рассмотрены отдельные вопросы проблемы интегрированного подхода в образовании (Е.И. Бражник, Б.Н. Воронин, А.И. Ерёмин).

Развитие интегрированного подхода в процессе преподавания на основе единства научного и художественного познания действительности, художественно-образных средств изобразительного искусства, не только эффективно формирует профессионально-творческую компетентность студентов, но и влияет на их общее интеллектуальное сознание, с учетом математического или же художественного характера мышления отдельной личности достигают вне логического мышления, относящегося к высшей интуиции. В качестве наиболее эффективного в структуре профессионального образования средства совершенствования художественно-педагогической подготовки будущих педагогов-художников изобразительного искусства рассматриваются дисциплины художественного цикла – "Рисунок" и "Живопись", а также "Композиция". Как базовые дисциплины они адаптируют студентов к творческому процессу в условиях междисциплинарной интеграции, так как имеют единый художественно-пластический язык.

Взаимосвязь живописи, рисунка и объемно-пространственной композиции очевидна, но и недостаточно глубоко изучена. В живописи и рисунке нет научно обоснованного перехода от основ смысловой композиции в натурное изображение, тем более стилизованное. Объемно-пространственная композиция не обучает концептуальному мышлению с позиции качества творческих решений и в этом мы видим дальнейший смысл разработок.

ШЕВЕЛЕВА М.О.

СУБ'ЄКТНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ

Складна соціально-економічна ситуація в країні сприяє поширенню серед молоді таких негативних проявів особистості як байдужість, відчуження, збільшення жорстокості, проявів агресії та орієнтацію на матеріальні цінності. Проте саме молоде покоління є рушійною силою для розбудови української демократичної держави на шляху інтеграції в європейський простір. У зв'язку з цим увага соціальних інститутів має бути спрямована на забезпечення процесу соціального становлення підростаючого покоління як суб'єктів суспільства.

Проведений аналіз досліджень С. Рубінштейна, А. Брушлинського, О. Злобіної, Л. Сокурянської та інших науковців дав можливість визначити поняття «суб'єкт» як активного, ініціативного, самостійного, відповідального індивіда, здатного до цілеспрямованого перетворення себе та суспільства. Однією з найважливіших властивостей суб'єкта є його суб'єктність, тобто сутнісна якість, що виявляється в ціннісних орієнтаціях особистості як члена суспільства, стратегічному життєвому виборі, соціально-творчій самодіяльності.

Вивчення науково-педагогічного досвіду засвідчило, що питання формування суб'єктності завжди було в центрі уваги філософів, психологів, педагогів та соціологів. Так, О. Піменова, Р. Овчарова, С. Кузікова, Т. Гущина, В. Циба та інші

науковці стверджують, що суб'єктність має розглядатися як невід'ємна складова суспільних перетворень, в яких особистість виступає самостійним, інноваційним джерелом соціальних змін, творцем нового й одночасно експертом інновацій. Отже, суб'єктність є інтегративною характеристикою людини, в основі якої лежить ставлення до себе як до діяча, здатного бути активним і самостійним, ставити цілі, прогнозувати, аналізувати, коригувати свою діяльність.

Цінним положенням є визначена особливість суб'єктності, що полягає в можливості формувати та розвивати цю особистісну характеристику, показниками сформованості якої можуть бути: володіння суб'єктом необхідними знаннями, вміннями та навичками для самореалізації, самоствердження, активна діяльність у певних сферах життя, здатність впливати на інші соціальні суб'єкти. При цьому процес формування суб'єктності залежить від уже здобутого людиною досвіду, її мотивації та здібностей, які, з часом, відіграють усе більшу роль у самостійному визначенні людиною своєї моделі поведінки та діяльності в конкретних ситуаціях. В основі становлення суб'єктності є визнання не тільки унікальності і неповторності кожної особистості, а й визнання людини як вищої цінності.

Отже, на підставі узагальнення положень наукових досліджень щодо суб'єктності зроблено висновок про те, що даний феномен не є вродженою характеристикою людини, а підлягає формуванню шляхом створення спеціальних умов. Крім того, саме ця особливість людини одночасно є передумовою, що забезпечує формування у людини характеристик творця власного життєвого шляху.

ШЕПЛЯКОВА І.О.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ ДЕОНТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

Деонтологічна культура соціального педагога, на нашу думку, являє собою системне утворення, котре, об'єднуючи в собі ряд структурних компонентів, володіє при цьому інтегративними властивостями цілого, яке не може бути зведеним до властивостей окремих частин. А, отже, необхідним вважається компонентно-структурний аналіз означеного феномену.

Узагальнення наукового досвіду компонентно-структурного дослідження різних видів культури (професійної, психологічної, моральної, економічної, політичної, правової, комунікативної тощо) свідчить про те, що вчені (В. Гриньова, Й. Ісаєв, М. Подберезський, Т. Спіріна, О. Пономаренко та ін.) у їхній структурі виділяють подібні компоненти, як-от: когнітивний, ціннісний (емоційно-ціннісний, ціннісно-мотиваційний, потребово-мотиваційний), особистісний (особистісно-творчий, творчий), поведінковий (практично-діяльний, операціонально-діяльнісний, діяльнісно-креативний, технологічний).

Спроектуювши цю структуру на деонтологічну культуру соціального педагога та врахувавши власне бачення її компонентів, ми отримали наступні структурні елементи та їх змістовне наповнення: когнітивний, що представляє деонтологічну культуру соціального педагога як систему деонтологічних знань; ціннісний, який дозволяє розкривати деонтологічну культуру соціального педагога як сукупність професійно-групових цінностей; нормативний, що представляє деонтологічну культуру соціального педагога як сукупність деонтологічних норм, та поведінковий, котрий характеризує її як спосіб реалізації професійно-групових цінностей та деонтологічних норм у професійній соціально-педагогічній діяльності.

Вважаємо, що саме означені структурні компоненти у своїй взаємодії й утворюють систему деонтологічної культури соціального педагога як інтегрованого особистісного утворення, котре на основі знання базових професійно-групових цінностей, принципів та норм належної професійної поведінки, їхнього теоретичного осмислення, усвідомлення та суб'єктивації як особистісно важливих та необхідних формується в процесі оволодіння фаховою соціально-педагогічною діяльністю й виявляється у сукупності набутих професійно значущих якостей, наявність яких забезпечує просоціально ціннісну мотивацію професійної соціально-педагогічної діяльності та належну поведінку фахівця.

ЯКИМЕНКО М.О.

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ФОРМ У СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи виховання та навчання і в зв'язку з демократизацією всіх сфер людського життя набуває актуальності проблема соціального виховання підлітків. Прикладом проблематики соціального виховання може слугувати: деградація морально-суспільних норм, зокрема сімейних, зниження рівня соціальної інтеграції сім'ї, низька соціально-виховна грамотність під час виховання дитини підліткового віку, недостатність місць вираження внутрішньо-особистісного потенціалу для дітей підліткового віку, значна завантаженість батьків, виконання економічної функції сім'ї тощо.

Важливість вивчення питання соціального виховання посилюється у зв'язку із зростанням в соціальній структурі населення країни значного числа осіб, що на ранніх етапах виховання не отримали або отримали в малому обсязі знань соціальної поведінки в суспільстві. Це зумовило зростання де соціалізованої категорії населення, яка не здатна в повному обсязі виконувати свої соціальні функції, порушує норми суспільної моралі, не набула навичок аналізу поведінки під час взаємодії в суспільних процесах.

Соціальне виховання ж направлене на формування сприятливих умов для більш продуктивної людської взаємодії та створення адекватних, та контрольованих механізмів людської поведінки під час загострення певних суспільних обставин. У процесі соціального виховання необхідним є засвоєння певних норм, що най більш ефективніше та швидше засвоюється у підлітковому віці. У зв'язку з тим, що підліток становиться членом нового соціального статусу, дорослішає.

Під час соціального виховання осіб підліткового віку потрібно пам'ятати про те, що необхідно засвоїти основні складові соціального середовища. По-перше інтелектуальна діяльність – це навчання в школі, участь в різноманітних проектах направлених на розвиток ерудиції, що дає можливість підлітку створити певний багаж знань для більш у спішної взаємодії в суспільстві. Також повинна бути практична діяльність, тобто спорт, творча діяльність, туризм та будь-яка діяльність, яка сприяє фізичному розвитку дитини та підготовці її до дій у тяжких життєвих обставинах. Іще одним важливим компонентом являється естетичний розвиток, так виховуючи відчуття прекрасного, любові до живопису, театру, хореографії, музики дитина учиться творити та імпровізувати, розпочинають створювати щось нове, емоційно довершене.

Соціально-педагогічна служба Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 7 Харківської міської ради Харківської області активно працює над використанням творчих форм діяльності в процесі соціального виховання підлітків. Адже, тільки після демонстрування альтернативних форм проведення вільного часу для підлітка, можна сформувати контрольоване середовище, з позитивними соціальними нормами, сформувати активну громадську позицію, провести низку заходів, як профілактичного, так і корекційного типу, забезпечити підлітків яскравими прикладами доцільності і позитивізму використання загальноприйнятих соціальних норм.

У процесі практичної діяльності нами використовувалися такі творчі форми:

- Хореографічне мистецтво;
- Театральне мистецтво;
- Сценічна майстерність;
- Сценарна робота;
- Форум –театр.

Використання даних форм діяльності в процесі соціального виховання підлітків дали змогу ефективно вплинути на деякі соціально-виховні проблеми:

- Формування моральних цінностей;
- Розвиток інтелектуальних якостей;
- Профілактика агресивної поведінки в підлітковій віковій групі;
- Пропаганда здорового способу життя;
- Формування естетичного смаку, тощо.

Отже, беручи до уваги все вище сказане, можна зробити висновок, що використання творчих форм діяльності в соціально-виховному процесі підлітків дають змогу практичному соціальному педагогу активно впливати на формування соціальних цінностей у підлітковому середовищі та позитивно формувати соціальну культуру у даній віковій групі. Це підтверджує ефективність представлених творчих форм діяльності.

Відомості про автора

1. **Айвазян Маріам Робертівна** – соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 134 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків
2. **Андрєєва Марія Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків
3. **Аніщенко Алла Петрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри туристичного бізнесу Харківської державної академії культури, м. Харків
4. **Байбекова Неля Рашидівна** - аспірант Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків
5. **Баклушина Оксана Валеріївна** – соціальний педагог Комунального закладу «Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 158 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків
6. **Барановська Тетяна Сергіївна** – студентка 5 курсу Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків
7. **Березан Валентина Ігорівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава
8. **Безпала Ганна Олександрівна** – аспірант кафедри німецької мови Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків
9. **Беспала Марина Ігорівна** - соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 164 Харківської міської ради, Харківської області, м. Харків
10. **Бєляєва Карина Юріївна** – аспірант Безлюдівського юридичного ліцею імені І.Я.Підкопая, Харківської районної ради, Харківської області, м. Харків
11. **Білик Олена Миколаївна** - кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри мистецтвознавства, літературознавства та мовознавства Харківської державної академії культури, м. Харків
12. **Білогурова Світлана Григорівна** - практичний психолог, вихователь-методист Комунального закладу «Дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) №345 комбінованого типу» Харківської міської ради», м. Харків
13. **Білоцерківська Н.Г.**
14. **Василенко Оксана Миколаївна** - соціальний педагог Харківського технологічного ліцею № 9, м. Харків
15. **Василенко Ольга Миколаївна** - кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри історії педагогіки та порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків
16. **Василенко Ганна Вікторівна** - кандидат педагогічних наук, кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

17. **Васильєва Марина Петрівна** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

18. **Гавриш Аліна Вікторівна** – студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

19. **Гніда Тетяна Борисівна** - кандидат педагогічних наук, методист Центру практичної психології і соціальної роботи, старший викладач секції спеціальної та інклюзивної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків

20. **Головня Владислава Олександрівна** – аспірант кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м. Харків

21. **Гончаров Дмитро Олександрович** - заступник декана, викладач кафедри економічної теорії Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

22. **Горщерук Ганна Віталіївна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

23. **Гребенюк Георгій Євгенович** - доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва, методики викладання та дизайну РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта

24. **Григоренко Валерія Леонідівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичної та художньої підготовки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

25. **Грищенко І.С.** - студент 5 курсу фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

26. **Грінченко Марина Сергіївна** - аспірант, асистент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, м. Полтава

27. **Грубіч Денис Юрійович** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

28. **Грубіч Ольга Юріївна** - викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

29. **Гуренко Ольга Іванівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри соціальної педагогіки Бердянського державного педагогічного університету

30. **Дейниченко Володимир Геннадійович** – студент кафедри загальної педагогіки та ПВШ Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

31. **Дейниченко Геннадій Володимирович** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки та ПВШ ХНПУ Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, м. Харків

32. **Дейніченко Тамара Іванівна** - кандидат педагогічних наук, доцент

кафедри математики Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

33. **Дмитренко Наталія Миколаївна** - соціальний педагог, спеціаліст II категорії Харківської гімназії № 43 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

34. **Дьяконенко Валентина Вікторівна** - майстер виробничого навчання, вчитель трудового навчання II категорії, методист з профорієнтації Міжшкільного навчально-виробничого комбінату (МНВК) Жовтневого району, м. Харків

35. **Єсіна Наталія Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

36. **Жихова А.В.** – студентка 5 курсу фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

37. **Жукова Оксана Анатоліївна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, м. Харків

38. **Задоя Інна Адамівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

39. **Зоріна Марина Олександрівна** – викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

40. **Ібрагім Юлія Сергіївна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

41. **Ізмайлова Галина Геннадіївна** - директор, вчитель історії та соціально-політичних дисциплін I категорії Міжшкільного навчально-виробничого комбінату (МНВК) Жовтневого району, м. Харків

42. **Ільїна Вікторія Миколаївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

43. **Кабусь Наталія Дмитрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки, докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

44. **Калашнікова Леся Юріївна** - викладач кафедри іноземної філології Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

45. **Коваленко Денис Володимирович** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освітніх технологій Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків

46. **Коваленко Тетяна Матвіївна** - завідувач відділу психологічної та соціальної роботи методичного центру управління освіти адміністрації Київського району Харківської міської ради, м. Харків

47. **Ковальчук Марина Юріївна** – соціальний педагог комунального закладу «Харківська спеціалізована школа з поглибленим вивченням окремих предметів № 133 «Лицей мистецтв» Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

48. **Кожина Ганна Василівна** - аспірант кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м. Харків

49. **Колесник Владислав Борисович** - студент 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, м. Харків

50. **Костіна Валентина Вікторівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

51. **Кузуб Дар'я Олегівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

52. **Курінна Світлана Миколаївна** - доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет», м. Слов'янськ

53. **Лазарчук Ганна Валеріївна** - аспірант кафедри теорії і методики професійного навчання Українська інженерно-педагогічної академія (м.Харків)

54. **Лавроненко Марина Олександрівна** - вчитель історії, спеціаліст І категорії Харківської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 84 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

55. **Лелека Світлана Михайлівна** – викладач Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

56. **Леонтєва Ірина Максимівна** – аспірант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

57. **Макар Людмила Михайлівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки, докторант кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

58. **Максимовська Наталія Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м. Харків

59. **Мальований Микола Михайлович** - кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики виховання Міжвузівського дослідного центру «Політика та освіта» Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, м. Запоріжжя

60. **Мацкевіч Юліана Рафаїлівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

61. **Мінова Тетяна Василівна** - практичний психолог Московського району Харківської міської ради, м. Харків

62. **Ніколієнко Зінаїда Павлівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

63. **Олійник Тетяна Олексіївна** – кандидат пед наук доцент професор кафедри інформаційних технологій Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

64. **Онипченко Оксана Ігорівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради, м. Харків

65. **Островська Ольга Леонідівна** - соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

66. **Панченко Наталія Василівна** - аспірант, асистент кафедри соціальної і корекційної педагогіки Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава

67. **Панько О** - студент 5 курсу фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

68. **Перетятко Галина Іванівна** - аспірант кафедри образотворчого мистецтва, методики викладання та дизайну РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта

69. **Петриця Марина Михайлівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

70. **Польшина Юлія Юріївна** – викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

71. **Пономарьова Вікторія Володимирівна** – директор Державного навчального закладу «Харківський поліграфічний центр професійно-технічної освіти», м. Харків

72. **Попов Володимир Дмитрович** – учитель етики Харківської спеціалізованої школи I-III ступенів № 62 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

73. **Попова Олена Володимирівна** – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

74. **Порохня Ліана Анатоліївна** - викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

75. **Прикотенко Тетяна Анатоліївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

76. **Прокопенко Андрій Іванович** – доктор пед наук професор завідувач кафедри інформаційних технологій Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

77. **Разводова Тетяна Олександрівна** - методист Центру практичної психології і соціальної роботи КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків

78. **Рассказова Ольга Ігорівна** - доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної педагогіки Комунального закладу «Харківська-гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків

79. **Рибалко Людмила Сергіївна** – доктор педагогічних наук, професор, керівник центру акмеології Навчально-наукового інституту педагогіки та психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, м.Харків

80. **Рижанова Алла Олександрівна**-, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м.Харків

81. **Романова Інна Анатолівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

82. **Самойлова Дар'я Володимирівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

83. **Сачава Крина Дмитріївна** – учитель англійської мови Харківської спеціалізованої школи I-III ступенів № 62 Харківської міської ради Харківської області, М. Харків

84. **Сєдєнкова Роза Володимирівна** – аспірант кафедра педагогіки Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, м. Харків

85. **Ситникова Дар я Сергіївна** – студентка 5 курсу заочної форми навчання кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

86. **Сіліна Галина Олександрівна** - кандидат педагогічних наук, завідувач секції спеціальної та інклюзивної освіти КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», м. Харків

87. **Страшко Олеся Вікторівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

88. **Суржанська Вікторія Анатоліївна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

89. **Сурова Юлія Володимирівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

90. **Таран Я.**- студентка 5 курсу фізико-математичного факультету Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

91. **Тараненко Наталія Миколаївна** - завідувач центру практичної психології та соціальної роботи управління освіти адміністрації Московського району Харківської міської ради, м. Харків

92. **Тереня Едуард Олександрович** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

93. **Трофимов Олег Єгорович** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

94. **Тяпкіна Юлія Олегівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

95. **Филипченко Ольга Олександрівна** - здобувач кафедри соціальної педагогіки Запорізького національного університету, м. Запоріжжя

96. **Хлапонін Сергій Сергійович** - студент 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

97. **Хохлова Аліна Ігорівна** - соціальний педагог Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 166 «Вертикаль», м. Харків

98. **Чайка Надія Михайлівна** - аспірант, асистент Республіканського вищого навчального закладу «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта

99. **Чвала Марина Станіславівна** - аспірант кафедри образотворчого мистецтва, методики викладання та дизайну РВНЗ «Кримський гуманітарний університет», м. Ялта

100. **Чеботова Яна Валентиновна** – кандидат психологічних наук доцент, докторант кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

101. **Черевань Ірина Іванівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва, методики викладання та дизайну РВНЗ «Крымский гуманитарный университет», м. Ялта

102. **Чернецька Юлія Іванівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки КЗ „Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради, м. Харків

103. **Чорна Вікторія Юрївна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

104. **Чумак Яна Володимирівна** - студентка 5 курсу кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

105. **Шачкова Ельвіра Вадимівна** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва, методики викладання та дизайну РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» м. Ялта

106. **Шевелева Марина Олександрівна** - аспірант кафедри соціальної педагогіки

107. **Шеплякова Ірина Олександрівна** – викладач кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, аспірант кафедри соціальної педагогіки Харківської державної академії культури, м. Харків

108. **Шуть Микола Миколайович** - кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музично-теоретичної та художньої підготовки і кафедри соціальної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, м. Харків

109. **Якименко М.О.** – соціальний педагог загальноосвітнього навчального закладу № 7 Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

*Теорія і практика соціального виховання: соціальна суб'єктність, активність
та відповідальність*

Матеріали науково-практичної конференції
21 листопада 2014 року

Підписано до друку з авторського оригінал-макету 18.11.14.
Формат 60x90 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк ризографічний.
Умов. друк. арк. 5,5. Наклад 150 прим. Зам. 105.

Надруковано у ПП Єсін
Україна, 61072, м. Харків, пр. Леніна, 52
тел. (057) 340-60-39